

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 71 · 22. april
Sesjonen 2020–2021

Møte torsdag den 22. april 2021 kl. 10

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr.71):

1. Innstilling fra næringskomiteen om Grønnere og smartere – morgendagens maritime næring (Innst. 338 S (2020–2021), jf. Meld. St. 10 (2020–2021))
2. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Seher Aydar om å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår på cruise i norske farvann (Innst. 342 S (2020–2021), jf. Dokument 8:138 S (2020–2021))
3. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Rigmor Aasrud, Torstein Tvedt Solberg, Kirsti Leirtrø og Nils Kristen Sandtrøen om rask og systematisk rekruttering for å sikre ungdom sommerjobb i landbruket (Innst. 340 S (2020–2021), jf. Dokument 8:145 S (2020–2021))
4. Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 19. april 2021)
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2020 (Innst. 291 S (2020–2021), jf. Dokument 13 (2020–2021))
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sandra Borch, Bengt Fasteraune, Willfred Nordlund, Emilie Enger Mehl, Liv Signe Navarsete og Geir Adelsten Iversen om å sikre Hæren helikopterstøtte på Bardufoss (Innst. 339 S (2020–2021), jf. Dokument 8:96 S (2020–2021))
7. Interpellasjon fra representanten Liv Signe Navarsete til utviklingsministeren:
«Nepal er eit av verdas mest klimasårbare land og er prega av gjentakande naturkatastrofar som flom, jordskjelv og skred. Dette råkar befolkningas livsgrunnlag. 68 prosent av befolkninga får inntekta si gjennom landbruket, og landbruket bidreg til heile 34 prosent av landets bruttonasjonalprodukt. Trass i nokre framsteg i fattigdomsreduksjon i Nepal dei siste åra er Nepal framleis eit av verdas fattigaste land. Nepal fekk etter mange år med borgarkrig på plass grunnlova si i 2015. I 2017 gjennomførte landet dei første lokalvala på 20 år, og har etter det fått

den første føderale regjeringa på plass i 2018. Fleire organisasjonar er engasjerte i Nepal, mellom dei Utviklingsfondet, som har vore i landet sidan 1982. Kva bistandsprosjekt i Nepal har regjeringa medverka til, og korleis sikrar regjeringa at Nepal får styrka lokale institusjonar, sivilsamfunn og matsikkerheit?»

8. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Kjønås Kjos og Per-Willy Amundsen om å styrke og forbedre vergemålsordningen (Innst. 285 S (2020–2021), jf. Dokument 8:77 S (2020–2021))
9. Interpellasjon fra representanten Nicholas Wilkinson til justis- og beredskapsministeren:
«I Stortingets høring om rusreformen kom det fram at politiet bruker mer tvang i møte med brukere av illegale rusmidler enn det er hjemmel for. Riksadvokaten var tydelig på at bruk alene ikke åpner for å ransake for eksempel telefon. Likevel viste en rekke andre høringsinstanser til at dette var vanlig praksis, deriblant statsadvokaten og Norsk Narkotikapolitiforening. I media har vi sett eksempler på omfattende ransaking utelukkende basert på bruk, uten at det er mistanke om for eksempel salg. Statsadvokaten uttalte også følgende: «Jeg tror nok at det har vært ransaket på denne måten i Norge i alle år, og jeg har ikke vært borti noen gang at det ikke skal være lov.»
Kan statsråden klargjøre at politiet vil beholde nødvendige hjemler de har i dag, om brukerdoser avkriminaliseres, og samtidig bekrefte at det i dag er ulovlig med ransaking av for eksempel mobiltelefon og hjem i mindre alvorlige saker?»
10. Referat

Presidenten: Presidenten vil av smittevern hensyn foreslå at publikumsgalleriet holdes stengt også under dagens møte. – Det anses vedtatt.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sakene nr. 1 og 2 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 1 [10:00:27]

Innstilling fra næringskomiteen om Grønnere og smartere – morgendagens maritime næring (Innst. 338 S (2020–2021), jf. Meld. St. 10 (2020–2021))

Sak nr. 2 [10:00:39]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Seher Aydar om å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår på cruise i norske farvann (Innst. 342 S (2020–2021), jf. Dokument 8:138 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Åsunn Lyngedal (A) [10:01:44] (ordfører for sak nr. 1): Vi behandler i dag den første stortingsmeldingen for vår maritime næring som helhet på 16 år. Næringen har gjennom høringer i komiteen markert tydelig at de ønsker en helhetlig og offensiv ny maritim politikk. Det mener jeg de får gjennom de vedtakene flertallet i Stortinget vil stemme for i dag.

Vi har ønsket å utvide handlingsrommet til den nye enheten vår, Eksportfinansiering Norge. Arbeiderpartiet er i dag med og danner flertall for et forslag om at de skal få et utvidet mandat, der de i større grad kan bidra med finansiering av nye eksportmuligheter. Vi har hentet inspirasjon fra Sverige, der de kan finansiere industri som kan brukes til nye eksportmuligheter, f.eks. battericelleproduksjon. Vi har også ønsket at mandatet til Eksportfinansiering Norge skal legge til rette for å øke selskapets egenandel i prosjekter der det er fornuftig.

Vi skal forlenge byggelånsгарантиordningen også etter 2021, og Stortinget har bedt regjeringen finne ordninger som bidrar til grønn omstilling. Sånn kan vi stimulere til kondemnering av gamle skip og få investeringer i norsk lav- og nullutslippsteknologi. Vi har bedt regjeringen vurdere en toppfinansieringsordning og en ordning for miljøvennlig resirkulering av offshoreskip og rigger.

Næringen skal også stimuleres gjennom et statlig investeringsprogram for oppskalering av teknologier for maritim næring. Det skal bidra til å skape nye eksportmuligheter og arbeidsplasser og utløse private investeringer. Disse tiltakene vil skape økt aktivitet og legge til rette for økt eksport.

Komiteens flertall mener at tydelige krav og forventninger til den maritime næringen er viktig for å nå klimamålene. De delene av næringen som er langt framme i å oppfylle miljøkrav, vil være vinnerne i framtiden. Tydelige, realistiske og tidfestede myndighetskrav til lavere utslipp, sammen med at fellesskapet

stiller opp med de ordningene jeg nevnte ovenfor, vil sikre at vi utløser potensialet for vekst innenfor maritim næring. Vestlandsmeldingen har også vist til at maritim næring har et potensial for å doble sin verdiskaping fra dagens 148 mrd. kr.

For Arbeiderpartiet er det opplagt at norske sjøfolk og deres kompetanse er grunnlaget for den maritime næringen. Derfor har vi tilskuddsordninger for sjøfolk, også kalt nettolønnsordningen, og derfor har det vært opplagt for Arbeiderpartiet at det må være krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel. Hele komiteen har ansett dette spørsmålet som så viktig at vi avventet det partssammensatte Holmefjord-utvalget før vi avga vår innstilling. Partene i arbeidslivet har gjort en solid jobb, og vi mener resultatet gir grunnlag for et prinsippvedtak i dag om at norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde også på sjøen. Det får vi ikke flertall for, men vi får flertall for de enighetspunktene utvalget har kommet fram til, og det er en god begynnelse.

Siden kompetansen til de samme sjøfolkene er viktig, har komiteen samlet seg om å styrke MARKOM og sikre at utdanningsinstitusjonene og næringens fortsatte innflytelse skal være i MARKOM selv om den legges til Diku. Et flertall styrker MAROFF og vil se Ocean Space Laboratories ved NTNU i Trondheim realisert. Flertallet går også inn for et skoleskip i nord, inspirert av det gode arbeidet ved skoleskipet «Gann».

Nordområdene fortjener særskilt oppmerksomhet fordi den maritime aktiviteten øker i nord. Særlig gjelder det havbruksaktivitetene, som søker kaldere sjøvann. Havbruk er ikke bare matproduksjon. Det er mange forskjellige maritime aktiviteter og avansert teknologi. Denne aktiviteten mener Arbeiderpartiet må skape enda større ringvirkninger i nord.

Når vi i dag vedtar å be regjeringen sikre at det fylkeskommunale inntektssystemet kompenseres for merkostnaden ved at man tar i bruk lav- og nullutslippsteknologi når man anskaffer ferger og hurtigbåter, setter vi fart på omstillingen av hurtigbåter og ferger. Det kutter utslipp, og det skaper næringsmuligheter. Vi pålegger også regjeringen å komme tilbake til Stortinget med en nasjonal plan for å gjøre land- og ladestrom og andre grønne drivstoff tilgjengelig.

Jeg må komme tilbake til resten i et senere innlegg, men jeg tar opp de forslagene Arbeiderpartiet er en del av.

Presidenten: Representanten Åsunn Lyngedal har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Steinar Reiten (KrF) [10:07:13] (ordfører for sak nr. 2): Vi behandler i dag Meld. St. 10 og Dokument 8:138 S samlet. Som saksordfører for representantforslaget fra

Rødt vil jeg innledningsvis gi noen kommentarer til det.

Da næringskomiteen startet arbeidet med Meld. St. 10 om morgendagens maritime næring, var det i påvente av at det partssammensatte Holmefjord-utvalget skulle avslutte sitt arbeid. Utvalget skulle gi sin vurdering av muligheter for å innføre norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel og forutsetningene for at dette skal kunne skje. Rapporten fra Holmefjord-utvalget ble overlevert til næringsministeren den 19. mars i år.

I representantforslaget fra Rødt om å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår på cruise i norske farvann blir det satt fram i alt fem forslag. Tre av de forslagene angår forhold og problemstillinger som er grundig drøftet av Holmefjord-utvalget, og der utvalget også presenterer omforente forslag til løsninger. En samlet næringskomité viser derfor til sine merknader og forslag i Innst. 338 S til Meld. St. 10 når det gjelder forslagene 1–3 i Dokument 8:138 S fra Rødt.

Når det gjelder forslag nr. 4 i Dokument 8:138 S, viser partiene til sine respektive merknader og forslag samt vedtakene 690 og 691 i forbindelse med at Stortinget i februar i år behandlet et representantforslag om utsettelse av krav om nullutslipp i verdensarvfjordene fra 2026.

I forslag nr. 5 i representantforslaget fra Rødt blir regjeringen bedt om å legge bedre til rette for lavutslippsturisme. Flertallet i komiteen mener også at det er viktig, og viser til at regjeringen legger til rette for det gjennom arbeid med å bedre togforbindelsene til utlandet, inkludert nattog.

Flertallet viser også til at det blir lagt godt til rette for at turister kan benytte rutegående kollektivtransport for opplevelsereiser under oppholdet i Norge. Her har fylkeskommunene gitt viktige bidrag, bl.a. gjennom konseptet Travel like the locals i Møre og Romsdal og Vestland.

I stortingsmeldingen om morgendagens maritime næring definerer regjeringen tre fokusområder for sin politikk: å fremme utvikling av klima- og miljøvennlig skipsfart, å støtte opp under den digitaliseringen og automatiseringen som i økende grad preger maritim næring, og å sikre evnen til omstilling og fornying gjennom å bygge og styrke maritim kompetanse. Det er gode og riktige prioriteringer som vil føre for langt å utdype i et kort innlegg. Jeg vil derfor bruke resten av taletiden på å nevne noen momenter i komitéinnstillingen som er viktige og gledelige sett fra vårt ståsted i Kristelig Folkeparti.

Som jeg allerede har nevnt, leverte det partssammensatte Holmefjord-utvalget sin rapport til næringsministeren den 19. mars. Det var nok de færreste som

ville trodd på forhånd at utvalget ville oppnå bred konsensus om sine konklusjoner. Desto viktigere er det at så faktisk er tilfellet. Utvalget konkluderer med å anbefale innføring av norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann under gitte forutsetninger, herunder for passasjerskip i norske farvann som er i direkte konkurranse med Kystruten, og for skip som utfører stasjonær virksomhet. Vi i Kristelig Folkeparti er glad for at en samlet komité stiller seg bak forslag der regjeringen blir bedt om å starte arbeidet med å innføre de kravene om norske lønns- og arbeidsvilkår som Holmefjord-utvalget anbefaler.

Samtidig er det svært viktig at en samlet komité også ber regjeringen om å starte arbeidet med å følge opp anbefalingene til det partssammensatte utvalget når det gjelder tilskuddsordninger for sysselsetting av sjøfolk.

Vi forutsetter da at en vurdering av de økonomiske sidene ved eventuelle endringer av innretningen på tilskuddsordningen blir en del av ordinære prosesser i forbindelse med statsbudsjettet og revidert nasjonalbudsjett.

Vi finner det for øvrig riktig å gi honnør til Fremskrittspartiet, både for initiativet som førte til etableringen av det partssammensatte utvalget, og for konstruktive forhandlinger om utvalgets konklusjoner og styringssignal til regjeringen om den videre håndteringen.

Jeg vil også på vegne av Kristelig Folkeparti uttrykke tilfredshet med at en samlet komité ber regjeringen om å utarbeide en likestillingsstrategi for den maritime næringen. Maritime yrker på skip og faste installasjoner med lange vaktturnuser er i dag noen av svært få gjenværende områder i norsk næringsliv med en overveldende overvekt av mannlige arbeidstakere. Totalt i næringen er bare 16 pst. av de ansatte kvinner, og av ansatte til sjøs er bare 7 pst. kvinner. Vi i Kristelig Folkeparti er ikke tvil om at den rigide tredelingen av fødselspermisjonen som ble innført i 2018, og som Kristelig Folkeparti som eneste parti stemte imot, har virket direkte kontraproduktivt for fremme av likestilling og økt andel av kvinner i maritim næring, særlig om bord på skip. For oss er det derfor ekstra gledelig at en samlet komité står bak en merknad om at regjeringen bør se på ordningen for fødselspermisjon i maritim sektor som en del av likestillingsstrategien.

Tom-Christer Nilsen (H) [10:12:01]: Som dikteren sa:

«Det følte hver, som kom fra rejs igen, og så sig om; det følte hver, som gik, i sidste afskedsblik. De følte, hvor de fór, at landets lykke var ombord: vor ære og vor magt har hvide sejl os bragt.»

Vi behandler i dag den første maritime meldingen på 16 år og samtidig et representantforslag fra Rødt.

Denne bransjen har en egen plass i vår historie og i vår nåtid. En gang var den den viktigste valutakilden og eksportindustrien vi hadde, og fortsatt har den en sentral plass i dagens verdikjeder og en sentral plass i det grønne skiftet. Jeg kommer til å bruke mitt innlegg til å snakke om den maritime meldingen. Forslaget som ligger fra Rødt, mener jeg vi har dekkende behandlet i forbindelse med denne meldingen og senere i forbindelse med Nasjonal transportplan, når den blir behandlet.

Meldingen og regjeringens politikk bygger opp om denne sentrale plassen i det grønne skiftet og i dagens verdikjeder. Vi skal ha en klima- og miljøvennlig skipsfart, vi skal sørge for en digitalisering av bransjen, og vi skal videreutvikle norsk maritim kompetanse. Her varsles nullutslippskrav og nullutslippskriterier i offentlige anbud og en prioritering av grønn skipsfart i den videre satsingen på forskning og kompetanse. Her prioriteres den digitale omstillingen, industri 4.0 for havet, om du vil. Det satses på kompetanse, og dette sentrale området har komiteen valgt å styrke og understreke. Dette er og vil være en kompetansebasert næring med stadig større innslag av høy- og spisskompetanse knyttet til teknologi.

Som i andre deler av næringslivet er det nå en svært utfordrende markedssituasjon, spesielt for verfts- og leverandørindustrien, og også deler av flåten er hardt presset. Vi har derfor sett at regjeringen det siste året har lagt fram en rekke tiltak sammen med Stortinget som skal bidra til å avhjelpe den situasjonen. Vi kan peke på verftspakker, på låne- og kondemneringsordninger for ny, grønn flåtefornyelse, krav om norsk språk i planlagte statlige investeringer og mer til. Det er også igangsatt en kartleggingsstudie av situasjonen i verfts-næringen.

I tillegg, som en tidligere representant nevnte, er det en mangfoldsutfordring, og den har komiteen valgt å adressere også her, som i kvotemeldingen. Den lave andelen kvinnelige ansatte gir oss utfordringer. Vi må ha en strategi for å endre det, fordi denne næringen trenger å hente kompetanse fra hele feltet, ikke bare halve laget. Da må vi se om ordninger som er gode på land, er tilpasset livet på sjøen. En kvinnelig sjømann gikk nylig ut og understreket at titler som sjømann og styrmann ikke var noen hindring for å rekruttere til yrket. Likevel må jeg tillate meg å si jeg undres om det er en fordel for rekrutteringen at jenter som tar denne utdanningen, ender opp som mann, om enn bare stilingsmessig. Det kan sette noen på andre tanker.

Jeg vil også knytte noen kommentarer til det som oppstår for denne næringen ved å være så politisk eksponert som den er. Det legger et ekstra ansvar på

oss. Vi er alle enige om at næringen skal ha et spesielt skatteregime, at ansatte skal ha en spesiell tilskuddsordning, at prosjektene skal ha offentlige garantier for tapsrisiko, slik andre land gjør, at virkemiddelapparatet skal støtte flåtefornying og utvikling teknologisk og på andre måter, og i en satsing på nye havnæringer skal staten spille og spiller en stor rolle, f.eks. ved Hywind Tampen. Samlet sett utgjør dette en kraftig styrking av næringens handlingsrom, et sterkt trepartssamarbeid og et sterkt offentlig-privat samarbeid. Det øker risikoen og konkurranseevnen, og det er med på å drive omstillingen. Samtidig betyr dette at næringen er blitt mer og mer avhengig av spesialordninger, offentlig kreditt, tilskudd og skatterabatter. Forslag fra næringen f.eks. på oppfølging øker denne eksponeringen, om de blir vedtatt.

Så kan det hende at noen tror at jeg er bekymret for næringsnøytraliteten i det. Det er jeg ikke. Nei, det jeg mener, er at dette legger et ekstra stort ansvar på oss for at de rammebetingelsene vi utarbeider og vedtar, blir langsiktige og trygge for næringen.

Jeg er glad for en maritim melding som nå peker framover både tariffmessig, som det er pekt på her, teknologisk, kompetansemessig og klima- og miljømessig – mot en sterkere maritim næring.

La meg avslutte med å hylle dem som står på i næringen på land og sjø i disse vanskelige tidene, med dikteren Bjørnsons ord igjen:

«Hurra for dem idag, som farer under norske flag!

Hurra for lodsene, som dem først imøde kom!
Hurra for dem, som ror sin fiskerbåd på hav og fjord!
Hurra for alles lyst: vor skæromkranste kyst!»

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:16:46]: Maritim næring er Norges tredje største næring etter petroleum og sjømat. Men ser vi historisk på det, er det grunnlag for å hevde at det er vår viktigste næring. Selve navnet «Norge», «veien mot nord», ble opprinnelig brukt om skipsleia langs norskekysten. Skipsfarten gjorde det mulig å knytte det langstrakte Norge sammen til ett rike. Og konstruksjon av lette, raske skip gjorde at vikingene kunne både terrorisere og handle med store deler av Europa.

Vi er stadig blant dem som bygger de mest avanserte båtene, har de mest kompetente sjøfolkene og har rederier som tør å satse i Norge, fordi vi har stabile rammevilkår. Sjøfolk, rederier, verft og leverandører utgjør alle viktige ledd i den norske maritime klyngen.

Fremskrittspartiet har alltid vært stolte av å være sjøfolkets parti. Derfor har vi hatt nettolønnsordningen som vår kampsak. I vår regjeringstid ble den styrket og lovfestet. Da vi gikk ut av regjering, var dette noe av det

første regjeringen forsøkte å rokke ved i framlegget til statsbudsjettet for 2021, som vi la all vår tyngde i å få forhandlet inn igjen. Det er fordi vi er sjøfolkets parti at vi ønsker et sterkt norsk flagg. Skip som seiler under norsk flagg, NOR og NIS, er avgjørende for å opprettholde antallet norske sjøfolk.

Norske lønns- og arbeidsvilkår i norsk farvann og på norsk sokkel har vært en av de mest betente politiske sakene i maritim næring de siste årene. For nesten nøyaktig et år siden var det i denne salen en nokså opphetet debatt om nettopp dette. Fremskrittspartiets holdning den gang var at vi ikke kan innføre noe som vi ikke vet konsekvensene av.

Målet vårt var og er flere norske sjøfolk om bord på norske båter. Derfor fremmet vi forslag om å sette ned et utvalg, sammensatt av partene, bl.a. for å se på hvordan norske lønns- og arbeidsvilkår kunne innføres uten at hele næringen samtidig ble svekket. Om vi hadde lagt til grunn det mandatet de rød-grønne la på bordet, ville det kun ha ført til en ytterligere splittet næring. Det var helt grunnleggende for oss at også arbeidsgiverne – rederiene – måtte delta i dette arbeidet. Den gangen valgte de rød-grønne å stemple oss som motstandere av å innføre norske lønns- og arbeidsvilkår. Det var feil. Det viser seg i dag. For i dag sier Fremskrittspartiet ja til innføring av norske lønns- og arbeidsvilkår. Og ikke bare det – vi har en hel næring med oss, og vi har fått med oss regjeringspartiene på å innføre norske lønns- og arbeidsvilkår. Jeg takker også de rød-grønne for at de støtter vårt forslag.

Jeg tar av meg hatten for det arbeidet som utvalget har gjort, og den enigheten de har kommet fram til. Det var ingen selvfølge, for frontene har vært steile. Det vet alle som kjenner til maritim næring. Men næringen fortsetter den gode norske tradisjonen at arbeidsgivere og arbeidstakere setter seg rundt bordet og kommer til enighet.

Så er det enkelte forhold som fremdeles ikke er helt på plass. Fremdeles må det gjøres noen avgrensninger. Det har jeg full tillit til at partene klarer, i samarbeid med ministeren og departementet.

Lønns- og arbeidsvilkår på sokkelen er fremdeles uavklart, av den enkle grunn at Norsk olje og gass ikke var en del av utvalget. Jeg vil oppfordre Norsk olje og gass til å sette seg ned med de øvrige partene for å komme fram til en enighet også for sokkelen. Dersom det er slik at Norsk olje og gass ikke er interessert i å komme fram til en enighet, må vi selvfølgelig se på andre muligheter for å komme fram til en løsning. Det får være riset bak speilet. Jeg vil utfordre næringsministeren på hvordan hun vil følge spesielt dette opp.

Utvalget kom også fram til en enighet om å styrke nettolønnsordningen. Fremskrittspartiet fremmer for-

slag om å følge opp utvalgets enighet også her. Det får vi dessverre ikke flertall for, for verken regjeringspartiene eller Arbeiderpartiet gir sin støtte. Det vil jeg komme tilbake til i et senere innlegg.

Avslutningsvis vil jeg understreke at maritim næring er i en krise, både på grunn av oljeprisfall og korona. Det er en milepæl at næringen selv har funnet fram til en løsning som alle kan leve med over tid og med skiftende stortingsflertall. Derfor er jeg veldig glad for at vi har fått regjeringspartiene og den rød-grønne opposisjonen med på romertallsvedtakene i dag. Nå må vi gi næringen ro til å slutføre enigheten.

Jeg tar opp de forslagene Fremskrittspartiet er en del av.

Presidenten: Da har representanten Bengt Rune Strifeldt tatt opp de forslagene han refererte til.

Geir Pollestad (Sp) [10:21:53] (leiar i komiteen): Eg vil starta med å takka saksordføraren og komiteen for samarbeidet om innstillinga i denne saka. Eg meiner me har levert ei veldig god og framtidsretta innstilling som legg opp til nokre viktige fleirtalsvedtak.

Etter høyringa i denne saka tenkte eg: Er det sånn at det berre er drivstoffa som har betyding? Det var omtrent berre det det vart snakka om. Viss det var logikken, hadde det for så vidt vore like greitt med seglskuter som med motordrivne båtar. Men eg trur me i innstillinga har klart å understreka det som gjeld det grøne, det som gjeld klima og nye verkemiddel for det, samtidig som me understrekar det som gjer at me har ei stor maritim næring i Noreg, nemleg at me har kompetanse til å løysa oppdrag som folk rundt om i verda har behov for å få løyst. Då er kanskje det aller, aller viktigaste som står i innstillinga, ein fleirtalsmerknad frå heile komiteen, som meiner

«det skal være et mål for den norske maritime næringen å være konkurransedyktig til å ta jobber og oppdrag over og under vann i hele verden».

Det er ei veldig god setning som eg håpar kan verta ståande som det som er målet med alle tiltaka oppi dette.

For Senterpartiet er det viktig å ha ein politikk som balanserer omsynet til sjøfolk, til verft, til reiarlag, til leverandørar – at me ser den maritime næringa som ein heilskap. Det er der eg meiner regjeringa har eit stykke veg å gå. Me byggjer mange ferjer i Noreg – elektriske ferjer, nullutsleppsferjer – men me byggjer dei ikkje i Noreg, me byggjer dei i Tyrkia. Når ein vel å gjera det, kan ein heller ikkje skulda på EØS-avtalen. Som ein del av ei krisepakke løyvde Stortinget pengar til at Havforskingsinstituttet skulle kjøpa eit nytt skip og skaffa arbeid og aktivitet i Noreg. Kvar plasserte regjeringa det oppdraget? På eit verft i Holland. Det er jo treskopoly-

tikk av verste sort ein driv med. For Senterpartiet har kampen for norske løns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel og i norske farvatn vore svært viktig. Me har gått i front for den politikken.

Eg er veldig glad for dit me har kome i dag. Førre talar var veldig opptatt av Framstegspartiets rolle i dette. Framstegspartiet har hatt ei viktig rolle, men dei har i denne saka opptredd litt som ein motorlaus båt som hadde trunge ein slepebåt for å koma på rett plass.

Også i denne innstillinga vel dei den litt meir passive tilnærminga saman med regjeringspartia framfor å gå saman med resten av opposisjonen. Det er noko med Framstegspartiet som støtteparti som gjer at dei ikkje vågar å ta steget heilt ut.

Når det gjeld nettolønsordninga, fekk me i haust ein lærepenge i uføreseieleg næringspolitikk då regjeringa midt i ei krise føreslo å gjera store svekkingar av nettolønsordninga. Det fekk Stortinget rydda opp i, det er viktig, men for framtida må me – sjølv om me har ei regjering som ikkje er god når det gjeld det føreseielege – ha eit lovverk som sikrar at nettolønsordninga ligg fast.

Ei viktig oppgåve vil vera å gjera den maritime næringa grønnare. Det vil vera eit viktig konkurransefortrinn, og der må ein bruka offentlege innkjøp på ein god måte. Det vil, viss ein ønskjer det, òg gjere norske verft meir konkurransedyktige enn i dag. Det er derfor bra at me i innstillinga har fleirtalsforslag som sikrar det.

For Senterpartiet vil kampen for norske sjøfolk vera ein veldig viktig del av den maritime politikken. Utan norske sjøfolk har me ikkje grunnlaget for å ha ei maritim næring. Då vil kunnskapen og kompetansen forvitra. Det er der me heile tida må starta, og det er difor det er så viktig at når arbeid skjer i Noreg, anten det er på land eller på sjøen, skal det skje på norske løns- og arbeidsvilkår, slik at norsk arbeidskraft er konkurransedyktig. Dette kan ein ikkje måla krone for krone, dette handlar om eit system som gjev grunnlaget for at me òg i framtida skal ha ei stor maritim næring.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:27:04]: Eg tek først som sist opp forslaga frå SV.

Noreg er på mange måtar havlandet, kanskje eitt av dei fremste havlanda i heile verda. Vi har den nest lengste kystlinja, vi har ein kystkultur som er bygd på bruk av havet, det er havet som har bygd landet gjennom tusenvis av år. Det er difor det bur folk her, difor kom folk hit, og det er det som er grunnlaget for samfunnet vårt – og utan eit havfolk ikkje noko havland. Det er bruken av havet, anten det er til fiskeri eller til sjøfart, ulike former for bruk av havet, som er grunnlaget. Så havfolket, sjøfolket, er avgjerande for Noregs vidare

ferd. Og dei blir utvatna i dag på grunn av at dei blir prisa ut når det gjeld løns- og arbeidsvilkår.

Med dette bakteppet må eg seie at eg er ganske positivt overraska – det er jo litt overraskande å kunne seie det frå eit parti som står i djup opposisjon – over den innstillinga vi har her i dag. Det er veldig mange punkt der ein samla opposisjon sikrar store satsingar. Trass i at regjeringa går imot, står opposisjonen samla om veldig viktige og store satsingar som vi i SV meiner er heilt avgjerande for at vi skal få dette til.

Det er jo dette som har vore gjengangaren i løpet av året som har gått, det er krise, men av ulike grunnar – anten det er handlingslamming eller at regjeringa held igjen – er det opposisjonen som reddar tiltaka i krisetid. Men i motsetnad til kva dei gjorde i samband med ulike støttepakkar i koronahandteringa, har ikkje regjeringspartia eingong hivd seg med på fleirtalsvedtaka; dei står utanfor dei fleste av fleirtalsvedtaka. Her finn vi forslag som å bruke eksportfinansiering aktivt for nye eksportmoglegheiter, her er forslag frå opposisjonen om å etablere statlege investeringsprogram med ulike finansielle grep for verft og reiarlag. Her finn vi bl.a. ei eiga satsing på fiskeflåten, som regjeringspartia ikkje støttar. Her er det ulike tiltak for å sikre at fylkeskommunane faktisk kan tore å satse på nullutsleppstransport, men der regjeringa ikkje løfter ein finger. Det er forslag om ein nasjonal plan for infrastruktur for nullutsleppsløysingar, anten det er ladestraum, hydrogen, ammoniakk eller andre grøne drivstoff. Regjeringa stiller seg utanfor det òg. Ikkje eingong utgreiing av eit skuleskip i Nord-Noreg klarer regjeringa å stille seg bak. Det er altså opposisjonen, fleirtalet, som sikrar desse store satsingane.

Eg vil gje stor honnør til Framstegspartiet for å ha vore såpass offensive i dette spørsmålet. Og så skal eg sjølv sagt kjefta på Framstegspartiet, for viss ikkje er ikkje politikken i orden. Det er overraskande at Framstegspartiet ikkje no tar steget, at dei omtrent gir Norsk olje og gass ein slags vetorett i spørsmålet om det skal innførast norske løns- og arbeidsvilkår på sjø og sokkel. Ein kan ikkje føresetje einigheit mellom partane. Eg trur representanten Strifeldt også var inne på at det heller ikkje er det dei legg i det, men eg kunne gjerne tenkt meg å høyre litt meir om det. Ein kan ikkje føresetje einigheit i ei såpass politisk betent sak.

Her står vi altså i ein situasjon der norske sjøfolk blir utvatna. Dette er næringar som det er vekst i, men mengda norske sjøfolk står på staden kvil. Viss vi ikkje klarer å stoppe den utviklinga gjennom å innføre levelege løns- og arbeidsvilkår, vil utviklinga fortsetje. Det vil vere ei svekking av havfolket, sjøfolket, alle dei som har bygd denne nasjonen. Denne utviklinga må ein snu.

Så er eg veldig glad for at sentrum–venstre-opposisjonen følger kvarandre på mange viktige felt. Vi slår bl.a. fast prinsippet om norske løns- og arbeidsvilkår, at det skal sikrast. Det er ulike satsingar på hamner som vi er blitt einige om. Ambisjonsnivået på havvind kneset vi også i forslaga, noko som er avgjerande for det store grønne skiftet vi skal gjennom. Hydrogensatsing, og at vi koplar tilskotsordning til ulike utdanningsløp, er andre viktige ting.

Så er eg sjølvstøtt skuffa over at det ikkje er meir støtte til SVs forslag om innfasingsplan for nullutslepp osv., men det kan eg no i dag leggje til side. Eg er veldig fornøgd med det vi har klart å få til – og det har vore trass i regjeringa, ikkje på grunn av regjeringa.

Presidenten: Da har representanten Torgeir Knag Fylkesnes tatt opp forslagene han refererte til.

André N. Skjelstad (V) [10:32:32]: Havet har gitt Norge mat på bordet, og mange arbeidsplasser har blitt skapt av verdiene til utvikling av felles velferd i generasjoner. Det er som tidligere talere har sagt, ikke minst den siste: Vi er en kystnasjon. Ja, det er ikke så mange år siden i den store sammenhengen at vi alle hadde riksvei 1 som hovedfartsåre. Det var jektfart, det blomstret, og det var mange som deltok.

Jeg tror at utviklingen framover handler om å se mulighetsrommet, ikke nødvendigvis som representanten fra Senterpartiet, som gjerne ønsker seg tilbake til seilskutetiden. Jeg tror vi er nødt til å ha blikket litt lenger fram enn som så. Alt var ikke nødvendigvis bedre før, men jeg tror vi er nødt til å ta dette framover.

Koronasituasjonen har ikke minst gitt folk og næringsliv store utfordringer, og vi trenger flere grønne, bærekraftige og lønnsomme arbeidsplasser. Maritim næring vil være en vesentlig bidragsyter til det. Norge har bestandig vært et foregangsland innenfor maritime næringer. Klimavennlige og effektive løsninger for skipsfart, fiskeri og havbruk blir mer etterspurt i verden og gir mulighet for en betydelig og forsvarelig vekst. Dette er en mulighet vi er nødt til å gripe, og vi må holde fram med den grønne veksten.

Jeg er veldig fornøyd med at vi i komiteen ble enige om og nå får en likestillingsstrategi for de maritime næringene. Det tror jeg er helt nødvendig.

For Venstre har det ikke vært aktuelt å lempe på klimamålene i en koronarammet økonomi, men vi må holde stø kurs i den grønne politikken, for det handler også om tiden som kommer etter at pandemien er ferdig. Skal vi nå klimamålene, må CO₂-avtrykkene fra global matproduksjon reduseres betydelig.

Venstre vil at norsk sjømatnæring skal spille en nøkkelrolle i arbeidet med å gjøre den globale matproduksjonen mer bærekraftig. Der har vi naturgitte fortrinn,

ansvarlig forvaltning og avansert produksjon som gjør at norsk fisk og teknologi kan mette stadig flere og dekke den voksende globale etterspørselen etter høyverdig protein produsert med lavt CO₂-avtrykk.

Venstre mener også at både fiskeriene og havbruksnæringene må gis rammevilkår som sikrer at overskuddet reinvesteres i det kystbaserte næringslivet. Derfor er det viktig å satse på sterke eierskapsmiljø som evner å investere i tiltak rundt miljø og utvikling av næringen, og tørre å stille strengere miljøkrav ved tildeling av nye konsesjoner og lokalisering av disse. Miljøavgift gjør at det innimellom kan bli dyrere å forurense, men billigere å drive klimavennlig. Dette gjelder også for de maritime næringene.

I store deler av næringslivet er det derfor et ønske om økt bruk av karbonprising. Det kan utløse betydelige private investeringer i klimavennlige løsninger som vil bli mer lønnsomme når utslippene i større grad prises enn i dag.

Jeg er også i hovedtrekk fornøyd med innstillingen og det som blir vedtatt i dag, men jeg blir nødt til å dvele litt ved et innspill som Fremskrittspartiet har fått et tydelig stempel på. Jeg synes den ekspertnigheten for offentlige anskaffelser er veldig bra. Jeg tror det er bra at det finnes slike muligheter og løsninger gjennom både stat og fylkeskommuner for å få ned 1) utslipp og også 2) priser i anbudsregimene. Det er ingen tvil om at dette ikke nødvendigvis er det man holder på med hver dag i fylkeskommunene. Jeg tror det finnes kompetanse i en del av dem, men samtidig tror jeg det er helt nødvendig å se på hvordan man rigger dette framover.

Det er ikke til å komme fra at Norge er den mest effektive og miljøvennlige skipsfartsnasjonen per i dag. Markedet for maritime lav- og nullutslippsløsninger vil vokse i årene som kommer, og klima- og miljøvennlige løsninger er blant norske maritime næringers viktigste konkurransefortrinn i et område med stort potensial for videre verdiskaping og sysselsetting. Derfor må vi sørge for at transporten langs kysten i større grad base-res på hydrogen og el.

Vi vil være med og bidra til en teknologiutvikling ved at vi løfter blikket og kan se til at vi eksporterer det til andre land samtidig som vi bidrar til å redusere utslippene. Derfor ser vi fram til regjeringens stortingsmelding om langsiktig verdiskaping fra de norske energisursene, som vil inkludere et veikart for hydrogen. Og vi ønsker at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med en nasjonal plan for å bedre tilgangen til lade-strøm, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff.

Bjørnar Moxnes (R) [10:37:51]: Den maritime næringen er viktig for Norge. Den gir mange arbeidsplasser

ser og skaper store verdier. Vi har sjøfolk, verft, hav og fisk som gir enorme framtidsmuligheter. Den meldingen vi har fått i dag, sikrer ikke framtiden for maritim næring. Her kunne regjeringen sikret flere arbeidsplasser i Norge med store ringvirkninger rundt verft, utstyrsleverandører og tjenesteleverandører. Den muligheten griper de dessverre ikke.

I regjeringen er det for tiden teorien om næringsnøytralitet og den passiviserte staten som gjelder. Regjeringen blir sittende og se på mens arbeidsplasser i næringen forsvinner ut av landet og lokalsamfunn forvitrer. Ta f.eks. havforskningsbåten som Stortinget bevilget penger til i fjor sommer. Her var hele premisset at midlene skulle gå til å skape økt aktivitet og sysselsetting i Norge. Da oppdraget så gikk til Nederland istedenfor, kommer regjeringen bare med bortforklaringer. Så mens norske verft er i krise, skyver regjeringen bare ansvaret fra seg.

Men Rødt tar ansvar. Vi kommer med et eget forslag som skal unngå den typen subsidielekkasje, stanse subsidielekkasjene og heller skape aktivitet og arbeidsplasser i Norge. Det blir særlig viktig framover, når vi skal oppgradere store deler av fergeflåten vår for å kutte utslippene. Da må oppdrag skape aktivitet og arbeidsplasser for norsk verftsindustri, ikke bare i Polen, Tyrkia eller Sør-Korea.

Regjeringen vil heller sikre rederne store overskudd enn å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann. Derfor har de over tid gjort endringer i NIS-regelverket som gjør at regelverket i dag brukes til å sprengre grensene for hvordan man kan bruke utenlandsk arbeidskraft i norske farvann. Fagforeningene for sjøfolk har lenge krevd at regelverket må endres, men regjeringen lar vente på seg. Flere utredninger viser at det er handlingsrom for å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann, og det partssammen-satte maritime utvalget har lagt fram sin rapport og anbefaler at det skal stilles strengere krav til nettopp norske lønns- og arbeidsvilkår på skip i norske farvann. Regjeringen må snarest følge opp anbefalingene fra utvalget, mener vi.

Så har NRK avslørt at Hurtigruten har utnyttet og også brutt NIS-forskriften for å kunne bruke sjøfolk på det vi må kunne kalle for slavelønninger i norske farvann. Rødt vil reversere regjeringens endringer i NIS-forskriften for å sikre at det er norske lønns- og arbeidsvilkår som gjelder på cruiseskip i norske farvann. Vi vil også gi kommunene større frihet til å kunne si nei til cruiseskip med slavelønn, og vi vil stanse forurensende cruise i norske farvann.

Cruisetrafikken gir veldig få ringvirkninger i Norge når man sammenlikner med andre former for turisme, og ett cruiseskip i en norsk fjord slipper ut omkring

300 000 tonn CO₂-ekvivalenter årlig. Stortinget vedtok i 2018 at cruiseskip skal seile utslippsfritt i norske fjorder så snart det er teknisk mulig, og senest innen 2026. Nå har pandemien ført til stans i cruisetrafikken. Når den starter opp igjen, har vi en sjelden mulighet til å sikre en langt mer miljøvennlig cruisenæring som også sikrer norske arbeidsplasser i norske farvann. Vi kan både reversere endringene i NIS-regelverket som åpnet for cruise i norske farvann med NIS-registrerte skip, og sikre en langt mer miljøvennlig cruise- og turistnæring.

Det å sikre norske lønninger i norske farvann er et viktig steg på veien for også å bli kvitt den fryktkulturen som NRK har avslørt hos Hurtigrutens ansatte den siste tiden.

Med det tar jeg opp Rødts forslag i saken.

Presidenten: Representanten Bjørnar Moxnes har tatt opp de forslag han refererte til.

Statsråd Iselin Nybø [10:42:40]: Norge er blant verdens fremste og mest innovative skipsfartsnasjoner, og den maritime næringen gir arbeidsplasser og aktivitet langs hele kysten.

Akkurat nå står den maritime næringen i en krevende situasjon, som flere har vært inne på. Koronakrisen har skapt akutte utfordringer, og som resten av næringslivet skal også den maritime næringen gjennom det grønne skiftet.

For å opprettholde næringens konkurransevne i en tid preget av store endringer, er det viktig med rammevilkår som gir mulighet for omstilling og nyskaping. Derfor har regjeringen satset på maritim næring gjennom åtte år med aktiv maritim politikk. Det har gitt resultater. I mars passerte NIS-registeret 700 skip og handelsflåten i NOR 917 skip, det høyeste nivået for begge registrene siden tidlig på 2000-tallet. Antallet norske sjøfolk har holdt seg på et stabilt høyt nivå og var i fjor 19 600.

Vi har nå lagt fram en ny maritim stortingsmelding, den første på 16 år. Meldingen skal bidra til at Norge forblir en ledende maritim nasjon, og peke ut en tydelig retning for den maritime politikken. Noen sentrale politikkområder vil fortsatt ligge fast. Regjeringen vil opprettholde rammevilkår og virkemidler som gir likeverdige konkurransebetingelser for norske bedrifter.

Stortingsmeldingen peker ut tre hovedprioriteringer for den maritime politikken. Det er klima- og miljøvennlig skipsfart, digitalisering og videreutvikling av norsk maritim kompetanse.

Regjeringen vil stimulere til grønne løsninger, bl.a. ved å innføre nullutslippskrav og nullutslippskriterier i offentlige anbud for enkelte fartøysegmenter og prioritere grønn skipsfart i den videre satsingen på forskning og kompetanse.

Regjeringen vil stimulere til utviklingen av en digital maritim sektor, bl.a. ved å prioritere digitalisering i den videre satsingen på forskning og kompetanse og kartlegge hvordan det kan legges til rette for økt digitalisering.

Regjeringen vil sikre at Norge fortsatt har tilgang på maritim kompetanse av høy kvalitet, bl.a. gjennom en videreføring av tilskuddsordningen for sjøfolk og satsingen på maritim kompetanse fra MARKOM2020-prosjektet.

Næringskomiteen har i sin behandling av saken trukket fram at næringen er sterkt påvirket av koronapandemien, og at dette medfører behov for en aktiv maritim politikk. Deler av maritim næring, særlig verfts-næringen, har stått i en utfordrende markedsituasjon over lengre tid, som har blitt enda mer prekær i 2020 og i 2021. Regjeringen har derfor lagt fram en rekke tiltak som skal bidra til å avhjelpe situasjonen. Blant annet ble det i fjor lagt fram en verftspakke på 744 mill. kr, opprettet låne- og kondemneringsordninger for grønn flåtefornyelse og innført krav om norsk språk i planlagte statlige investeringer og vedlikehold, og vi videreførte skipsfinansieringsordningen og utvidet byggelånsgarantiordningen til å omfatte forskuddsgarantier. Regjeringen har også igangsatt en kartleggingsstudie av situasjonen i verfts-næringen.

Når det gjelder komiteens forslag om å opprette en eksportenhets for offentlige anskaffelser, vil jeg bemerke at vi allerede har et offentlig fagorgan for offentlige anskaffelser i Direktoratet for forvaltning og økonomistyring. En ny eksportenhets må ses i sammenheng med arbeidet som gjøres der, og komme i tillegg til eksisterende tilbud.

Jeg vil også benytte anledningen til å gi honnør til det partssammensatte maritime utvalget, som har gitt en samlet anbefaling om hvilke tiltak som kan styrke norsk maritim kompetanse, sysselsetting og konkurransekraft. Vi vil nå sette oss grundig inn i anbefalingen og følge den opp på en egnet måte.

Jeg tar til etterretning at representantforslaget som behandles i dag, også omfatter forslag om innføring av norske lønns- og arbeidsvilkår. Regjeringen er i første omgang interessert i å høre hva aktørene som benytter seg av maritime tjenester, mener, og hvordan de vil bli berørt. Vi har derfor sendt utvalgets rapport ut på høring.

Norge skal fortsatt være en betydelig og stolt sjøfartsnasjon, og med denne stortingsmeldingen legger regjeringen til rette for å nå dette målet, med klima- og miljøvennlige skip, høyt utviklede digitale løsninger og erfaringsbasert kompetanse.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Åsunn Lyngedal (A) [10:47:52]: Menon har dokumentert at maritim næring under ett mistet 6 pst. av arbeidsplassene sine i fjor, mens verftene mistet 10 pst. Blant annet på den bakgrunn vedtok Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett at vi skulle igangsette, som et krisetiltak for aktivitet i verfts-næringen, bygging av et nytt skip for Havforskningsinstituttet. Vi vet hvordan det gikk. Det oppdraget endte hos et nederlandsk verft.

Vi vet at en del andre land som vi har rundt oss i Norden – Tyskland – stiller en del andre krav i sine anbud enn det Norge gjør. Blant annet kunne vi ha stilt strengere miljøkrav, vi kunne ha stilt krav om lærlinger, vi kunne ha sagt noe om tilgang til deler av service og opplæring på fartøy og utstyr, og kanskje kunne vi delt opp anskaffelsene. Ser statsråden at det kunne ha vært gjort på en litt annen måte og sikret arbeid i Norge?

Statsråd Iselin Nybø [10:48:55]: Vi la fram denne verftspakken også vel vitende om at dette kunne skje nettopp fordi vi er i et internasjonalt marked. Vi er også forpliktet gjennom avtalene vi har, til å la andre konkurrere om våre anbud.

Så har vi gjort noen grep for å prøve å sikre at norske verft kan stille godt opp i konkurransen. I verftspakken var det også andre ting enn det skipet som gikk til Havforskningsinstituttet. Verft f.eks. på Sørlandet bygger nå for Forsvaret og har gode inntekter derfra.

Det er viktig for et land som vårt, som har en åpen og eksportrettet økonomi, å legge til rette for nettopp at ting kan flyte på tvers av landegrensene. Så vi må være forsiktige. Hvis vi blir for proteksjonistiske, kan det også gå ut over våre egne bedrifter. I dette tilfellet var det beste tilbudet fra et nederlandsk verft, og det var derfor de som fikk anbudet.

Åsunn Lyngedal (A) [10:50:02]: Jeg skal skifte tema – til norske lønns- og arbeidsvilkår. Norge har fem ganger mer havområder enn vi har landområder, og det er viktig for Arbeiderpartiet at det er norske lønns- og arbeidsvilkår også til havs.

I innstillingen fra komiteen, på side 11, skriver et flertall bl.a. bestående av regjeringspartiet Venstre at de er opptatt av at krav til

«norske lønns- og arbeidsvilkår ikke vil føre til at norske sjøfolk settes på land og ikke vil svekke næringens konkurransekraft».

Hvis en skulle trekke en parallell inn på land, ville det være sann at vi har for høye lønninger, vi har for gode arbeidsvilkår, og dermed klarer vi ikke å konkurrere internasjonalt. Jeg kunne tenke meg å høre statsrådens vurdering: Slutter hun seg til det, tenker hun at hvis vi har norske lønns- og arbeidsvilkår i norske far-

vann og på norsk sokkel, vil det svekke den maritime næringens konkurransekraft?

Statsråd Iselin Nybø [10:51:08]: Nå har vi jo i all hovedsak norske lønns- og arbeidsvilkår også på sokkelen og i norske farvann. Det jeg vil slutte meg til, som jeg oppfatter at er det som står her, er at det er viktig at vi fortsatt sørger for at vi har norske sjøfolk, og at vi har en konkurransedyktig maritim næring. Heldigvis har vi de siste årene sett at vi har to gode registre som det er ønske om å bruke. Vi ser at vi har et stabilt høyt nivå på antall norske sjøfolk som er registrert. Så her gjøres det et godt arbeid av næringen selv, men da under gode vilkår gitt av regjering og storting. Jeg mener at den jobben som er gjort nå av det partssammensatte utvalget, er et grundig og godt arbeid, og jeg må si at jeg er ganske imponert over at de på den tiden som de fikk til rådighet, riktignok med noen utsettelse, klarte å komme til enighet om såpass mye som de gjorde.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:52:24]: Jeg vil også berømme Holmefjord-utvalget for en fantastisk jobb og den grundige jobben de har gjort. Norske lønns- og arbeidsvilkår på sokkelen ble grundig diskutert i utvalget, og det er enighet i utvalget om målsettingen. Men det er ikke med i utvalgets anbefaling. Noen av grunnene til det er at Norsk olje og gass ikke har vært en del av utvalget, og det er uenighet om hvordan dette skal gjennomføres. Den rød-grønne opposisjonen vil kortslutte det videre arbeidet for partene ved å overkjøre Norsk olje og gass. Det kan skade det gode og konstruktive samarbeidsklimaet som vi nå opplever i den maritime næringen. Det vil Fremskrittspartiet ikke være en del av, og vi vil heller utfordre Norsk olje og gass til å bidra til å finne fram til en enighet om norske lønns- og arbeidsvilkår på sokkelen. Hva ville konsekvensene ha vært dersom det rød-grønne forslaget hadde fått flertall i denne salen? Og hvordan vil statsråden følge opp for å søke å finne en enighet om norske lønns- og arbeidsvilkår på sokkelen?

Statsråd Iselin Nybø [10:53:34]: Som sagt, og som representanten Strifeldt også sier, har det blitt gjort et ganske grundig arbeid i dette utvalget. Det var ikke Norsk olje og gass en del av, og det er jo medlemmene til Norsk olje og gass som stort sett får kostnadene ved endrede lønnsbetingelser.

Det som jeg synes er synd, er hvis man på en måte kortslutter de demokratiske prosessene. Nå er det en god dialog blant partene, men også Norsk olje og gass har vært konstruktiv i dialogen så langt. Nå har vi sendt dette ut på høring. Jeg er opptatt av at vi må fortsette på det sporet og la den prosessen gå på en skikkelig måte. Og så håper vi at vi kan finne sammen om noe.

Det er også viktig å minne om at de aller fleste skip, også på sokkelen, som vi her snakker om, har norske lønns- og arbeidsvilkår, og Rederiforbundet har også i utvalget sagt hva som er deres mål og intensjoner med dette. Så jeg har godt håp om at det går an å få til en enighet om dette.

Geir Pollestad (Sp) [10:54:50]: Det er litt vanskeleg å få tak på korleis eit vedtak i Stortinget, som er eit folkevald organ, kan kortslutta politiske prosessar. Det står fram som litt underleg. Krava om norske løns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel og i norske farvatn har jo stått sentralt i heile denne prosessen og vore det som ein har styrt etter.

Ein ting er vegen til målet, men det er jo slik at Venstre tradisjonelt ikkje har vore den beste venen til den maritime næringa, skipsfarten og sjøfolka, snarare tvert imot, bl.a. gjennom mangeårig motstand mot nettolønsordninga, som eg no er glad for at ein går inn for.

Spørsmålet mitt er: Støttar statsråden prinsippet om at norske løns- og arbeidsvilkår skal gjelda på norsk sokkel og i norske farvatn?

Statsråd Iselin Nybø [10:55:51]: Bare for å kommentere noen av de tingene som ble tatt opp i innlegget, før jeg svarer på spørsmålet: Nå må ikke representanten Pollestad misforstå meg. Jeg mener virkelig at Stortinget har muligheten til å vedta norske lønns- og arbeidsvilkår på sokkelen. Men jeg mener det ville vært synd om de som skal betale prisen for dette, ikke skulle få bli hørt på en ordentlig måte. Det er det vi har lagt opp til, at også de skulle komme til orde. Jeg mener det ville vært synd, men jeg kan gjerne skjønne at Stortinget fullt ut har muligheten til å gjøre det.

Så er det dette med nettolønnsordningen og Venstres forhold til maritim næring. Tvert imot mener jeg at Venstre har kjempet for maritim næring. Nettolønnsordningen er en debatt som har gått i vårt parti. Vi har ikke noe i vårt program nå om at vi er imot nettolønnsordningen. Tvert imot har vi vært med i en regjering som har satset på maritim næring og løftet fram nettolønn.

Når det gjelder dette med norske lønns- og arbeidsvilkår på sokkelen, er jeg opptatt av at partene nå har en god prosess, og jeg har god tro på at det kommer til å bli en enighet her.

Geir Pollestad (Sp) [10:57:01]: Tidlegare i debatten har me høyrt om regjeringa sin innsats for hollandske verft gjennom krisepakken. Så vart det av statsråden i innlegget åtvare mot proteksjonisme. Men for meg står det fram som veldig underleg at det å gje eit oppdrag som ligg inne som ein del av ein krisepakke, til eit norsk verft, skal vera proteksjonisme. Eg kan jo stilla spør-

mål om det er eksempel på andre land som plasserer krisetiltak i nabolanda sine eller i andre land enn sitt eige.

Men situasjonen for verftsnaeringa er kritisk. Me ventar på ein rapport om situasjonen her. Han kjem ikkje før 1. juni. Mitt spørsmål er: Kan me venta at det kjem konkrete tiltak i revidert budsjett for å betra den kritiske situasjonen som norske verft no står oppe i?

Statsråd Iselin Nybø [10:58:01]: Når det gjelder revidert nasjonalbudsjett, må nok representanten Pollestad vente til det er lagt fram, og se hva som ligger der. Men vi har prosesser gående nå på tiltak som skal hjelpe verft. Kondemneringsordningen er en av dem hvor det om ikke veldig lenge vil bli klart hvordan innretningen på det som er rettet mot offshoresegmentet, blir. Det er betydelige midler som Stortinget har satt av til det.

I tillegg har mange verft god bruk for disse krisepakene vi har lagt fram. Vi jobber også med ordningen, som snart blir søkbar, for støtte til utgiftene de har hatt til karanteneopphold for mange av de ansatte, noe som også har vært en stor utgift, ikke minst for mange verft.

Det er jo sånn i verden at når folk kan konkurrere om våre anbud, kan vi konkurrere om deres anbud. Når en har et marked som er større enn en selv, er det også positivt for oss.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:59:17]: Det er fundamentalt for framtida til norsk maritim næring at det er norske sjøfolk og norske tilsette som er ryggraden i næringa. Diskusjonen om norske løns- og arbeidsvilkår på sjø og sokkel er ein lang, lang diskusjon som har vore over lang tid. Det har vore diskusjonar mellom partane og alt mogleg rart. Det har vore mange diskusjonar her i Stortinget. Det er ei veldig kjend sak. No kjenner vi handlingsrommet. Det er fullt mogleg å avgjere dette her. Ein treng ikkje å vente på ei avklaring.

Eg fekk ikkje med meg kva som var svaret frå statsråden. Statsråden fekk spørsmål om ho var einig i prinsippet om at norske løns- og arbeidsvilkår også skal gjelde for sjø og sokkel, altså om ho er einig i prinsippet i det. Det har eg ikkje registrert at ein har uttalt seg noko om, samtidig som dette er ein vel kjend diskusjon som det er fullt mogleg for Stortinget og statsråden å ta stilling til. Er ein einig i prinsippet?

Statsråd Iselin Nybø [11:00:19]: Jeg er helt enig med representanten Knag Fylkesnes i at dette med norske sjøfolk har vært en diskusjon, og det har vært viktig tverrpolitisk å sikre at norske sjøfolk er en viktig del av vår maritime næring. Jeg registrerte da jeg hadde et møte med utvalget, at de ganske raskt ble enige om at nettolønnsordningen burde styrkes. Det forundrer meg

ikke at det var det letteste å bli enige om, for å si det sånn, men det er jo et budsjettspørsmål man må komme tilbake til igjen i de ulike budsjettene som legges fram.

Når det gjelder spørsmålet om norske lønns- og arbeidsvilkår, har ikke regjeringen tatt stilling til det. Vi har nettopp mottatt denne rapporten. Stortinget har jo utsatt sin behandling av saken for å få med rapporten. Det regjeringen har tatt stilling til, er at vi har sendt dette ut på høring. Det har vi gjort. Nå får vi inn høringsuttalelser. Men jeg registrerer at det nå er et godt samarbeid blant partene i denne næringen. Det er en god dialog. Jeg har forventning om at den gode dialogen også skal fortsette, og jeg har tro på at de kan komme til enighet.

Presidenten: Med det er replikkordskiftet omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Liv Kari Eskeland (H) [11:01:48]: Når regjeringa no legg fram ei maritim melding – den første på 16 år – kan ein sjølvsagt spørja seg: Kva vil dette bety for den maritime næringa?

Meldinga følgjer opp føregåande strategiar som maritim strategi og handlingsplan for grøn skipsfart, og frå eit energi- og miljøperspektiv er det heilt essensielt at me ser ein raud tråd og held fast på den politiske retninga. Også andre strategiar, meldingar og dokument, som klimameldinga og NTP, byggjer opp kring det me drøftar her i dag. Heilskap er viktig.

Det er store verdier i næringa. Det er også lange leielinjer, og i ei tid der me står i eit paradigmeskifte kva gjeld energiberarar i alle næringar som nyttar fossil energi, er stabile og føreseielege rammer og stø politisk kurs heilt avgjerande. Tydelege politiske mål og at me gjennom offentlege innkjøp og går føre og stiller miljøkrav til leveransar, er viktig. Og det gjer me.

Meldinga underbyggjer retninga me har staka ut, og gjer at næringa kan planleggja langsiktig. Ho peikar og på korleis me bør rigga utdanningane våre, både for norske sjøfolk og innan design og teknisk kompetanse, for me har enno mykje ugjort før me er over på energi-effektive og fullt ut fornybare fartøy.

Men – kanskje viktigast – meldinga seier og noko om korleis me skal koma dit, kva rammevilkår me legg til grunn, korleis me riggar verkemiddelapparatet, og kva forventningar me no har til næringa som skal vera ei viktig brikke i det grøne skiftet – viktig fordi næringa, til forskjell frå f.eks. elbilsatsinga vår, skapar mange grøne arbeidsplassar langs kysten. Verdiskapinga som næringa representerer, er enorm.

Me legg ikkje skjul på at det under pandemien har vore tøffe tider for verfta våre. Dei er avhengige av utan-

landsk kompetanse og utanlandske leveransar. Likevel ser me dette som ein forbigåande tilstand, og regjeringa har stilt opp med gode tiltak som har underbygd omlegginga til grøn teknologi i denne perioden. Så gjennom pandemien har desse kompetansemiljøa hatt innovasjonstakten oppe og ytterlegare gira opp eit par hakk i ei krevjande tid. Difor rullar me no ut hurtigbåtar, ferjer, lasteskip og fiskebåtar, offshorefartøy og arbeidsbåtar for oppdrett med ny norsk design og teknologi. Brødrene Aa, Aker Yards, Bergen Yards, Ulstein Verft, Havyard Group, Kleven Maritime, Westcon, Oma – ja, det er fleire hundre verft og designmiljø som får den nødvendige stadfestinga på at dei er på rett veg med sine val av konsept for ei grøn maritim næring gjennom meldinga me i dag diskuterer.

Sivert Bjørnstad (FrP) [11:04:56]: Det går en rød tråd gjennom Norges historie og hva vi til alle tider har levd av. Fra vikingene erobret verden med «state-of-the-art» vikingskip, slanke og raske skip som lå trygt i vannet, og som kunne ferdes halve verden rundt – enten i hederlige oppdrag eller i det vi i dag kanskje ville ha kalt uheldige ærend – via seilskutetiden og senere dampskip, fram til nyere historie, de store fiskeriene og helt til i dag med olje- og gassalderen, topp moderne skip som går på alle verdens hav, og en havbruksnæring i sterk vekst. Fellesnevneren – den røde tråden – er at vi alltid har levd av havet og de mulighetene, utfordringene, gledene og sorgene som havet har gitt. Skal vi tro de fremste forskerne på feltet, er det havet vi på en eller annen måte skal leve av i generasjoner framover også.

En annen fellesnevner er kompetanse og kunnskap. Det hadde vært helt umulig å temme havet og gjøre business av det hvis vi ikke til alle tider hadde hatt noen av verdens beste fagfolk og infrastrukturer for forskning og utvikling. En vesentlig del av denne infrastrukturen har vært SINTEFs skipsmodelltank og NTNUs laboratorier i tilknytning til den. Jeg tror det må være blant de mest profitable FoU-anleggene som finnes her til lands, og som store deler av maritim næring har benyttet seg av i mange tiår.

For seks-sju år siden kom den første langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Da satt statsråd Nybø og jeg i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen. Der ble det for første gang stadfestet at Ocean Space Centre, skipsmodelltanken 2.0, skulle realiseres, og hele komiteen var enig. Etter den tid har prosjektet fått hederlig omtale i så å si alle dokumenter fra regjeringen, men fortsatt er ikke spaden satt i jorda. Problemet med det er ikke at SINTEF ikke får bygd bygget sitt, men at flere og flere oppdrag og også kunnskap går til Singapore, Sør-Korea, Brasil, Kina og andre nasjoner, som kanskje er enda mer fremme i skoene enn oss. Så

med det er oppfordringen til næringsministeren om en snarlig endelig investeringsbeslutning gitt.

Fremskrittspartiet får i dag gjennomslag for å opprette en egen ekspertenhet knyttet til offentlige anskaffelser som skal hjelpe kommuner, fylkeskommuner og andre offentlige aktører med utforming av anbudsdokumenter og relevante problemstillinger knyttet til dette. Målet er at flest mulig jobber skal havne på norske hender på norsk jord, selvsagt innenfor våre internasjonale forpliktelser. Dette har vært etterspurt av en rekke aktører som har ønsket å designe anbudene sine i riktig retning, men som ikke har hatt kompetanse til det. Denne enheten skal legges utenfor Oslo-regionen, og vi har forventninger til at regjeringen følger opp dette så raskt som mulig, mer enn bare å peke på et tilbud som er der i dag, men som ingen kjenner til og ingen bruker.

Åsunn Lyngedal (A) [11:08:25]: Jeg må få benytte anledningen til å takke komiteen for et godt samarbeid om maritim næring. Det gjorde jeg ikke i mitt forrige innlegg.

Jeg hørte i Strifeldts innlegg at Fremskrittspartiets historiefortelling er at opprinnelsen til veldig mange av forslagene kommer fra den siden. Det er vel sånn at av de 18 forslagene som vi klarer å få igjennom og får et flertall for her i dag, stammer 5 fra Holmefjord-utvalget, og 10 tror jeg bestemt at jeg har skrevet selv. Men jeg er utrolig glad for at vi har fått et flertall for en veldig offensiv maritim politikk, der vi skal bruke de statlige instrumentene – som brukes i land rundt oss – og jeg tenker at den situasjonen vi står i i næringspolitikken i Europa, og for så vidt i verden for øvrig, viser at staten har en veldig viktig rolle å spille sammen med næringslivet.

I meldingen er det varslet en studie av verftsnaeringen, og jeg beklager at den ikke lå der i den maritime meldingen. Verftsnaeringen gir uttrykk for at de opplever seg veldig utsatt. Det er et paradoks at både det offentlige og private i større og større grad bygger skipene sine andre steder. Er det greit? Skal vi slutte å ha verft i Norge?

Nei, det er mer helheten i den maritime verdikjeden som gjør at også rederiene, utstyrsleverandørene og tjenesteleverandørene, som er veldig viktige for Norge, er avhengige av at vi fortsatt har den kompetansen på å bygge skip. Da er de viktige, de vedtakene som jeg var inne på i mitt forrige innlegg, men det er også viktig at vi ser på anbudene våre. Når det offentlige anskaffer for 600 mrd. kr, blir det viktig at vi ser hva handlingsrommet er. Jeg er glad for at komiteen har sluttet seg til at det skal vi gjøre, og til en ekspertenhet. Nå hadde Arbeiderpartiet lyst til at den ekspertenheten

ikke bare skulle sitte på kompetanse på lov om offentlig anskaffelser, men også litt på hva det går an å be om. Hva kan en fylkeskommune forvente at det går an å få av en ferje og en hurtigbåt?

Det er en del mindre verft i Norge som er kjempegode på å bygge elektriske båter – Grovfjord Mekaniske Verksted, en times kjøring unna Narvik, produserer kjempegode autonome båter, en elektrisk servicebåt går her i Oslofjorden som et havneskip – men vi er nødt til å tørre å si at tilgang til deler av servicetjenester i eget land kan være viktig. Det samme gjelder opplæring på fartøy og utstyr. Vi må stille krav til lærlinger. Vi må ha krav til lønns- og arbeidsvilkår, HMS og anbud på eget språk. Så er det miljøkrav, og det er klart de er viktige, ikke bare fordi vi skal omstille grønt, men fordi det faktisk gir et konkurransefortrinn til norsk verfts næring.

Tom-Christer Nilsen (H) [11:11:50]: Det skjer ting samtidig som vi snakker her, og et av de prosjektene som er veldig spennende – og det bringer jeg opp når det blir sagt at det ikke gjøres noen ting på hydrogen – er prosjektet Aurora. Det er nettopp blitt utpekt til et europeisk eksempelprosjekt, et såkalt Important Project of Common European Interest. Det planlegges på Mongstad utenfor Bergen i et samarbeid mellom bl.a. BKK, Air Liquide og Equinor, et godt eksempel der samarbeidet også inkluderer distribusjon til Wilhelmsen-skipet «Topeka», som skal seile langs den samme kysten, og distribusjon av hydrogen ved strekningen Stavanger–Bergen. Det er et kjempeprosjekt, og det blir spennende hvordan vi kan bidra til å realisere det, et av de prosjektene denne meldingen typisk peker fram mot.

Det er en rekke forslag her, en rekke anmodninger som sendes, som vi ikke nødvendigvis stemmer for i denne omgangen. Det betyr ikke at vi ser rødt i alle tilfellene. Noen av dem synes vi faktisk er relativt fornuftige, men samtidig har noen av dem en ganske høy pris. Det betyr at for oss vil mange av disse forslagene være forslag vi vil håndtere i forbindelse med ordinære budsjettprosesser, for den behandlingen vi har av meldingen i dag, er ikke en krisepakke, men en behandling av langsiktige rammevilkår for denne næringen og for verdikjeden. Det betyr at disse må behandles på ordinær måte.

Det er vel ikke til å stikke under stol at det kan hende at de partiene som skal samarbeide om budsjettene, ikke nødvendigvis er de samme partiene som i dag står bak de forslagene totalt sett. Det betyr at for oss vil dette i noen av tilfellene bli håndtert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett og i forbindelse med ordinær budsjettprosess.

Noen av forslagene er vi selvfølgelig ikke like enige i, og jeg vil si at jeg ikke har samme virkelighetsoppfatning når det gjelder å si at vi ikke løfter en finger med tanke på fylkeskommunene eller hydrogensatsing, basert på det som er gjort med hydrogensatsing og varslet der, samt de ekstra økte midlene som fylkeskommunene har fått for å kunne satse på det.

Så er det et interessant forslag som jeg ikke kan dy meg for å nevne. Det finnes en privat videregående skole på havet. Den heter Gann og er et fantastisk tilbud, et kjempe tilbud, et enormt tilbud, og jeg skulle ønske vi hadde flere sånne tilbud. Her er det foreslått å etablere et sånt i Nord-Norge. Så vil jeg vel kunne si, med et lite smil om munnen, at det er noe spesielt at en samlet rød-grønn opposisjon bruker en privat videregående skole som inspirasjon og ønsker å kopiere et sånt opplegg videre. Det er fylkeskommunenes ansvar, men også dette bør behandles i en ordinær budsjettprosess – uten at jeg synes dette er et dårlig forslag. Jeg synes faktisk det er et kjempegodt forslag, om vi en gang kunne fått realisert det flere steder i landet.

Ruth Grung (A) [11:15:07]: Norge er en ledende skipsnasjon. Maritim sektor er en av våre viktigste næringer, både når det gjelder sysselsetting og verdiskaping. Skipsfart er helt avgjørende for å løse klimautfordringene, og her har Norge også en ledende rolle og mulighet.

Den norske klyngen er komplett. Vi har vært i forkant når det gjelder utvikling av lavutslippsteknologi, som flere har vært inne på. Det gjelder elmotorer, LNG, som kan konverteres til biogass, og nå er vi også på vei til å utvikle motorer innenfor grønn ammoniakk og grønt hydrogen. Men det er viktig å utnytte det handlingsrommet vi har, og derfor er jeg veldig glad for det partssammensatte utvalget, som flere har vært inne på, for det viser at vi ikke har vært dyktige nok til å utnytte det handlingsrommet vi har innenfor gjeldende regelverk. Jeg opplever at regjeringen kanskje tar litt for lett på at forskningsskipet til Havforskningsinstituttet nå blir bygget i Nederland. Vi må se på hvordan andre land innretter sine støtteordninger, for nettopp å sikre at vi får den kompetansen og oppbyggingen videre i Norge, for vi er avhengige av den komplette klyngen og at vi har aktiviteter innenfor alle områder.

Det samme gjelder de offentlige fergene, som i stor grad blir bygget i Tyrkia. Jeg frykter også at hurtigbåtene blir bygget i Tyrkia, med offentlig støtte fra oss, og da går det kanskje på hvordan kontraktene deles opp. En god del av kontraktene er så store at norske verft ikke kan ta dem, men deler man dem opp, kan de kanskje det.

Vi ser også at fiskebåter blir bygget i Danmark, og ikke minst – som kanskje ingen har vært inne på så langt – at investeringer i skip er langsiktige, og at færre og færre banker i Europa gir garantier og støtte til skipsbygging. Men DNB er en av dem, og det å opprettholde at DNB fortsatt har det mandatet og den kompetansen inn mot skipsbygging, er viktig, for vi ser at Asia posisjonerer seg på den andre siden ved å lage komplette pakker hvor de både finansierer og bygger skip. Dermed blir det outsourcing av vår teknologi, og det er ikke bra.

Havvind er en stor mulighet. Men når vi går inn på nye områder, er det også der avgjørende at regjeringen og myndighetene er i forkant ved at vi harmoniserer lovverket, slik at de ulike havnæringene blir likeverdig behandlet, og at egenarten deres også blir ivaretatt. Det gjelder fiskeri, skipsfart og havbruk og kanskje i framtiden tareproduksjon – at det henger i hop, sånn at vi klarer å utvikle en næring uten å lage de store konfliktene.

Avslutningsvis: Selv om vi sier veldig mye flott om maritim sektor, har den nesten ingen plass i gjeldende NTP. Det er heller ikke bra.

Terje Aasland (A) [11:18:24]: Jeg har lyst til å starte med en hyllest til sjømannen og den maritime næringen ved å sitere Bjørnstjerne Bjørnson:

«Den norske sjømann er et gjennombarket folkeferd; hvor fartøy flyte kan, der er han førstemann.»

Det er egentlig et godt perspektiv. Havet er vår historie, og havet er vår framtid, uten tvil. Det er der mange av de framtidsrettede, klimavennlige, grønne løsningene finnes. Vi har et enormt godt utgangspunkt, men er i en særdeles kritisk situasjon. Over 50 pst. av de ansatte ved norske verft kan være borte i løpet av neste år. Det er varselbjeller som regjeringen i mye større grad burde tatt på alvor. Nå retter vi opp noe med gode vedtak i Stortinget som er knyttet til den maritime meldingen, men det er viktig at de blir fulgt raskt opp, og at vi nå får på plass løsninger som bidrar til at vi kan få en positivitet i vår framtidsnæring – vår viktigste framtidsnæring.

Det er helt uforståelig for meg at regjeringspartiene og Fremskrittspartiet i dag velger å stemme ned forslag som i utgangspunktet peker på at vi skal bruke det norske handlingsrommet og det handlingsrommet vi har, til å legge oppdrag til norske verft. Det er helt uforståelig. Hvorfor ikke være med på det, spesielt Fremskrittspartiet, som sitter i opposisjon, og som prøver å framstå som et maritimtvennlig parti?

Apropos det: Et vesentlig spørsmål knyttet til det som ligger i denne meldingen, har kommet fra Holme-fjord-utvalget, et utvalg som i utgangspunktet er en omvei til å fastslå noen prinsipper i Stortinget som for

sosialdemokratiet er helt vesentlige, helt grunnleggende. Det er at i Norge – om det er til lands eller til vanns – er det norske lønns- og arbeidsvilkår som skal gjelde. Det prinsippet stemmes ned i dag. Det er 20 000 som er ansatt eller jobber om bord i norske skip. 11 800 er knyttet til tilskuddsordningen. 5 000 er offshore.

Mitt spørsmål er: Hvorfor fastslår vi ikke prinsippet om at det er norske lønns- og arbeidsvilkår som skal gjelde? Hvorfor slår vi ikke fast prinsippet og vedtar at det i norsk aktivitet på norsk sokkel skal være norske lønns- og arbeidsvilkår som gjelder? Og om man jobber på en plattform, eller om man jobber på en båt, spiller jo ingen rolle med utgangspunkt i det prinsippet. Men flertallet, med Fremskrittspartiet i spissen, stemmer det ned. Det er helt komplett uforståelig. Hvis de tar ord i sin munn som sier at de er sjøfolkenes parti, da burde de stemme for prinsippene, og så burde de sørge for at en legger et betydelig trykk på at norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde på norsk sokkel og i norske farvann. Uten det burde en ikke ta slike ord i sin munn.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [11:21:46]: Det er korrekt, som representanten Lyngedal nevnte i sitt innlegg, at fem av flertallsvedtakene i dag kommer fra Holme-fjord-utvalget. Det kunne ha vært flere. De konkrete forslagene fra utvalget som styrker nettolønnsordningen, ville dessverre ikke Arbeiderpartiet være med på.

Tilskuddsordningen for sysselsetting av norske sjøfolk, eller nettolønnsordningen, som den kalles på folkemunne, er det viktigste enkeltvirkemiddelet som sikrer at vi har norske sjøfolk. 20 000 sjøfolk faller inn under den ordningen.

Nettolønnsordningen er kritisk for den maritime næringen i sin helhet og for sjøfolkene spesielt. Det er tydelig ut fra enigheten i det partssammensatte utvalget. Det har blitt hevdet at ordningen ikke er samfunnsøkonomisk lønnsom. Ja, målt i kroner og øre innenfor et visst tidsrom kan man sikkert komme fram til at det er altfor dyrt, akkurat som en investering kan være ulønnsom i et korttidsperspektiv, men her må vi tenke langsiktig. Ønsker vi å opprettholde norske maritime arbeidsplasser og maritim verdiskaping på lang sikt? Hvis svaret er ja, bør nettolønnsordningen ses som en statlig langtidsinvestering i en av Norges viktigste næringer og dermed som en utgift til inntekts ervervelse. Det er for så vidt gledelig at en hel komité er enig om at nettolønnsordningen må styrkes, og at den skal bli mer forutsigbar gjennom lovfesting. Men det er bare Senterpartiet og SV som støtter oss i å be regjeringen følge opp utvalgets konkrete anbefalinger.

Jeg er overrasket over at Arbeiderpartiet ikke vil være konkret på hvordan ordningen skal styrkes. Arbeiderpartiet som til vanlig er svært høyrøstet på sjø-

folkenes vegne, viker tilbake for grep som virkelig ville gitt sjøfolkene et løft. Det lover ikke godt med tanke på et eventuelt regjeringsskifte. Det er ikke en urealistisk tanke at Arbeiderpartiet sitter med næringsdepartementet etter valget. Terje Aasland kan bli næringsminister. Da skylder han å fortelle sjøfolkene hva han ønsker å gjøre med nettolønnsordningen. Her er det flere konkrete forslag, men Aasland og Arbeiderpartiet ønsker ikke å støtte noen av dem. Hva vil Arbeiderpartiet egentlig?

Til slutt vil jeg over til noe litt annet: maritim utdanning. Den beste utdanningen for sjøfolk er å være ute på sjøen, og her spiller skoleskipene en viktig rolle. Jeg har hatt møte med ledelsen for skoleskipet «Gann». Når man ser på resultatene over faktisk bestått, så har samtlige elever gjennomført og bestått de siste to årene. Sammenlignet med tilsvarende skoler på land, som har en gjennomføringsgrad som er betydelig lavere, så er dette fantastiske resultater, og jeg mener det er et tilbud som også må gis i andre deler av landet. Derfor er jeg veldig glad for at stortingsflertallet ber regjeringen se på muligheten for å etablere et skoleskip også i Nord-Norge.

Geir Pollestad (Sp) [11:25:06]: Eg har som fleire lyst til å nytta anledninga til å seia noko om den innsatsen som er gjort i dette utvalet, for den er det all grunn til å gje honnør for. Samtidig har ikkje dette arbeidet skjedd i eit vakuum. Det har jo vore påverka av politiske prosessar som har gått, og det faktum at det er stortingsval til hausten, kan jo ha hatt ein viss innverknad. Når me ser innstillinga i dag, vil den vidare oppfølginga òg verta påverka av stortingsvalet i haust, og det er jo greitt å vita at ein har eit val. Eg er òg glad for at statsråden eigentleg bekreftar den fridomen som Stortinget har til å gjera dette vedtaket, om ein ønskjer det. Norsk olje og gass skal sjølvsagt verta involverte, men for Senterpartiet er det ikkje eit alternativ å konkludera med at nei, det vert for dyrt for oljeselskapa å ha norske løns- og arbeidsvilkår, så det lar me vere å gjera. Me ønskjer å slå fast prinsippet. Me kan gjerne ha dialog om den konkrete utforminga, men prinsippet i dette må me jo slå fast.

Når det gjeld styrking av nettolønnsordninga, er Senterpartiet einig med Framstegspartiet og SV i den saka. Om det skulle vera representanten Aasland som vert næringsminister etter valet, kan eg roa Framstegspartiet med at han ikkje vil få så kattemjuka samarbeidspartnarar som dagens regjering har.

Når det gjeld forslag XVII, om å greia ut eit skuleskip i Nord-Noreg, registrerer eg bekymringa til representanten Nilsen frå Høgre. Den bekymringa er det ingen grunn til å ta på alvor, for dette forslaget har jo

fleirtal. Det er ganske spesielt at Høgre går imot å greia ut det å etablere eit skuleskip i Nord-Noreg. Det bør veljarane i Nord-Noreg merka seg, at Nord-Noreg-representantane deira faktisk røystar mot forslag XVII i dag. Men eg er veldig glad for at forslaget får fleirtal, for det er eit kjempebra tilbod, og det er noko som fungerer. Då bør me gjera meir av det.

Elles kjem Senterpartiet til å røysta for forslag nr. 20, det lause forslaget frå Arbeidarpartiet. Me har oppfatta at det gjeld mykje av den same problematikken som forslaget frå Raudt om det same temaet – eg er litt usikker på forslagsnummeret der – men me meiner at det lause forslaget som Arbeidarpartiet har levert, på best måte hindrar at det vert omgått med å køyra og bruka NIS-skip i norsk farvatn gjennom ulike kreative konstruksjonar. Så eg håpar at òg det forslaget vil få fleirtal i dag, og eg er veldig glad for at fleirtalet i komiteen har samla seg om så mange vedtak i denne viktige saka for denne viktige næringa.

Sivert Bjørnstad (FrP) [11:28:27]: Det var representanten Aasland som fikk meg til å ta ordet, for det gis et inntrykk her av at Stortinget i dag ikke følger opp utvalgets innstilling og anbefaling, som både arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden er enig i. Det er ikke riktig. Hele komiteen slutter seg i dag til fire forslag som handler om norske lønns- og arbeidsvilkår i Norge og i norske farvann. Det går bl.a. på å innføre krav om norske lønns- og arbeidsvilkår for transport av gods eller passasjerer mellom norske havner, nærmere avgrenset mot skip i internasjonal fart, at Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med å innføre krav om norske lønns- og arbeidsvilkår for passasjerskip i norske farvann som er i direkte konkurranse med kyststruten, samt på cruise, norske lønns- og arbeidsvilkår for skip som utfører stasjonær virksomhet i norske farvann, herunder hotellskip, og norske lønns- og arbeidsvilkår for skip som betjener nye havnæringar i norske farvann.

Det er jo sjumilssteg for det som et etter hvert samlet storting har vært enig om, og som også partene i arbeidslivet nå har blitt enige om. Det er nettopp det vi følger opp, punkt sju i utvalgets innstilling, som berører de anbefalingene. Men der står det ingenting om norsk sokkel, for der er man ennå ikke enig, og grunnen til at man ikke er enig, er at de som berøres sterkest av det, Norsk olje og gass, ikke har sittet rundt bordet. Det vil være en ny praksis om Stortinget skal begynne å pålegge kostnader for en part som ikke har fått mulighet til å uttale seg, som ikke har hatt mulighet til å sitte rundt det bordet, slik de andre partene har hatt mulighet til. Se for deg at det var det motsatte, at man skulle ha påført kostnader for arbeidstakersiden uten at arbeidstakersiden skulle blitt hørt. Det hadde blitt

ramaskrik. Men akkurat det samme gjør man jo, bare med motsatt fortegn.

Det utvalget sier om sokkelen, står i punkt elleve. Der står det:

«Etter anmodning fra utvalgets leder har det vært gjennomført egne drøftelser mellom de tre sjømannsorganisasjonene, LO og Norges Rederiforbund (NR) med tanke på om det kan oppnås enighet om en ordning for skip som er involvert i offshore aktivitet på norsk sokkel. Disse partene har blitt enige om at spørsmålet om lønns- og arbeidsvilkår kan reguleres gjennom en avtale mellom partene. For at en avtale skal fungere som et alternativ til lovgivning, er det avgjørende at også operatørsiden representert ved Norsk Olje og Gass (NOROG) er en del av avtalen. NOROG har ikke vært medlem i utvalget, men det har vært gjennomført drøftelser med NOROG med tanke på å få deres tilslutning til å bli part i en slik avtale.»

Det arbeidet kommer til å fortsette, og vi har både tillit til og tro på at partene blir enige. Men å ensidig bestemme dette i Stortinget uten at de er hørt, går ikke vi med på.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Geir Adelsten Iversen (Sp) [11:31:45]: Jeg har sittet og hørt litt og hadde egentlig ikke tenkt å si så veldig mye, men jeg synes det er veldig viktig at noen som i hvert fall tar fergen nesten hver dag når man er hjemme, kommer opp.

Poenget med å få et skoleskip til Nord-Norge synes jeg er veldig viktig å ta opp. Får vi det til, tror jeg det kan være med på å styrke og få flere ansatte i fiskebåtene – og ikke bare i fiskebåter, men i alle andre båter som vi trenger.

Da jeg vokste opp, var det helt vanlig at man reiste til sjøs og tok seg jobb. Man var gjerne borte et års tid og fikk mye av utdanningen mens man var til sjøs. En del var på skoleskip først og ble flinke folk. I fiskerinæringen er det ofte sånn at får man jobb der, utdanner man seg samtidig som man jobber. De beste læremestrene er de som er om bord i båtene, og som har opplevd hvordan ting skal gjøres. Det er vel få av de som sitter i salen her, som vet hvordan man skal sette et garn i havet og få det opp fullt av fisk. Denne lærdommen får man når man er ute på havet, man lærer om strømmer og alt det der.

Jeg synes det er veldig rart at vi er kommet i en sånn situasjon at vi nesten ikke produserer båter selv i Norge. Før var det sånn at vi hadde både Steigen-sjar-ken og Rognan som leverte fantastisk gode båter. Nå senest hørte vi at staten var med på å få et havforskningsfartøy bygd i utlandet. Vi må få mer produksjon i

Norge. Vi gjør det sånn nå at fiskebåter blir bygd f.eks. i Polen, båter vi heller kunne ha bygd i Norge og opprettholdt den gode kompetansen vi har på sånt.

Det er helt klart at fiskeflåten også må fornyes, som annen flåte må. Da kan vi kanskje bruke av den kompetansen vi har i dag. For å få det til var det snakk om anbud, at man må gjøre det sånn at det er mulig for norske folk å bygge i Norge. Det er en oppgave staten må klare å få til.

Terje Aasland (A) [11:35:04]: Aller først til representanten Strifeldt, som er usikker på hva Arbeiderpartiet mener om nettolønnsordningen og refusjonsordningen: Jeg kan garantere for at når prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår blir vedtatt i Stortinget, er det helt naturlig at en følger opp med de konkrete vedtakene om styrking av nettolønnsordningen som ligger i utvalget. De to tingene henger litt sammen, det er det Fremskrittspartiet ikke foreslår. Når en innfører et prinsipp om norske lønns- og arbeidsvilkår, kan en styrke nettolønnsordningen på den måten som utvalget foreslår. Det er en helhet i det. Når en ikke tar med norsk sokkel, og representanten Sivert Bjørnstad prøver å få det til å høres ut som at vi sier at utvalget ikke har fulgt opp: Jo, utvalget har fulgt opp, men det er ikke tilstrekkelig for å få innført et prinsipp om norske lønns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel og i norske farvann. Den samme representanten prøver å få det til å høres ut som at det er noe nytt å slå fast at norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde. Det gjelder jo i alt annet norsk arbeidsliv, hvorfor skal det ikke gjelde på norsk sokkel og i norske farvann? Det representanten Bjørnstad faktisk gjør fra denne talerstolen, er å gi Norsk olje og gass – arbeidsgiverne – en vetorett når det gjelder bestemmelsen om det skal være norske lønns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel i tilknytning til den aktiviteten som foregår. Det er Fremskrittspartiets sanne ansikt: vetorett til arbeidsgivere i spørsmålet om det skal innføres norske lønns- og arbeidsvilkår. Det er helt uforståelig, komplett uforståelig.

Prinsippet er viktig, men det blir dessverre ikke slått fast her i dag. Jeg synes det er usedvanlig synd at Stortinget ikke nå bruker den gylne muligheten som er, til å fastslå akkurat dette. Det gjelder for alt landbasert arbeidsliv, men så fort man er ute i vannet, skal det altså ikke gjelde, og spesielt ikke for sjøfolk. Det er helt uforståelig.

Når det gjelder det løse forslaget fra Arbeiderpartiet i dag, som går på at det ikke gis tillatelse til å føre last eller passasjerer mellom norske havner eller å gå i fast rute med passasjerer mellom norske og utenlandske havner for skip registrert i norsk internasjonalt skipsregister, kan vi jo også se hvem som stemmer for det. For

det handler også om å styrke rollen og situasjonen for norske sjøfolk. Så får vi se om det får flertall, eller om det blir nedstemt, bl.a. av Fremskrittspartiet.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [11:38:23]: Norsk maritim næring er helt avgjørende for å sikre arbeidsplasser og verdiskaping i hele Norge. Det finnes knapt noen kommuner i Norge der man ikke finner både bedrifter og arbeidsfolk som er helt avhengig av den norske maritime næringen.

Norske sjøfolk, norske rederier og norske verft er en helt sentral del av norsk historie, og de er en helt sentral del av Norge i dag. Vi må sørge for at de også er en helt sentral del av Norge i framtiden. Da er det viktig at vi som folkevalgte sørger for å legge rammevilkår og sørger for å ha politisk vilje som tar vare på de arbeidsplassene, som tar vare på de bedriftene, og som tar vare på et verdensledende miljø som vi har i Norge, for framtiden.

Situasjonen, ikke minst under pandemien nå, er dramatisk for viktige deler av norsk maritim næring. Jeg er glad for at Fremskrittspartiet i innstillingen er så tydelig på at den politikken som de som støtteparti for dagens regjering har vært med på, ikke er tilstrekkelig for å sikre norsk maritim næring. Det er behov for mer kraftfulle tiltak for å sikre arbeidsplasser og verdiskaping.

Det er fint, og Senterpartiet er også med på, at vi skal opprette ekspertenheter når det gjelder offentlige anskaffelser, at en skal utrede handlingsrom i EØS-avtalen. Men til sjuende og sist handler det om politisk vilje. Jeg går ut fra at regjeringspartiene også er enig i at det eksisterer kompetanse i Havforskningsinstituttet med tanke på offentlige anskaffelser, og at det eksisterer kompetanse i det departementet som er ansvarlig for Havforskningsinstituttet. Likevel havner krisetiltak midt under en pandemi i Nederland istedenfor å styrke norsk maritim næring. Derfor må vi sørge for nettopp å ta lærdom av det som andre land gjør, og stille krav når det gjelder både servicetjenester, opplæring og lønns- og arbeidsvilkår.

Så til den debatten som pågår her, om å ta vare på og nedfelle prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår. Er det slik at Fremskrittspartiet i dag ikke kan svare på om de støtter det prinsippet? Det er jo det som er konklusjonen av deres stemmegivning i dag, og det er noe å sende hjem til sjøfolkene.

Guro Angell Gimse (H) [11:41:36]: Det har vært en interessant debatt. Maritim næring er sentral for Norge, og her er det en rivende utvikling, så det gjelder for oss politikere å henge på.

Skal næringen virkelig ta noen syvmilssteg fram, må den ha fokus på de kloke hodene. Da må den rekrut-

tere blant alle innbyggerne, både kvinner og menn. Vi har hørt tidligere i dag at det kun er 16 pst. kvinner i bransjen, og til sjøs er det bare 7 pst. Næringen trenger et likestillingsløft, og derfor er jeg veldig glad for at vi tar til orde for å lage en strategi.

Vi i Høyre ønsker at denne strategien skal bidra til å rekruttere flere kvinner, og vi ønsker også å belyse viktige temaer som lønnsforskjeller og permisjonsregelverk og sist, men ikke minst, seksuell trakassering.

I 2018 hadde NTNU en oppsøkningsvekkende undersøkelse om seksuell trakassering i næringen, og det ser ut til å være et omfattende problem. Dette trenger vi å gå inn i, og vi vil også utfordre bransjen på hva de gjør for å forbedre situasjonen. Så vet vi at enkelte aktører har tatt grep. Odfjell SE har innsett at den manglende kjønnsbalansen i bransjen er et problem, og har laget en egen strategi, der de sier at innen 2030 skal det være 30 pst. kvinner på alle nivå i bedriften.

Maritim næring er vår framtidsnæring, og framtiden er mangfoldig. Flere bør gjøre som Odfjell SE og sette likestilling på dagsordenen. Og så er det også slik at likestilling lønner seg.

Presidenten: Representanten Sivert Bjørnstad har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Sivert Bjørnstad (FrP) [11:43:50]: Det er tydelig at det ble tråkket på noen ømme tær her tidligere. For oss handler ikke dette om å gi arbeidsgivere en vetorett i forhandlinger. For oss handler det om å gi også arbeidsgiversiden mulighet til å delta i de samme samtalene som arbeidstakersiden og gi dem mulighet til å få en plass rundt bordet. Jeg trodde det var ganske fundamentalt i vår modell, at alle har mulighet til å si sitt.

For oss er det ikke prinsippet som betyr mest. Det som betyr mest, er at vi finner en løsning som står seg over tid. Hvis prinsippet er så viktig for Aasland og hans partifeller, hvorfor gjorde man ikke noe med det da man selv hadde mulighet? Det må jo være et enormt paradoks for Aasland og resten av Arbeiderpartiet at de vedtakene vi gjør i dag, skjer i et storting med et borgerlig flertall, et ikke-sosialistisk flertall. Det er vi som får til disse endringene. Det har ikke Arbeiderpartiet fått til, og de har heller ikke prøvd tidligere.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:45:09]: Likestilling er SV veldig enig i, og ein samrøystes komité er enig om at vi treng å etablere ein strategi med ei rekkje likestillingstiltak for denne næringa. Alle sjønæringar har ein tendens til å vere veldig dominerte av menn, og det er eit veldig mannstungt felt generelt – alt vi har av ulike havnæringar. Det er eit poeng framover å endre på det. Vi behandla ei kvotemelding i fjor, der ein også

var samrøystes om å etablere ein strategi for likestilling innan fiskeri. Det er vi heilt einige om.

Det som overraskar meg, er at det er dette regjeringspartia nesten utelukkande fokuserer på i denne diskusjonen. Her er vi alle einige. Dette er eit kjempeviktig felt, men viss dette er det einaste regjeringspartia har å kome med i ei så stor sak som den maritime meldinga, seier det ganske mykje. Her er det mange andre viktige saker, og som eg sa i hovudinnlegget mitt, er det nok ein gong opposisjonen som reddar eit næringsfelt i krise med konkrete, framtidsretta tiltak. Regjeringspartia har ikkje eingong tatt seg bryet med å støtte dei forslaga til vedtak som ein såg det var solid fleirtal for.

Det seier mykje om denne debatten at regjeringspartia ikkje klarer å sjå framover, med eitt viktig unnatak, og det er på likestillingsfeltet, som vi alle er einige om, samrøystes, i denne salen.

Så til spørsmålet rundt Framstegspartiets val om ikkje å støtte prinsippet om at det skal innførast norske løns- og arbeidsvilkår på sjø og sokkel: Poenget med utvalet var jo ikkje om ein skulle innføre dette, i alle fall ikkje frå SVs perspektiv. Det var korleis det skulle gjennomførast og innførast norske løns- og arbeidsvilkår på sjø og sokkel. Prinsippet om at det skal vere dei same forholda på sjø og land, meiner vi er ein føresetnad for at det skal kunne vere ei framtid for norske sjøfolk.

Men det viser seg at Framstegspartiet ikkje har hatt det som utgangspunkt. For dei har det vore eit spørsmål om det skal vere norske løns- og arbeidsvilkår på sjøen. Det har altså vore eit ope spørsmål for dei. Da gir ein plutselig også Norsk olje og gass ei vesentleg rolle, for dersom dei seier tvert nei, kva gjer Framstegspartiet da? Det har dei ikkje kome med klare svar på til Stortinget.

Dermed står dei igjen som partiet der det er uklart kva dei faktisk meiner er dei viktigaste sakene for norske sjøfolk.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [11:48:43]: Jeg merket meg at representanten Bjørnstad fra Fremskrittspartiet nettopp var på talerstolen og ga uttrykk for at prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår egentlig ikke var så viktig. Det er en ganske utrolig uttalelse fra et parti som sier at de vil være sjøfolkenes parti. Det kan da være interessant å spørre dem som jobber på oljeplattformer, offshorefartøy eller andre fartøy til sjøs, om de ikke er så opptatt av prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår. Selvsagt er det helt avgjørende viktig at vi som folkevalgte i landets nasjonalforsamling slår fast at en på norsk sokkel og i norske farvann skal legge et prinsipp om norske lønns- og arbeidsvilkår til grunn på samme måte som i resten av Norge. Det skulle blott mangle.

Representanten Bjørnstad snakket om hva som skjedde for ti, femten eller tjue år siden. Ja, heldigvis er det sånn at verden beveger seg framover. Nå er vi i 2021, og det er det Fremskrittspartiet stemmer i denne saken, som er avgjørende for hva slags rammevilkår som skal sikre norske sjøfolk i framtiden.

Jeg er helt enig med representanten Aasland, som var på talerstolen her i stad og sa at det er en nøye sammenheng mellom prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår og det som går på å styrke nettolønnsordningen, og at det er det som innebærer en sammenheng i politikken. Det er to partier som i denne innstillingen følger opp nettopp den sammenhengen, nemlig Senterpartiet og SV, som også fremmer forslag om at en må sørge for å lovfeste substansen i nettolønnsordningen. Dessverre får ikke det forslaget flertall her i dag.

Et annet forslag som heller ikke får flertall, og som ville ha vært svært viktig i en krisetid for norsk maritim næring, er å slå fast at en skal be regjeringen legge fram en strategi for å sikre at offentlige byggeoppdrag innenfor norsk maritim sektor i størst mulig grad havner hos norske verft – det at det ikke bare blir festtaler, men at det blir en klar bestilling, en klar arbeidsordre, sånn at det blir slutt på det vi ser i dag, at altfor mange oppdrag havner i Nederland, som havforskningsfartøyet, eller de havner i Polen eller i Tyrkia. De havner helt andre plasser enn hos oss, som har noe av den største kompetansen i verden, og som kan bidra til arbeidsplasser og verdiskaping i Norge.

Presidenten: Representanten Terje Aasland har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Terje Aasland (A) [11:51:57]: Vi er midt inne i et lønnsoppgjør. Tenk om det sentrale spørsmålet mellom partene i lønnsoppgjøret, for all virksomhet som foregår rundt omkring i Norge, hadde vært om det skulle være norske lønns- og arbeidsvilkår som gjaldt. Det er jo det spørsmålet Fremskrittspartiet egentlig sier må ligge til partene. Det er en total misforståelse av hvordan systemene må være. Det er jo generelle prinsipper som må gjelde, og så må partene diskutere hvordan en skal oppfylle det, hvordan en skal sette standarden for det, og hvordan kronene skal fordeles. Det er opp til partene. Men når Fremskrittspartiet nå vegrer seg og til slutt velger ikke å stemme for prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel og i norske farvann og overlater den avgjørelsen helt og holdent til Norsk olje og gass, har de i prinsippet tillagt dem en vettorett som norske arbeidsgivere ikke bør ha overfor norske arbeidstakere.

Presidenten: Representanten Bengt Rune Strifeldt har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [11:53:11]: Som representanten Aasland var inne på, er vi midt oppe i et lønnsoppgjør. Tenk om en av partene ikke var blitt invitert til forhandlingsbordet og man hadde konkludert i denne salen med en løsning som ikke alle partene hadde vært med på å utforme. Vi ønsker et godt samarbeid videre for å finne de beste løsningene også for norsk sokkel, og da må vi invitere Norsk olje og gass inn i de diskusjonene. Det har jeg stor tiltro til at statsråden har fått signaler om å følge opp, og at vi da søker å finne de beste løsningene også for sokkelen som gagnar hele den maritime klyngen.

Presidenten: Representanten Tom-Christer Nilsen har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Tom-Christer Nilsen (H) [11:54:22]: Jeg er nølende til å kaste meg inn i ringen mellom sluggerne fra venstresiden og Fremskrittspartiet, men vil bare få lov til å si at slik jeg opplever de vedtakene som vi er med på her i dag, har i hvert fall ikke vi på noen måte gitt noen vetorett til Norsk olje og gass. Slik jeg opplever det, er vi med på en prosess fram mot norske lønns- og arbeidsvilkår og tarifforhold på norsk sokkel som i praksis er det samme som den regjerende situasjonen i dag, fordi de fleste er i NOR-registeret. Det er det jeg er med på.

Så vil jeg advare mot å legge intensjoner i det man stemmer mot, og heller se på det man stemmer for, og de intensjonene man legger i det. Der opplever i hvert fall jeg at vi ikke har gitt noen vetorett på noen måte. Men jeg opplever at vi venter til forhandlingene er over, før vi går inn og overstyrer.

Presidenten: Representanten Sigbjørn Gjelsvik har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [11:55:34]: Det vi inviterer Stortinget til å ta stilling til i dag, er å slå fast at prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde på sokkelen og i norske farvann. Det er det prinsippet flertallet dessverre stemmer ned.

Selvsagt skal både arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene inkluderes videre i hvordan dette skal gjennomføres. Det som er fornuftig, er at vi som folkevalgte sørger for å legge rammene og si at det skal gjelde norske lønns- og arbeidsvilkår, og så skal både partene og regjeringen sette seg ned og finne gode løsninger på hvordan dette skal gjennomføres. Alternativet er jo at prinsippet kanskje ikke blir gjennomført fordi det er

noen av dem som deltar i prosessen, som ikke er enig i det.

I dag har en mulighet til å slå fast prinsippet, og det er hvilken knapp en trykker på ved avstemningen, som vil bli avgjørende.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sake nr. 1 og 2.

Sak nr. 3 [11:56:43]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Rigmor Aasrud, Torstein Tvedt Solberg, Kirsti Leirtrø og Nils Kristen Sandtrøen om rask og systematisk rekruttering for å sikre ungdom sommerjobb i landbruket (Innst. 340 S (2020–2021), jf. Dokument 8:145 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske frå næringskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Guro Angell Gimse (H) [11:57:31] (ordfører for saken): Landbruket opplever store utfordringer med å få arbeidskraft fra utlandet. Årsaken er, som kjent, smittevern og behovet for å ha en streng kontroll med antallet som kommer over grensen. Det resulterer i at langt færre enn de 18 000 gjestearbeiderne som vanligvis kommer til Norge, kan greie å komme seg inn i landet.

Representantforslaget vi skal behandle nå, dreier seg om tiltak for sommerjobb for unge i landbruket. Nå gjelder det å rekruttere så mye norsk arbeidskraft som mulig, og det jobber regjeringen intensivt med å få til.

Regjeringen har tatt sju viktige grep for å bistå landbruket med arbeidskraft:

1. Den som har dagpenger og tar seg jobb i landbruket, trenger nå kun å rapportere halvparten av timene. På den måten lønner det seg for ungdommer og andre å jobbe i landbruket.
2. Det er satt av 140 mill. kr til sommerjobb for unge under 30 år hos Nav, så bøndene kan nå henvende seg til Nav og få lønnstilskudd, og også mulighet for mentorstøtte, for å ansette unge.
3. I fylkeskommunen kan bøndene søke om såkalte biomidler til intern opplæring i virksomheten.
4. Landbruket er den eneste næringen som har fått en egen kvoteordning for å få inn arbeidskraft fra utlandet, og mange har søkt Landbruksdirektoratet

om det. Vi innser at næringen ikke greier seg 100 pst. uten utenlandsk arbeidskraft.

5. Vi forstår også at situasjonen skaper ekstraarbeid og bekymringer hos bøndene. Derfor har regjeringen sørget for at bøndene ikke skal bære denne risikoen alene, og har videreført ordningen fra i fjor med avlingsskadeerstatning som er basert på manglende arbeidskraft.
6. Utenlandske arbeidstakere som er i landet, har fått forlenget oppholdstillatelsen sin, og personer fra tredjeland har også fått fornyet oppholdstillatelsen sin.
7. Det er også lagt til rette for en tettere dialog mellom Nav og næringen for å finne norsk arbeidskraft.

Dette er solide tiltak som til sammen skal forsøke å bøte på utfordringene. Likevel: Det er fortsatt bøndene som må stå i dette, og jeg kan bare forestille meg bekymringene den enkelte bonde må oppleve. Så må vi ikke glemme situasjonen vi er i. Vi må være strenge på innreise – noe jeg vet også opposisjonen er enig i.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:00:34]: Ungdommen vår må få arbeidserfaring. Men tall fra SSB viser at det kun er halvparten av landets 17-åringer som får sommerjobber til vanlig, og det mest oppsiktsvekkende er at hvem som får jobbene, er sosialt og klassemessig skjevfordelt. De som har foreldre med høye inntekter og et stort nettverk i næringslivet, viser seg å ha langt større tilgang til å få arbeidserfaring også. Sånn økes systematisk sosiale forskjeller i Norge.

Arbeiderpartiet har helt fra starten av denne krisen påpekt at når det er en næring som trenger flere tusen hender i arbeid raskt, og vi har mange tusen ungdommer som fortjener å få arbeidserfaring, må det åpenbart være Stortingets ansvar å kople næringsliv og ungdom. Som Angell Gimse sa, er det 18 000 som trengs, men det er fortsatt veldig mange tusen som ennå ikke er rekruttert. På kalenderen er vi nå kommet godt ut i april. Det haster. Derfor sier Arbeiderpartiet så klart som det går an å si fra: Nå må vi komme oss ut og begynne det praktiske arbeidet på ordentlig vis. Da nytter det ikke med sju eventyrpunkter fra Angell Gimse. Dette handler om å få jobben gjort.

Til NRK 23. februar sa arbeidsminister Torbjørn Røe Isaksen: Nav må være på banen, og jeg synes det er godt – det er faktisk et godt forslag fra Arbeiderpartiet.

I dag stemmer Høyre, Røe Isaksens parti, ned nettopp Arbeiderpartiets forslag. Det må det åpenbart være noen grunner til, og det er stor motstand mot å ta inn ungdom. Forrige uke var det bl.a. en skogeier fra aksjeselskapet Stangeskovene som gikk ut og sa: Uerfaren norsk ungdom er ikke raske nok, en som kan jobben, gjør den raskere.

Ja, det er helt riktig, men sånn er det jo i alle deler av arbeidslivet vårt. Vi kunne sagt det samme om en ungdom som skal skanne varer på Kiwi, eller en som skal servere på restaurant, eller ungdommen som skal hjelpe til med pleie og stell i eldreomsorgen på sommeren – de ville alle sammen være litt seinere til å skanne varer, til å servere og til å gi pleie og stell. Derfor er det ungdommens tur, og nå må vi begynne å rekruttere elever og studenter ute på skoler og studiesteder.

Presidenten: Vil representanten ta opp det forslaget Arbeiderpartiet er med på?

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:03:37]: Ja, det vil jeg gjøre, med glede. Jeg håper det får flertall!

Presidenten: Då har representanten Nils Kristen Sandtrøen teke opp det forslaget han refererte til.

Sivert Bjørnstad (FrP) [12:03:54]: Jeg har sett i morgentimene i dag at det har pågått en «battle» mellom Sandtrøen og Bollestad i mediene, og at legitimiteten i denne debatten i stor grad handler om hvor mye man selv har hatt sommerjobb i landbruket. Vi med langt framskreden høysnue og allergi mot hest kan ikke skryte på oss den typen jobb fra tidligere, men forhåpentligvis kan vi likevel ha en mening i denne saken.

Når det gjelder det konkrete forslaget fra Arbeiderpartiet, støtter vi ikke det, og saksordføreren, Guro Angell Gimse, har gitt mange gode argumenter for det. Det finnes allerede en ordning gjennom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav som skal gi 2 000 ungdommer sommerjobb. I tillegg er BIO-midlene gjennom fylkeskommunene økt kraftig de siste årene.

Vi er likevel bekymret for at færre og færre ungdommer tar eller får sommerjobb – det er nok sannsynligvis en kombinasjon av ta og få – men vi mener at hovedansvaret for å skaffe arbeidstakere til sommeren har de næringsdrivende, herunder bøndene. Vi er også bekymret for at kapasiteten hos Nav er sprengt, og det å pålegge dem enda flere oppgaver ved utgangen av en krise tror vi neppe er lurt.

Så er vi glad for at et flertall har funnet sammen for å få til en ordning med tilskudd til planting av trær. Sånn kan de faktisk bli plantet i stedet for kassert. Det var også en ordning som var tilgjengelig i fjor, og som ga gode resultater. Dette er et godt eksempel på hva vi kan kalle et offentlig-privat samarbeid som kommer hele samfunnet til gode, i en tid hvor det absolutt er nødvendig å få de trærne i bakken.

Geir Pollestad (Sp) [12:06:24] (leiar i komiteen): Senterpartiet støttar forslaga som er lagde fram, men eg trur det er viktig å setja dette inn i ein samanheng. No har me ein akutt fase der det trengst arbeidskraft raskt.

Det er ein ganske desperat situasjon i delar av grøntnæringa. Det er ikkje sikkert dette forslaget løyser veldig mykje der, men det har eit litt lengre perspektiv. Det er også verdt å merka seg at sjølv om det var ein jordbærkrig i Nationen i dag, handlar forslaget om arbeidskraft i landbruket – altså eit noko vidare omgrep enn den bærtypen som statsråden og Sandtrøen fokuserte på i dag.

Så er det den akutte fasen. Det meiner eg at regjeringa må følgja opp innanfor dei smittevernkrava ein må ha, og eg forventar at ein strekkjer seg langt for å imøtekomma og finna gode løysingar. På den andre sida har ein dei meir langsiktige løysingane. Me har ein for stor del utanlandsk arbeidskraft i norsk landbruk. Me må gjera det meir attraktivt for norsk arbeidskraft i landbruket. Det handlar om utdanning, det handlar om status, det handlar om inntekt, og det handlar om løn, osv. Det er heller ikkje det dette forslaget løyser. Dette forslaget er godt fordi det er ein start på eit arbeid for å få norsk ungdom til å ta sommarjobb i landbruket. Så sjølv sagt støttar me det.

Det som kanskje er like bra, er at me hadde 30 millionar tre som stod i fare for å gå til spille. Eit fleirtal i komiteen har greidd å samla seg, Arbeidarpartiet, SV, Senterpartiet og Framstegspartiet, om å seia at me skal ha på plass ei tilskotsordning for å få desse trea i jorda. Det er bra politikk for klimaet. Det er bra politikk for framtidig verdiskaping, og det er bra politikk for å ta vare på ressursane.

Så vil det alltid vera slik at nokon meiner at dette ikkje er godt nok, men eg meiner det er betre enn ingenting, og det er eit viktig bidrag. Det er eit bidrag som også næringa sjølv har ønskt, så dette forventar me at regjeringa raskt følgjer opp.

Ut frå dei symptoma og den diagnosen som representanten Sivert Bjørnstad sette på seg sjølv frå talarstolen, kan eg ikkje sjå at det er nokon ting i vegen for at han engasjerer seg i skogplanting fram mot sommaren. Han er heilt sikkert hjarteleg velkomen til å ta på seg den typen oppgåver.

André N. Skjelstad (V) [12:09:22]: Jeg støtter det saksordføreren sa med tanke på de ordningene som gjelder. Det kan også bemerkes at det i dagens Adresseavisen står at SpareBank 1 er med på å bevilge et lønns-tilskudd på 7 000 kr – til ungdom – så det er mulighet for flere å bidra i så måte.

Mye av debatten har handlet om skogplanting. Jeg fikk også høre vitnesbyrde til representanten Bjørnstad, som jeg for så vidt syntes var interessant. Så er det litt tilfeldig at undertegnede også er skogeier, så det er i høyeste grad bare å ta seg en tur over fjorden for unge Sivert Bjørnstad, så skal han få mulighet til å plante

skog der. Det er fullt ut mulig med tanke på bjørk og høysnue.

Jeg må si at mitt øye så ned på merknadene til Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, og jeg dvelte litt ved dem. Jeg vet ikke om de har fått signalet før, eller om det er sugd av eget bryst. Jeg synes i hvert fall det er ganske interessant at en skal forlenge plantesesongen ut i juli. Med mitt kunnskapsnivå osv. vet jeg at juli stort sett er en ekstremt dårlig måned å plante i. Det er tørt, plantene tørker ut, og i tillegg har en mye gress og bregner. Så er det klart at de tenker mest på planteskolene – å kunne selge mer planter – men dette synes jeg er en meget dårlig merknad. Om de hadde skrevet at de åpnet for høstplanting, hadde jeg i større grad forstått det. Jeg lurar litt på kunnskapsnivået når en ønsker å plante mer skog i det som er den store tørkemåneden. Det betyr i klartekst at de plantene som blir satt ut, tørker bort.

Jeg vet ikke om det i det hele tatt var tenkt på det, eller om dette bare var for å få plantene ut. Jeg håper at når en planter skog, er det for å få ny skog, for å binde CO₂, og selvfølgelig for at det er hogst om 70–80 år. Det er i hvert fall min misjon når jeg selv er ute i skogen og planter skog.

Steinar Reiten (KrF) [12:12:13]: I likhet med mange av mine medrepresentanter som er til stede nå, fulgte jeg spontanspørretimen i går. Der var den samme saken oppe til debatt, og jeg må si at jeg etter hvert ble nokså forundret over hvor sterk retorikk som ble tatt i bruk. Da representanten Sandtrøen f.eks. sammenlignet årets jordbærhøst med gjenreisningen av Finnmark, syntes jeg for min del det skurret litt – ikke minst etter at vi besøkte Sørøya tidligere i perioden og fikk høre om den dramatikken som utspant seg der den siste krigsvinteren.

Jeg må også si jeg lar meg overraske over at representanten Sandtrøen fortsetter den retorikken fra talerstolen i dag og snakker om «eventyrpunkter» som skal hjelpe norsk landbruk gjennom krisen. Landbruks- og matministeren har vært framoverlent og sørget for at det allerede for flere måneder siden ble avklart at avlingsskadeordningen også vil gjelde i år, for dem som ikke klarer å få avlingene i hus.

Jeg må si det er ganske merkelig å høre at en representant fra Arbeiderpartiet kaller Navs tiltak for å hjelpe unge mennesker som sliter med å komme inn på arbeidsmarkedet, for «eventyrpunkter». De ordningene er jo nettopp der for at disse ungdommene også skal få en sjanse til å få sesongarbeid i landbruket.

Til slutt har jeg bare lyst til å understreke at intensjonene i dette forslaget er gode. Men representanten Guro Angell Gimse gjorde veldig godt rede for de for-

skjellige ordningene som skal hjelpe norske bønder i mål.

Så har jeg lyst til å minne om at nå går årets lofotse-sang mot slutten. Det var veldig stor uro i fiskeindus-trien for om en skulle greie å avvikle sesongen og få tak i tilstrekkelig arbeidskraft, men en har blitt positivt over-rasket over at det faktisk var langt flere norske ungdom-mer som meldte seg til tjeneste. Sesongen har gått bra. Fisken er blitt håndtert, og en har greid å komme i mål.

Jeg våger faktisk å være optimist også på landbru-kets vegne. Jeg tror at norsk ungdom i år ser en mulig-het til å få sommerjobb. La oss også huske at de utenlandske arbeiderne som nå ikke kan komme inn i landet for å hjelpe norske bønder, har fått opplæring av sine arbeidsgivere uten at det er blitt ytt noe tilskudd til det.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:15:23]: I land-bruket er det normalt bruk for sesongarbeidere, spesielt i grøntsektoren. Dette er ikke spesielt for Norge. Det gjelder i realiteten hele Europa og også andre deler av verden.

Jeg har hatt mange møter med næringen og fått mange innspill fra enkeltbønder gjennom pandemien. I alle møter har jeg påpekt at de i denne koronasituasjo-nen må planlegge for at de ikke får hente inn så mye utenlandsk arbeidskraft som normalt.

Fra regjeringens side har vi tatt en rekke grep for å bidra til at landbruket skal klare å få tak i nok arbeids-kraft også i år. Det redegjorde saksordføreren for.

Jeg opplever at bøndene selv og deres organisasjo-ner er framoverlent i skoene og snur alle steiner for å sikre arbeidskraft. Det er viktig for å legge til rette for at ungdom får sommerjobb, og at landbruket får tilgang på nok og kompetent arbeidskraft.

Jeg har vært tydelig med næringen på at de også må tenke langsiktig. Det gjør man også i andre næringer. I helsevesenet er det helt riktig som det blir sagt: Man blir ikke flink det første året. Man må jobbe mange år på rad. Men de tenker langsiktig, og de inngår kontrak-ter nettopp for å få en ervervet kompetanse.

Bøndene har i mange år og i mange bygder rundt om i Norge sikret norsk ungdom både helgejobb, avlø-serjobb og jobb innen landbruket. Det er viktig for landbruket, det er viktig for ungdommen, og det er vik-tig for Bygde-Norge.

Landbruket må selvsagt også være en næring med seriøse arbeidsgivere og som har ordnede arbeidsfor-hold. Det opplever jeg at de har i stor grad. Og i løpet av det siste året har 1 200 produsenter faktisk gjennomført arbeidsgiverkurs nettopp for å kunne ivareta arbeidsta-kerne sine.

Nav spiller en viktig rolle, og i 2021 ble det innført et nytt tilskudd til arbeidsgivere som tar inn unge arbeidssøkere i sommerjobb. Dette kommer i tillegg til den ordinære formidlingen av sommerjobber og den kampanjen som er på arbeidsplassen.no, om å profilere sommerjobber bl.a. i landbruket.

Næringen selv har hovedansvar for å nå ut til grup-per som ikke ligger under oppfølging av Nav. Jeg tror og håper på at vi vil se mange unge i sommerjobb i land-bruket utover denne sommeren, men jeg ønsker det også for framtiden – både gjennom året og gjennom sommerhalvåret.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:18:39]: Arbeidsmi-nisteren synes forslaget fra Arbeiderpartiet er et godt forslag. Er det landbruksministeren som har satt foten ned?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:18:51]: Land-bruksministeren har ikke satt foten ned. Når man har gitt tilskudd over Nav, når man har hatt faste møter mellom Nav og næringen, når man går ut på arbeids-plassen.no, når man bruker rekruttering, når man snak-ker om å framsnakke norsk landbruk, når man har fått flere søknader til naturbruk nettopp fordi man skal framsnakke norske ungdommers kompetanse overfor norsk landbruk, har det på langt nær vært slik at land-bruksministeren har sagt nei.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:19:27]: Da tolker jeg det slik at det er de borgerlige partiene på Stortinget som sier nei.

Uansett står problemet uløst, og det er det som er det viktige å få fram i denne debatten. Uansett hvor mange detaljerte punkter man ramser opp, er det et faktum at det fortsatt er rekruttert altfor få. I uken som gikk, så vi f.eks. at det er jordbærprodusenter i Innlan-det som trenger 50 personer denne sommeren, men som foreløpig har rekruttert null.

Næringskomiteen fikk svar fra regjeringen da vi spurte om Nav hadde bidratt med informasjon til elever ved videregående skoler. Da var svaret at Arbeids- og velferdsdirektoratet ikke kjenner til om det er bidratt med informasjon til elever ved videregående skoler.

Det er her problemet ligger – at regjeringen sier nei til at Nav skal kunne henvende seg til denne gruppen. Det er helt riktig at vi selvfølgelig også skal gi tilbud til dem som står utenfor arbeidslivet i dag, men det er en utrolig motstand mot å henvende seg til ungdom gene-relt.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:20:37]: For det første har Nav i hver region en kontaktperson mot landbruket. For det andre er bønder i Norge ganske oppegående folk. De er med og rekrutterer selv norsk ungdom. Nav, i samarbeid med bøndene, driver rekruttering.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:21:07]: Det er i hvert fall en rekruttering som møter noen systematiske problemer. Derfor går det altfor sakte. Det handler for det første om det jeg allerede har nevnt, at man ikke henvender seg til ungdom generelt, og for det andre at det ikke er gitt tilstrekkelig støtte til opplæring ute på gårdene i den produksjonen som skal gjennomføres. En som skal være med og skjære løk, trenger en annen opplæring enn en ungdom som skal være med som gje-ter.

Til skog: Det blir heldigvis flertall med Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og SV for at denne ordningen skal gjelde ut sesongen 2021. Da er det viktig å påpeke at det også gjelder høstplantingen. Derfor lurer jeg på om ministeren kan bekrefte at man vil følge opp, slik at det kommer til å gjelde hele sesongen 2021.

Og til Skjelstad: Det er NIBIO som på vegne av skognæringen sjekker ut muligheten for også å fortsette lite grann i juli.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:22:09]: Jeg som statsråd kommer selvfølgelig til å forholde meg til det som er et vedtak i Stortinget, og jeg vil komme tilbake til Stortinget med det.

Men jeg har lyst til å si: Jeg og mitt departement var faktisk i dialog med skogbruket før dette vedtaket kom i Stortinget, fordi jeg er opptatt av skogplanting. Det var jeg i fjor, vi fikk til en ordning i fjor, og det hadde jeg gjerne sett at vi også skulle få til i år. Så har Stortinget bestemt dette, og jeg skal forholde meg til det som blir vedtatt i Stortinget.

Geir Pollestad (Sp) [12:22:56]: Landet vårt er langt, og våren kjem på litt ulike tider, så nokre plassar er ein for så vidt ferdig med å planta og så, mens andre plassar vurderer ein om ein skal våga å gjera dette – og kor mykje. I fjor hadde me eit vedtak som gjekk ut på at her må ein planta og så som ein hadde planlagt, og så ville ein fylgja opp dette. Så står ein dette året med litt av den same usikkerheita.

Då er spørsmålet mitt: Kan landbruksministeren gje eit tydeleg råd til bøndene i landet om at dei må planta og så som planlagt?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:23:40]: Ja, jeg er opptatt av at de skal følge planene sine. Det er helt riktig som representanten sier: Noen plasser har jord-

eplene gått i jorda, andre plasser har ikke telen gått ut av jorda. Vi er et langstrakt land, og det betyr at jeg er opptatt av at vi skal bruke de ressursene vi har. Så har vi fått til en avlingsskadeordning som er utvidet til at hvis man mister avling på grunn av mangel på arbeidskraft, vil staten gå inn og kompensere det. Det gjorde vi i fjor, og det har vi tenkt å gjøre i år.

Geir Pollestad (Sp) [12:24:14]: Med dette skogplantingsforslaget som ligg føre, ber ein regjeringa koma tilbake i revidert budsjett 2021. Men dette er arbeid som kan starta no, så det er viktig at aktørane får tillit til at det som fleirtalet i dag vedtek, vert fylgt opp. Eg er litt forundra over at regjeringsspartia ikkje støttar forslaget. Eg skal ikkje eingong prøva meg på å seia at dei er imot det, for det har eg gjort i andre saker, og det har utløyst lesarbrev med skuldingar om løgn og det som verre er.

Eg skal avgrensa meg til å stilla spørsmålet: Vil regjeringa fylgja opp det vedtaket som fleirtalet i Stortinget gjer i dag, sånn at folk innanfor skognæringa kan ha tillit til det allereie no?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:25:05]: Som statsråd må man faktisk følge opp flertallsvedtakene i Stortinget, og det vil jeg gjøre på en egnet måte.

Presidenten: Replikordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Ruth Grung (A) [12:25:32]: Bærekraftig matproduksjon må også være sosialt bærekraftig. Jeg har blitt overrasket over noen oppslag – jeg vet at de fleste er seriøse – knyttet til bo- og arbeidsforhold som ikke er helt bra. Jeg tror også veldig mange har reagert på at så mye av sesongarbeidet i landbruket blir løst med importert arbeidskraft.

Men når det er krise, gir det også muligheter – den åpningen man ser nå. Man ser at man har stort behov for arbeidskraft og sesongarbeidskraft, samtidig som mange ungdommer ikke får mulighet til sommerjobber på samme måte som de hadde tidligere, og det er også mange andre som kanskje kunne tenke seg sesongarbeid. Jeg vet at veldig mange i denne salen – inklusiv presidenten, som kommer fra den vakreste landbrukskommunen i Hordaland – har erfaring fra landbruk og rekruttering. Ungdom får veldig mye erfaring ved sitt første arbeidsforhold. Det er mange blitt fratatt de senere årene, fordi det er færre muligheter for å få sommerjobb. Der gis landbruksnæringen en stor mulighet til å vise fram de muligheter som er innenfor den sektoren.

Da jeg jobbet med rekruttering innen videregående opplæring, hadde vi tre landbruksskoler i fylket vårt.

Den ene spesialiserte seg bare på småkryp – det var den som lå nærmest Bergen. Så hadde vi selvfølgelig den på Voss. Det overrasket meg da jeg jobbet som politiker i Bergen, at vi faktisk hadde mye landbruk i Bergen, men det var lite synlig for befolkningen. Så det å få flere til å forstå hvor viktig landbruksnæringen er, tror jeg er helt avgjørende framover. Det kan være litt smart å ha noen ordninger som pusher litt på med hensyn til støtte fra Nav.

Når det gjelder støtte til skogbruk, er det jo også mye skog på Vestlandet. Bergen har syv fjell rundt seg, og stadig vekk når jeg møter pensjonister, vet de at de har plantet trær der og der som skoleungdom. Da fikk de et forhold til skogplanting og det som er rundt det. Så man bør bruke den muligheten man har med de utfordringene, men – som flere har vært inne på – det haster å få på plass gode løsninger. Men mulighetsrommet er der – så bruk det!

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:28:12]: Det er prisverdig at Arbeiderpartiet tar opp forslaget om rekruttering av ungdom, studenter og videregående elever til sommerjobb i landbruket. Det er viktig å få debatt, men det viktigste er å få en forandring av praksis.

Spissformulert kan vi si at folk som er bosatt i Norge, ikke arbeider i jordbærråkeren. Vietnamesere, ukrainere og østeuropeere gjør jobben. Koronapandemien medfører et kritisk behov for arbeidskraft. Det gjelder Norges matforsyning. Dette er ikke resultat av en genfeil blant folk som bor i Norge, men resultat av en politikk fra Stortinget over lang, lang tid. Den kommende sesongen må dekkles med et mangfold av folk, gjestearbeidere og folk fra lokalsamfunnet.

Det som er interessant å høre, er at få snakker om elefanten i rommet. Hva er elefanten i rommet? Jo, det er den dårlige lønnsomheten for jordbruksarbeid, enten en er gårdbruker eller ansatt. Nå må vi begynne å snakke om lønnsomheten: elefanten i rommet. Dårligst av alle allmenngjorte tariffavtaler er allmenngjort tariffavtale for jordbruk. Minstelønnen for sesongarbeidere over 18 år er på 126,15 kr per time, for fast ansatte fagarbeidere 159,05 kr per time, og dagpengene er nå fra om lag 125 til 210 kr per time ved inntekt på 300 000–600 000 kr. Er det noen som lurar på hvorfor det skjer, det som skjer? Jordbruksarbeid er ikke dugnadsarbeid. Vi lever i en kapitalistisk økonomi, det skal lønne seg å jobbe. Lønningene må opp. Vederlaget for familiens arbeid er om lag 140 kr per time med en avkastning på 2 pst. ved innsatt kapital. 140 kr per time for gårdbrukere som har en gård i størrelsesorden 300–500 dekar. Kilden er driftsgranskningen for jordbruket fra siste regnskapsår. Stikk den!

Disse faktaene er driveren i politikken som gjør at det er kjempeproblemer. Konsekvensen er sjølvsagt at familiebruket utkonkurreres, og selskapsjordbruket med utenlandske gjestearbeidere overtar. Dagens jordbruksavtalesystem sitter i saksa. Vi er nødt til å få til en forandring, vi er nødt til å styrke lønnsomheten.

Senterpartiet har foreslått en mentorordning, men det store er at importvernet må fremmes, makta når det gjelder kjedene må tøyles, og markedsreguleringen fra de økonomiske organisasjonene må fremmes. Vi snakker om en krise. En krise gir muligheter. Her må det forandring til.

Åsunn Lyngedal (A) [12:31:37]: Min aller første sommerjobb var som jordbærplukker på Inderøy. Jeg var så heldig å ha en tante på Levanger, og jeg og søskenbarnet mitt plukket. Jeg skjønnte fort at det var hardt arbeid for lite penger, og de jentene fra Brønnøysund som hadde vært der flere somre på rad, var så utrolig mye raskere enn oss som bare var 13 år. Men det ble nok til en ny rosa genser til skolestart da jeg begynte på ungdomsskolen.

Om det var starten på Inderøy i 1981 som førte meg til Stortinget, skal være usagt, men at sommerjobb er viktig for norsk ungdom, er det ikke tvil om. Man kan undres på hvorfor regjeringspartiene ikke kan støtte det meget gode forslaget som ligger på bordet.

Jeg hører Fremskrittspartiet si at næringslivet må fikse det selv. Ja, det har vi prøvd en stund. Så sier de at Nav er presset. Ja, men Røe Isaksen har sagt på Dagsnytt 18 at han syntes det var en god idé at Nav skulle ta tak i dette. Han vet kanskje bedre enn representanten Bjørnstad. Så hører vi det er motstand fordi norsk ungdom ikke er god nok. Da blir jeg veldig bekymret, for denne koronapandemien har vist oss et enormt stort samfunnsproblem, som jeg kan gi et lite bilde på. Vi henter inn arbeidskraft utenfra i større grad enn jeg tror noen i Norge har vært oppmerksom på. Samtidig er økningen i ufør ungdom under 30 år galopperende. Vi er nødt til å være i stand til å bruke våre egne innbyggere til å gjøre de jobbene som det er viktig for Norge å få gjort. Da er jeg enig med foregående taler, som sier det handler noe om lønnsomhet, arbeidskraft og arbeidsforholdene innenfor næringen.

Jeg har lyst til å sitere en av Sverre Kjelsbergs kampsanger på 1970-tallet, der han synger om den borgerlige siden at de synes arbeidsfolkets kraft ligger så altfor høyt i pris, og må skaffe seg den kraften som trengs, på annet vis.

Vi er nødt til å ha et bærekraftig arbeidsliv innenfor alle områder, også landbruket. Jeg beklager veldig at vi ikke får gjennomslag for å satse på at norsk ungdom

skal få sommerjobb. De trenger det veldig i denne koronatiden.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [12:34:26]: Jeg synes partifellene mine har hatt gode innlegg her, så innlegget mitt nå er egentlig for å legge til et par punkter.

Noe av det jeg mener kanskje er kritikkverdig, eller burde være fokus i denne debatten, er: Hvor godt forberedt var vi på koronasommeren 2021? Det var jo krise i landbruket også i fjor, så jeg mener at vi burde vært enda bedre forberedt enn det vi er per dags dato på produksjonen og sesongen 2021. Det handler om forutsigbarhet – det handler om de lange linjene. Og det handler om at dette er problemstillinger som vi allerede så utspille seg i fjor. Men likevel er det kaos og krise mange steder i landet.

Norsk matproduksjon er avhengig av lange linjer, og jordbær har vært et tema. Jeg vil utbrodere eksemplet jordbærproduksjon litt, for den risikerer vi faktisk går under på lang sikt om ikke planteproduksjonen blir ivaretatt i år. Det handler om at det er treårige sykluser på disse plantene, og at importen av jordbær raskt kan toge inn i markedet og gjøre at forbrukerne kanskje ikke lenger tyr til jordbærplanter og jordbær hvis prisen går såpass opp som det trengs for å sikre lønnsomhet, og fordi det helt konkret blir mangel på planter. Så jeg frykter for norsk selvforsyning av bl.a. det egentlig så høyt verdsatte norske jordbæret på sikt. Selvforsyning av dyr og planter må forvaltes over tid – det må være forutsigbarhet over tid. Det handler, som Lundteigen sa så tydelig her, nettopp om lønnsomheten i næringen. Det kan ikke være en berg-og-dal-bane som avhenger av marked, grenseregulering og hvorvidt lønnsomheten går opp eller ned, eller dyrkingsforholdene og arbeidskraften til gardbrukerne.

Arbeidserfaring har også vært tema i debatten, og jeg utfordrer landbruksministeren til å være med på jordbærplukking i Oppland i løpet av sommeren, for også i fjellstrøk som Gudbrandsdalen har vi jordbærdyrking, og det håper vi å kunne ha også i framtiden.

Martin Kolberg (A) [12:37:06]: Jeg følger debatten med interesse. Jeg er fra landbruksbygda Lier og kjenner godt til de problemstillingene som diskuteres her. Flere har snakket om når de begynte å arbeide i landbruket. Jeg begynte vel da jeg var 12–13 år. Det var selv på 1950-tallet forbudt, men det så man selvfølgelig gjennom fingrene med, og det var et godt samspill mellom lokalbefolkningen og landbruket i Lier den gangen, som nå.

Jeg tar ordet av to grunner som er relatert til debatten her. Den ene er at jeg vil si at kjernen i problemet er det representanten Lundteigen har sagt. Det er kjernen i problemet. Det er sånn det går når lønnsomheten i

næringen blir for lav – da presses lønningene, og da finner man andre veier å skaffe arbeidskraft på som ikke er sunne, og som egentlig på sikt heller ikke er bærekraftige, slik som representanten Lundteigen helt presist sier. Jeg slutter meg til det resonnementet.

Den andre siden av saken – og jeg var ikke helt oppmerksom på denne saken egentlig før i dag – er at når jeg leser innstillingen og hører debatten, forstår jeg ikke hvorfor regjeringspartiene og statsråden er imot dette forslaget. Det står jo ikke i motsetning til det som regjeringen nå sier, og som det er redegjort for, og som statsråden stiller seg bak. Det er helt ok. Men hva er da problemet med at staten skal ha et konkret engasjement og be Nav om offentlig innsats, om gå inn for å bidra til å løse arbeidskraftproblemene i den aktuelle situasjonen vi nå er i? Det forstår jeg ikke. Det er ingen av de talerne som har vært oppe – og heller ikke statsråden, heller ikke i replikkordskiftet – som snakker sånn at jeg i hvert fall forstår hvorfor en er imot.

Da gjenstår det et litt provokatorisk spørsmål, og det er: Er man imot på ideologisk grunnlag fordi man vil at dette skal foregå på privat basis, som nå ikke lenger viser seg å duge fordi det er krise? Hvis det er det ideologiske argumentet som er ute og går i det skjulte, bør det komme til overflaten. Da vet vi i hvert fall hvorfor de stemmer imot og ikke aktivt deltar og bruker statens ressurser til å løse den akutte mangelen på arbeidskraft i landbruket, slik som vi hører fra alle kanter av landet, også fra den bygda jeg kommer fra, Lier, til tross for at den er veldig privilegert, men allikevel har disse problemene.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:40:21]: Representanten Kolberg sa det presist. Den økonomiske situasjonen i jordbruket er ikke sunn. Det er ikke en sunn utvikling. Den er ikke bærekraftig, og pandemien har virkelig vist dette.

Jeg er takknemlig for at representanten Kolberg stiller opp. Det er en av hovedårsakene til at dagens Senterparti-ledelse satser på et samarbeid med Arbeiderpartiet, for tilsvarende støtte har vi ikke fra høyresida i norsk politikk. Jeg håper også at flere av de yngre representantene i Arbeiderpartiet kan ta opp den arven fra Martin Kolberg og materialisere sin kritikk av dagens regjering i økonomisk bedring.

Elefanten i rommet er altså lønnsomheten. Det er sterke krefter i næringen som ønsker at vi skal ha en lønnsomhet i jordbruket som er sånn at vi får en allmenngjort tariffavtale som er like god som i bygg og anlegg. Det skulle bare mangle at vi ikke skal ha en lønnsomhet i jordbruket som gir en allmenngjort tariffavtale lik bygg og anlegg. Får vi det, skal jeg si dere at vi får til forandring.

NHO Mat og Drikke er Fellesforbundets motpart i forhandlingene om allmenngjort tariffavtale. De blir ledet av styreleder Håkon Mageli fra Orkla, som systematisk arbeider for å holde lønninger og lønns- og arbeidsvilkår nede. Så sitter han i saksa. Her må det overordnede, klare signaler til, slik at partene i arbeidslivet skjønner at vi må få forandring.

Representanten Sandtrøen sa det var motstand i norsk landbruk mot å bruke folk i lokalmiljøet. Nei, det er ikke motstand i den forstand. Det som er kjernen, er at en landbruker er en sjølstendig næringsdrivende og ser på hva som er mest lønnsomt. Sånn som rammebetingelsene er i dag, har en fått mest gjort per time betalt arbeid ved å bruke gjestearbeidere, og det er det som må snus. Det må bli mest lønnsomt for gårdbrukeren å bruke folk fra lokalmiljøet.

Karantenebestemmelser, all den usikkerheten som nå har vært, har vist hvor dyrt det er å bruke gjestearbeidere. Det er mange som ønsker den utviklingen som jeg forteller om, men vi må se på dette som en helhet. Jeg vil bare gjenta det som Ruth Grung sa: Krise gir mulighet. Takk, Ruth Grung. Krise gir mulighet. Det er det som nå må materialisere seg i en ny kurs, og jeg er veldig interessert i å høre statsrådens svar om lønnsforholdene. Sesongarbeidere under 18 år har en allmenngjort tariffavtale på 106,15 kr. Over 18 år er det 126,15 kr. Det er ikke så mange som arbeider i jordbæråkeren med en sånn betaling.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:43:44]: Det har vært sagt mye i denne debatten. Jeg har bl.a. blitt utfordret på det ideologiske grunnlaget for dette, og at det nesten ikke er gjort noe det siste året for å få norsk ungdom ut i sommerjobb i landbruket.

Vi har altså innført tilskudd til arbeidsgivere som tar inn unge arbeidstakere i minst fire ukers sommerjobb. Men det jeg opplever her nå, er at det blir som et mønster fra Arbeiderpartiet, at det utelukkende er staten som kan ordne opp. Det er ikke sånn i min verden at det ene og alene er staten som skal sørge for at ungdom får sommerjobb. Jeg mener Nav har en viktig rolle, og de har også en viktig rolle i å formidle arbeidskraft, men jeg tror også på et samfunn der ulike aktører jobber sammen for å finne løsninger på utfordringene. Da tror jeg på offentlige myndigheter, da tror jeg på næringssektoren selv, da tror jeg på enkeltpersoner, og da tror jeg at de, sammen med Nav, kan være med og finne løsninger – ikke bare det offentlige alene.

Så har jeg svart mange ganger på at vi har lagt til rette for de sju tiltakene som saksordføreren la til grunn for å sikre norsk ungdom arbeid.

Til slutt har jeg lyst til å si: Ja, jeg tror – som Lundteigen sa – at det er utfordringer knyttet til lønssystemet.

Jeg tror også det er utfordringer knyttet til fysiske krav, fysiske utfordringer, nettopp fordi det har vært krevende arbeidsforhold, men jeg er opptatt av, som Ruth Grung også sa, skikkelige bo- og arbeidsforhold og sikkerhet rundt dem som skal jobbe, på lik linje med det andre arbeidstakere har. Det skulle bare mangle. Så blir den store lønnsdiskusjonen en mye større debatt, og den er jeg villig til å være med i.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:46:30]: Eg kom egentlig til salen for å vere med i neste debatt, men i og med at eg bur i Lærdal, der folk kjenner denne problemstillinga nesten regelrett på kroppen, tenkjer eg at eg må ta ordet og støtte framlegget frå Arbeidarpartiet.

Det er lett å seie at ein skal ha ungdommar inn, det er mange som vil det, og det er mange som òg kjem til å gjere det. No har alle vitna, i alle fall etter at eg kom inn, om kor tid dei begynte å jobbe. Eg veit ikkje kor mange år eg har stått i jordbæråkeren og slite ut knea på veldig mange bukser, for far min dreiv med jordbær i tillegg til sau og kyr og andre ting.

Det var veldig «poppis» den gongen, men det er frykteleg lenge sidan eg var ung. Og ungdommane er kanskje ikkje så innstilte på å ligge på alle fire i ein jordbæråker i dag som dei var. Dei er heller ikkje innstilte på at dei skal jobbe så mange timar om dagen som mange av dei utanlandske arbeidarane gjer. Så det er eit dilemma. Men likevel: Viss ein hadde hatt litt meir «push», viss ein hadde hatt litt fleire strategiar for å løfte fram den problemstillinga, og viss Nav kunne ha gjort ein jobb – Nav er trass alt til stades på veldig mange plassar i landet – så hadde det vore mogleg å få fleire inn.

Så er det mange som seier, som eg nesten var inne på sjølv, at dei kanskje ikkje har lyst til å jobbe så mykje. Vel, det kjem jo litt an på kva løna er. Eg er så einig med Per Olaf Lundteigen – eg kunne ikkje ha vore meir einig. Når eg snakkar med bøndene i Lærdal – og i dag hadde eg videomøte med bønder i Vik i Sogn, som har akkurat det same problemet – då gjeld det lønsamheita. Dei seier: Me vil gjerne ha både norske ungdommar og norske vaksne inn, men då har me absolutt ingenting igjen sjølv for vår eigen arbeidsinnsats. Då går me i minus. Difor er landbruket kome inn på ein heilt feil kurs – ein heilt feil kurs. Snart må me til Indre Mongolia for å finne og hente inn dei som skal gjere jobben, for å få dei som kanskje kan forsvare lønsemda. Er det verkeleg det regjeringa vil?

Nå står ein framfor eit jordbruksoppgjer. Me skal ikkje blande oss i det her frå Stortingets side, men dette må seiast, for det har kome så tydeleg fram dei siste månadene og det siste året at det grunnleggjande problemet er at lønsemda i jordbruket er så låg at f.eks. ein

gjennomsnittleg bærprodusent ikkje har sjanse til å greie å få ei inntekt med det systemet som er i dag. Det er ansvaret til landbruksministeren og regjeringa, og det har dei no sjansen til å gjere noko med.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:49:32]: Det ble behov for et innlegg for å oppklare en misforståelse som landbruksministeren tydeligvis har av Arbeiderpartiets forslag. Er det noen som virkelig har forsøkt å koble stat og næringsliv i denne saken, er det Arbeiderpartiet. Og vi gjør det systematisk på flere områder nå.

Bare tenk på politikken vår for å inkludere flere unge i arbeid generelt. Vi vil øke lønnstilskuddene på generell basis for Nav. Hvem får nytte av det? Jo, det kommer både ungdommen og næringslivet på generell basis til nytte.

I forslaget ligger det nettopp at de næringsdrivende skal få støtte til en tre ukers opplærings- og introduksjonsperiode mot at de stiller opp med ordentlig helse, miljø og sikkerhet og ryddige lønns- og arbeidsforhold og en tilsvarende arbeidsperiode for ungdommen etterpå. Det er et glimrende eksempel på hvordan stat og næringsliv kan samarbeide. Som representanten Bjørnstad tok opp, ligger den samme tankegangen i det forslaget som heldigvis får flertall, noe som er veldig positivt, fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og SV, om å koble våre økonomiske muskler, som vi bidrar med her på Stortinget, og næringens ønske om et konstruktivt innspill, som vi har behandlet på en rask og meget ubyråkratisk måte, sånn at vi redder 30 mill. skogplanter. Det er et kjempesmart samarbeid mellom det offentlige og næringslivet.

Dette trengs, og representanten Kolberg har et viktig poeng, for det er åpenbart at det i denne debatten er en ideologisk kløft som ligger til grunn for hvorfor det blir stemt imot. LO og Fellesforbundet synes det er veldig viktig at dette forslaget blir vedtatt, fordi det kan markere starten på at fellesskapet igjen får ansvar for og bedre kontroll over arbeidsformidlingen, og at det ikke bare er private bemanningsbyråer som skal skumme verdien av den jobben.

Så dette er en viktig, viktig debatt, som går langt utover jordbæråkeren. Det handler om hvorvidt vi skal ha et samfunn der vi får ungdommen vår i arbeid, og om vi tar ansvar for hverandre.

I mitt eget hjemfylke, Innlandet, er det faktisk så mye som opp mot 40 pst. av befolkningen som står utenfor arbeidslivet i arbeidsfør alder. Når journalister hører det, skjønner de ikke helt hva som blir sagt, for vi er vant til å snakke om arbeidsledighetstall. Men arbeidsledigheten er bare en liten bit av kaka av alle dem som står utenfor, og blant dem er det dessverre stadig flere unge som ikke er innenfor noen systemer.

De ungdommene vil vi se, og de vil vi se allerede denne sommeren, sånn at de kan få arbeidserfaring, selvtilitt og inntekt.

Terje Aasland (A) [12:52:50]: Dette ble en veldig interessant og viktig debatt. Nå har Stortinget, i tre timer egentlig, diskutert to essensielle verdispørsmål knyttet til helt vanlige vilkår for helt vanlige folk og helt vanlige, tradisjonsrike, sterke norske næringer – landbruket på den ene siden og den maritime med skipsfarten og sjøfolka på den andre. Flertallet i Stortinget avviser grunnlaget i verdidebatten, både for sjøfolka som henter inn inntektene sine knyttet til norsk olje og gass, og for lønnsomheten i landbruket sånn at en kan betale dem som jobber i landbruket, en anstendig lønn. Det er litt merkelig.

Jeg blir litt lei meg når jeg hører landbruksministeren argumentere så innstendig for de forslagene som de har hatt, og de tiltakene som de har kommet med, som kjempebra. Men er det ikke bare å rope hal-leluja og takk og amen for at det er enda mer engasjement og enda flere forslag på bordet som kan avhjelpe situasjonen? Tror vi at Nav kan spille en rolle i sin kontakt med ungdom og skoleverket? Ja. Hvorfor skal vi ikke bare si ja til det, istedenfor å lage en stor debatt?

Fordelen med å få den store debatten er at vi får to verdispørsmål opp til behandling i Stortinget som veldig klart viser forskjellen på høyresiden og venstresiden i norsk politikk. Høyresiden står aldri opp for den grunnleggende verdien at det skal være en anstendighet i bunnen, både når det gjelder prinsippet om norske lønns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel, og når det gjelder en anstendighet knyttet til lønnsomheten i norsk landbruk, sånn at vi kan opprettholde landbruket verdimesig, med norske lønns- og arbeidsvilkår også der, på en betryggende måte.

Guro Angell Gimse (H) [12:54:58]: Jeg håper ingen tror på den elendighetsbeskrivelsen som vi hører fra Senterpartiet og Arbeiderpartiet. Her får man det til å se ut som at Nav ikke gjør noe for å rekruttere arbeidskraft til landbruket. Det er ikke sant! Jeg må si det er ganske freidig av Sandtrøen i dag å påstå at de sju punktene som regjeringen har satt inn for å rekruttere arbeidskraft, er «eventyrpunkter», særlig når man tenker på at et av de viktigste forslagene som vi hadde, var Arbeiderpartiet imot, nemlig å sørge for at personer som ønsker å jobbe i landbruket, kan få beholde en del av dagpengene sine ved at de kan rapportere inn bare halvparten av timene. Det var Arbeiderpartiet imot.

Jeg håper at bønder som måtte høre på dette i dag, tar kontakt med Nav. I hvert eneste fylke er det utnevnt en kontaktperson opp mot landbruket, og der er det markedscoordinatorer som jobber aktivt for å kople

ressurser i Nav opp mot landbruket. De jobber også opp mot landbruksskolene for kvalifisering.

Det vi hører fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet i dag, er en elendighetsbeskrivelse som ikke har rot i virkeligheten.

Til slutt en liten bekymring om holdninger til norsk ungdom som arbeidskraft. Representanten Sandtrøen og jeg var i TV 2 i dag tidlig og debatterte denne saken. Grunnlaget for debatten var en skogbruker som ikke ville bruke norsk ungdom fordi han mente de jobbet for dårlig. Dette håper jeg ikke er holdninger som sprer seg, for inntrykket mitt når jeg snakker med bønder, er at de er framoverlent og ønsker å bruke norsk arbeidskraft og norsk ungdom. Jeg hadde en samtale med Bringebærlandet i Akershus. I fjor gikk de inn for å bevise at norsk ungdom duger. Norsk ungdom viste seg å duger.

Det er tøffe tider. Bøndene er utfordret, men jeg håper og tror at dette skal løse seg, både gjennom de tiltakene som vi har satt inn, og med engasjement og pågangsmot fra bøndene selv.

Steinar Reiten (KrF) [12:58:08]: Jeg vil knytte noen kommentarer til innlegget fra representanten Per Olaf Lundteigen. Lundteigen er reflektert, og det er alltid interessant å høre på det han har å komme med. Jeg tror også han peker på noe vesentlig når han viser til lønnsomheten i landbruket som en utfordring, også når en skal kunne betale for sesongarbeidskraft for å få avlingene i hus.

Så er det en utfordring, som både regjeringen som Senterpartiet var en del av fram til 2013, og Solberg-regjeringen har hatt, å sørge for en inntektsutvikling i landbruket som kan motvirke dette. Det er der jeg stusser over den analysen som representanten Lundteigen gjør når han da konkluderer med at det er ved å gå til Arbeiderpartiet at Senterpartiet vil få best uttelling for landbruket. Representanten Lundteigen er dreven i politikken. Han var også med våren 2012 da landbruks- og matminister Brekk fra Senterpartiet kalte 13 000 kr per årsverk «et historisk godt tilbud» og tusenvis av bønder på Karl Johan vendte ryggen mot Stortinget og brente regjeringen Stoltenbergs landbruksmelding i protest.

Det forholder seg nemlig slik at når sluggerne i LO banker på døra og krever et godt oppgjør for frontfagene, og når fagforbundene til hundretusenvis av offentlig ansatte krever det samme, er det ikke nødvendigvis så enkelt å få den uttellingen som analysen til Lundteigen tar utgangspunkt i.

Vi i Kristelig Folkeparti har nå i seks år sittet i opposisjon, med landbruks- og matministre fra Fremskrittspartiet, og vi har hatt Landbruks- og matdepartementet

i to år. Vi har levert. Vi har hatt en inntektsutvikling som har gjort at det de fleste årene er blitt avtaler, det er ikke blitt brudd. Og jeg føler meg trygg på at landbruks- og matministeren også ved årets oppgjør vil være framoverlent og gjøre det hun kan for å sikre best mulige rammer når statens tilbud kommer på bordet, når kravet er kommet på bordet, og når partene setter seg til forhandlingsbordet.

Magne Rommetveit hadde her overteke presidentplassen.

Trine Skei Grande (V) [13:01:09]: Takk for et godt innlegg fra Reiten.

Det er viktig å ha et ryddig og godt arbeidsmarked, også for ungdom. Jeg må si at da jeg hadde sommerjobber innenfor landbruket, sto de som betalte lønna mi, øverst på skattelisten i min kommune, mens jeg alltid jobbet på akkord. Så jeg jobbet aldri med timelønn. Det å få 1 krone og 20 øre per plantet skogplante var ikke noe å kjøpe seg mange gensere til skolestart for, jeg innrømmer det.

Men det er en sånn litt ekkel undertone her i debatten som jeg egentlig ikke liker, og jeg har lyst til å bringe fram noen aspekter ved det.

Lønn er ikke den eneste grunnen til at våre 17-åringer ikke jobber i landbruket. I 1990 hadde tre fjerdedeler av alle 17-åringer sommerjobb eller deltidsjobb. I 2015 hadde 40 pst. av alle 17-åringer sommerjobb eller deltidsjobb. Det er – også – fordi de ikke trenger det, ikke må og ikke vil. Vi har et velferdsnivå som gjør at ikke alle 17-åringer trenger å ha en sommerjobb for å kunne kjøpe seg den genseren de ønsker seg til skolestart. Det er også en del av dette aspektet. Det viser tallene, og det viser undersøkelsene, et enkelt googlesøk vil gi dere svaret på det.

Så er det en tankegang om at alle som kommer fra andre land, på en måte er med på å gi negative ringvirkninger for det norske arbeidsmarkedet. Det godtar ikke jeg. Mange arbeidsplasser er veldig stolt av å være internasjonale og ha kompetanse fra andre land. Jeg har snakket med mine venner i Trøndelag som er bønder, og som var veldig engstelige for ikke å få inn sine polske arbeidere nå, og det er på grunn av fagkunnskapen deres. Min bestevenninne trenger sin polske arbeider, for han er ekspert på å få de båtene som det skal fiskes laks fra, ut på elva. Det er han som har gjort det de siste 20 årene, og han kan det. Man trenger ikke å snakke negativt om fagarbeidet til folk sjøl om de kommer fra et annet land. Jeg mener at vi må kunne se på dette på en annen måte, for hvis man drar til et hvilket som helst annet land, vil man se at man henter ufaglærte inn i landbruket fra andre land. Det gjelder Spania og Italia også. Der er de fra Marokko eller Algerie. Sånn er det all-

tid. Så må vår oppgave være å sørge for trygge og gode arbeidsforhold. Men det er ikke sånn at det at folk er fra et annet land, per definisjon er negativt, og at når noe er norsk, er det per definisjon positivt. Det er også et essensielt verdispørsmål i måten vi snakker om ting på i denne salen.

Presidenten:Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:04:20]: Debatten har vist hvem som er genuint opptatt av å bedre lønnsomheten; det er Senterpartiet og Arbeiderpartiet, og det setter jeg utrolig stor pris på.

Jeg refererte fakta rundt allmenngjorte tariffavtaler, jeg refererte fakta rundt driftsgranskingene. Det er kanskje en fordel om representanten fra Høyre kan sette seg inn i de tallene og forstå hva som blir konsekvensene av dem. Høyre vil ikke ha noen endring. NHO vil ikke ha noen endring. Men heldigvis, Fellesforbundet vil ha endring. Det er et stort, stort lyspunkt.

Det må bli lønnsomt for gårdbrukere å bruke arbeidsfolk i nærmiljøet sitt istedenfor gjestearbeidere. Det krever at vi har en kontrollert arbeidsinnvandring. Det krever at vi tar inn folk i nærmiljøet uansett hvor de kommer fra. Det er gode folk. Dette er også å bygge Norge, og det er vårt ansvar å legge til rette for det. Vi har alle muligheter dersom vi vil. Men det vi står overfor, er å få slutt på den negative spiralen, «race to the bottom», som skjer i norsk jordbruk. Og det er det bare Stortinget som kan gjøre. Her ligger makta.

Presidenten:Representanten Nils Kristen Sandtrøen har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [13:05:47]: Representanten Skei Grande har helt rett i at det er under halvparten av landets 17-åringer som har sommerjobber. Men derimot var det en teori i det representanten sa, som er beviselig feil, og det er påstanden om at ungdommen ikke trenger sommerjobb fordi de har så god råd. Hvis det skulle stemme, er det ungdom som har best råd, og som kommer fra de familiene i den øvre delen av økonomien vår, som ikke ville trenge sommerjobb, men tallene fra SSB viser seg å være systematisk omvendt: Det er ungdommen som allerede kommer fra hjem med god økonomi og nettverk i næringslivet – jo, det er det, det er bare å spørre forskere på SSB – som får sommerjobber. Mens ungdom f.eks. rundt i de dårligere stilte bydelene i Oslo, hvor det er mange som lever på veldig lite, i mindre grad har sommerjobber. Den teorien har eksistert lenge, og den er feil. Nå må vi videre, og

vi må vedta forslaget i dag, sånn at ungdom i alle bydelier i Oslo, og ellers i landet, kan få en inngangsbillett til arbeidslivet.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sakene nr. 4 og 5 vert handsama under eitt.

Sak nr. 4 [13:07:05]

Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 19. april 2021)

Sak nr. 5 [13:07:06]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2020 (Innst. 291 S (2020–2021), jf. Dokument 13 (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: Arbeiderpartiet 25 minutt, Høgre 25 minutt, Framstegspartiet 15 minutt, Senterpartiet 10 minutt, Sosialistisk Venstreparti 5 minutt, Venstre 5 minutt, Kristeleg Folkeparti 5 minutt, Miljøpartiet Dei Grøne 5 minutt og Raudt 5 minutt.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Anniken Huitfeldt (A) [13:08:35]:(komiteens leder): I midten av desember 1957 var det i Oslo, som i dag, reiserestriksjoner. Men problemet den gangen var ikke en smittsom pandemi. Det var tåke. Statsminister Gerhardsen skulle til NATO-toppmøtet i Paris, og tåka lå så tett at han valgte å ta tog fra Østbanen hele veien til Europa.

På midten av 1950-tallet rådde det en viss optimisme etter Khrusjtsjovs maktovertakelse i Sovjet og hans oppgjør med forgjengeren Stalin. Optimismen ble slått tilbake av den sovjetiske innmarsjen i Ungarn i november 1956. Forløpet til dette NATO-toppmøtet var også preget av det vi har markert i disse dager, nemlig Sputnik – det var Sputnik-sjokket som var noe av forløpet. Noen uker før statslederne møttes i Paris, hadde altså den første kunstige satellitten blitt skutt opp i bane rundt jorda. I forkant av toppmøtet hadde USA gitt Norge et tilbud, og det var å utplassere mellomdistanseraketter med kort varslings tid og rekke-

vidde til å nå Sovjetunionen fra Norge. Det var det amerikanske tilbudet.

Gerhardsens tale på dette toppmøtet vakte oppsikt. Selv skrev han flere år senere om denne talen at taleutkastet hans fra UD fulgte et gammelt mønster, og ber du gode diplomater skrive en tale, får du gjerne en tale som er preget av det – diplomatisk. Men denne gangen ønsket Gerhardsen noe mer – selv om det alltid er en fordel at talene er kvalitetssikret av diplomater, jeg vil understreke det. For Gerhardsen den gangen hadde et tydelig budskap. Han stadfestet norsk basepolitikk. Han sa nei til utplassering av atomvåpen på norsk jord, og han takket nei til tilbudet om mellomdistanseraketter i Norge.

Nøyaktig 30 år senere, bare uker etter Gerhardsens bortgang, i 1987, skulle altså debatten om mellomdistanseraketter ende med INF-avtalen mellom USA og Sovjet og et forbud mot den typen destabiliserende våpen i Europa. Drøyt tre tiår senere opphørte INF-avtalen, i august 2019. I dag står vi igjen overfor risikoen for et våpenkappløp i Europa med utplassering av mellomdistanseraketter både i øst og i vest.

Gerhardsen møtte motbør i Stortinget etter Paris-avtalen. Både Høyre og Senterpartiet uttrykte skepsis til statsministerens tale, men sikkerhetspolitikken ble allikevel knesatt og har vært videreført på tvers av skiftende regjeringer. Avskrekking gjennom kombinasjonen av vårt nasjonale forsvar og NATO-alliansen, beroligelse gjennom base- og atompolitikken – det er kjernen i norsk sikkerhetspolitikk. Siden 1957 har Norge i praksis hatt et nasjonalt atomvåpenforbud: ingen kjernevåpen på norsk jord.

I dagens sikkerhetspolitiske situasjon er det ikke mulig for NATO-land som Norge å undertegne den nye internasjonale atomvåpentraktaten uten at det reduserer vår mulighet for både innflytelse og beskyttelse, som vi er så avhengige av. Norges rolle i nedrustningspolitikken må være som en brobygger, med utgangspunkt i at vi har vært NATO-medlem helt siden alliansen ble grunnlagt i 1949.

På nedrustningsfeltet er det behov for de mulighetene som Norge kan utrette. Jeg la merke til at utenriksministeren trakk fram arbeidet for å verifisere atomnedrustning i sin tale. Det synes jeg er bra, og det er en videreføring av det norsk-russiske samarbeidet som daværende utenriksminister, Jonas Gahr Støre, tok initiativ til i 2007. Det er bra at vi kan stå sammen om dette.

La meg nå på slutten av denne perioden takke utenriksministeren for en god redegjørelse og for et godt samarbeid gjennom en stortingsperiode. På vegne av Stortinget og komiteen vil jeg takke utenriks-

ministeren for det gode og nære samarbeidet vi har hatt, og de gode diskusjonene vi har hatt.

Koronapandemien er fremdeles det overskyggende temaet i norsk og internasjonal politikk. Da pandemien i fjor spredte seg til alle verdens kontinenter, mistet millioner av mennesker i land uten annet sikkerhetsnett enn familien sin, livsgrunnlaget over natta. Mange barn vil ikke komme tilbake til skolen, og FN har anslått at 11 millioner jenter vil måtte slutte på skolen på grunn av pandemien. Framgangen innenfor likestilling er altså satt flere år tilbake. Verden vil trenge en global dugnad for å ta igjen det tapte. Den dugnaden må Norge delta i.

Pandemien har, som utenriksministeren har påpekt i sin redegjørelse, vært et forstørrelsesglass for å vise hva som fungerer i det internasjonale samarbeidet, og hvor det internasjonale samarbeidet kommer til kort. Ja, FN-systemet og andre internasjonale organisasjoner har vesentlige svakheter og mangler, men Norge var med på å grunnlegge mange av disse organisasjonene, og da må vi ta ansvar for både å forbedre dem og å forsvare dem. Hovedmålet for norsk utenrikspolitikk må være å ivareta norske interesser og norske verdier. Ja, vi setter Norge først, men det gjør svært ofte at vi også er best tjent med internasjonalt forpliktende samarbeid med andre land. Det er Norges egeninteresse. Derfor er det ingen motsetning mellom Norge først og et forpliktende internasjonalt samarbeid. De henger sammen. Alternativet er at den sterkeste rett får rå.

Skulle det bli regjeringsskifte til høsten, kan jeg på vegne av Arbeiderpartiet allerede nå varsle at det ikke blir noen dramatiske kursendringer for norsk utenrikspolitikk. Det er på sett og vis en fordel for et land som Norge. Vi vil videreføre hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk slik de har blitt utmeislet av Arbeiderparti-regjeringer etter annen verdenskrig også: folkeretten, FN, NATO-alliansen og EØS-avtalen. Her deler jeg utenriksministerens hovedlinje i hennes redegjørelse, for i møte med en mer urolig og uforutsigbar verden er ikke en mer uforutsigbar utenrikspolitikk et fornuftig svar.

Men i møte med en verden i raske endringer vil det være behov for kursjusteringer. Norsk utenrikspolitikk trenger flere bein å stå på. Rivaliseringen mellom stormaktene tilter, og for å ivareta norske interesser må vi evne å balansere, navigere klokt og bygge nye allianser. Arbeiderpartiet vil føre norsk utenrikspolitikk for en tryggere, mer rettferdig og grønnere verden. Selv midt oppe i pandemien og i klimaendringene må det også reflekteres i norsk utenrikspolitikk.

Det går mange røde tråder fra NATO-toppmøtet i 1957 fram til i dag. I Paris-avtalen stadfestet Einar Gerhardsen norsk basepolitikk, grunnlaget for det som var Norges politikk, at det ikke skulle stasjoneres frem-

mede stridskrefter på vårt territorium så lenge vi ikke var truet eller utsatt for angrep. Det var norsk basepolitikk.

Regjeringa har nå framforhandlet en ny forsvarsavtale med USA. Fra Arbeiderpartiets side er vi for at våre allierte trener og øver i Norge, i norsk geografi, i norsk klima, sammen med norske styrker, og vi er for at denne aktiviteten skjer i ordnede former, basert på et oppdatert avtaleverk. Det er videreføring av det som er hovedlinjen i norsk sikkerhetspolitikk. USA er Norges viktigste allierte, vi er et atlantisk land, men vi trenger også flere bein å stå på. Det er behov for å tenke nytt om gamle samarbeidspartnere, og jeg mener at det ligger et veldig uutnyttet potensial i det nordiske sikkerhets- og forsvarssamarbeidet som et supplement til NATO-samarbeidet.

Vi sier gjerne at vi må unngå at sikkerhetspolitiske kriser blir for store for Norge, men for små for NATO. Å bruke nordisk samarbeid for å tette dette gapet er et av flere konsepter vi må arbeide videre med for å hegne om vår trygghet og vår sikkerhet også på 2020-tallet.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:18:00] (ordfører for sak nr. 5): La meg aller først gratulere Iran med en fantastisk utnevnelse til FNs råd for kvinners rettigheter. Det viser vel egentlig FNs sanne ansikt. Det var altså fire vestlige land som stemte for dette, så da kan man jo lure på hvor disse landene får sin intensjon og motivasjon for å sitte i FN fra.

Jeg vil også takke utenriksministeren for en lang og grundig redegjørelse.

Jeg vil starte der utenriksministeren startet, med covid-19-pandemien. Utenriksministeren poengterte at pandemien på sett og vis fungerte som et forstørrelsesglass som viser hva som fungerer i det internasjonale samarbeidet, og hvor man kommer til kort. Det kan også sies slik: Det viser hvilke land som har god beredskap, og hvilke land som har fungerende systemer. Det viser oss hvilke land vi særlig kan lære av. Det viser også at når alt kommer til alt, er det nasjonalstatene som er de handlekraftige enhetene, som kjøper opp og distribuerer vaksiner til befolkningen.

Vaksinenasjonalisme blir det gjerne kalt. Det er ikke ment som en kompliment, men faktum er at når rikere land kjøper inn medisiner til en høy pris, finansierer dette økt produksjonskapasitet og videre utvikling av vaksinene. Vaksinenasjonalistene er betalingsvillige og tar risiko. Resultatet er at produksjonen øker, og at verden får tilgang til flere vaksiner. Prisen går også gjerne ned når tilbudet økes. Det betyr at fattige land kan få råd til å kjøpe vaksinene.

Til tross for koronapandemien er de underliggende konfliktstrukturene i det internasjonale samfunnet

tydelige. Man må gjerne lure seg selv og tro at det vi opplever, er «end of history», og at fremtiden ikke vil oppleve store omveltninger, verken i samfunn, politisk, i styringsform eller i økonomi. Dessverre er det det motsatte vi opplever.

De som vil se, ser tydelig et «clash of civilizations», hvor stor befolkningsvekst i muslimske land kombinert med en sterk økonomisk vekst i Asia vil skape en ny verdensorden. Demokratiets kraft svekkes, og Vestens globale innflytelse er på retur. Verken Norge eller våre nærmeste allierte ønsker å adressere det makropolitisk bildet, delvis fordi det er ubehagelig, men også fordi vi står maktesløse mot store globale trender.

Alle kulturer har én ting til felles, og det er at de forsvant. Det samme vil skje med vår sivilisasjon. Det er ingen naturlov som sier at den vestlige sivilisasjonen skal fortsette sitt hegemoni. Det er ingen naturlov som sier at den globale strukturen som vokste frem under vestlig imperialisme, og siden gjennom internasjonale organisasjoner og utvikling av folkeretten og menneskerettighetene, skal holde frem. Fra tid til annen vil det komme utfordrere som enten vil ødelegge systemet, endre det fra innsiden eller bli integrert.

Kina er en utfordrer, og dette blir tydeligere anerkjent. John Bolton, tidligere sikkerhetspolitisk rådgiver i USA, mener at Kina er en eksistensiell trussel mot de vestlige demokratiene. Bolton er som kjent en hauk, men den nye administrasjonen i USA følger i praksis den samme linjen. Utenriksminister Blinken bruker svært sterke ord når han sier at Kina begår folkemord og forbrytelser mot menneskeheten. Kina har globale ambisjoner. Det er naturlig for en stormakt å ønske en ekspansjon av sin interessesfære. Det er naturlig at Kina søker mer makt – økonomisk, politisk og militært.

Hva skal Norge gjøre i denne situasjonen? Fremskrittspartiet er tilhengere av frihandel og ønsker i prinsippet en frihandelsavtale med Kina velkommen. Vi har heller ikke noe ønske om å havne i fryseboksen igjen, men ønsker å bygge videre på et konstruktiv forhold til Kina. Samtidig må vi være veldig tydelige på å sette grenser og hegne om våre interesser. Derfor er vedtaket vi gjorde i forbindelse med behandlingen av nordområdemeldingen, viktig. Her sa vi tydelig ifra om at Norge må sikre norsk eierskap av kritisk infrastruktur og eiendom og ha kontroll over naturressursene i nordområdene, Norges viktigste strategiske ansvarsområde.

Det er også viktig å bygge sterke allianser og samhold med våre vestlige allierte. Vi må sammen sikre viktige verdikjeder, f.eks. når det gjelder produksjon av medisiner og teknologi. Det er viktig å sikre tilgang til mineralforekomster og andre ressurser som kan være sårbare hvis konfliktnivået øker. Kanskje vi heller må

bygge regionale verdikjeder og ikke globale. Og vi må gjøre det velgerne har satt oss til å gjøre: Vi må sikre norske interesser og sette vårt eget land først.

Norge forsøker å gjøre seg relevant. Utenriksministeren viser til bistand, klima og nasjonal innsats for konfliktløsning, men på ingen av disse områdene har Norges bidrag nevneverdig effekt, og globalt er de helt betydningsløse. Tross rekordstor bistand blir det stadig flere fattige, og befolkningsveksten i fattige land er enorm. I kampen mot den klimatiske katastrofen er nær all innsats for å begrense klimautslipp overlatt til velutviklede demokratier. Store utslippsnasjoner slipper unna og tillater sågar å øke sine utslipp.

Vi ynder å fremstille vårt land som en fredsnasjon, et land som reiser rundt og engasjerer seg i ulike konflikter overalt på jordkloden, et reisende fredsdiplomatiets korps. Dessverre lykkes vi ikke. Kreftene vi kjemper imot, er langt sterkere enn de rasjonelle og demokratiske ideene vi kan bidra med. Konfliktene har dype røtter og er for omfattende. Kompromisser verken søkes eller aksepteres. Verdslig, vestlig demokratisk tankegang er fremmed.

Jeg betviler ikke at Norges intensjoner og ambisjoner er de aller beste, men de er dessverre et spark i løse luften. Vårt engasjement krever et stort diplomati og et omfattende samarbeid med sivile organisasjoner – organisasjoner som ønsker det beste, men som ikke er basert på frivillighet. De er lønnet av det offentlige – et sammensurium av offentlige aktører og sentrale politiske eks-aktører.

Jeg vil bruke de siste minuttene av mitt innlegg til å ta opp noen saker om de interne rutinene i Utenriksdepartementet, slik disse har kommet frem i mediene de siste ukene. Særlig Dagens Næringsliv har vært aktive og tatt sitt samfunnsoppdrag seriøst. All ære til Dagens Næringsliv. Til tross for relativt dramatiske avsløringer om sammenblanding av roller og kontakter har de øvrige mediene i stor grad latt disse ligge. Jeg har blitt kontaktet av flere med lang erfaring i utenrikstjenesten, både i FN og i UD, som har ønsket å fortelle meg sin historie. Felles for disse er at de har oppfattet Fremskrittspartiet som det eneste partiet som ikke er involvert.

Flere spør seg hvorfor mislighetene ikke har ført til politianmeldelse eller granskning fra Riksrevisjonen. Man kan spørre seg hvilke vurderinger sentrale medieaktører som NRK og TV 2 har gjort. For meg handler disse avsløringene om sikkerhetspolitikk, potensiell korrupsjon og hensynet til rikets sikkerhet, og de er derfor noe mer enn interne personalsaker.

Den første store saken som fikk oppmerksomhet, var Terje Rød-Larsens mange hatter i norsk diplomati. Rød-Larsen har i årevis bedrevet sin egen diplomatiske praksis med vekslende støtte fra UD og FN. Øystein

Steiro foretok for en tid tilbake en gjennomgang av Norges diplomatiske engasjement. Artikkelen sto i Klassekampen. I avisen viste han til at utenlandske diplomater omtaler Norge som verdens største NGO. Jagland, Bondevik og Stoltenberg presenterte Norge som en humanitær stormakt og fredsmegler. Ideene etablerte seg etter hvert også i Høyre, og hos statsminister Erna Solberg og utenriksministeren, som vi har her i dag. Mange har antydnet at Norge kjøpte seg en plass i Sikkerhetsrådet, meg selv inkludert.

Steiro skriver at den såkalte engasjementspolitikken de siste tretti årene har kostet norske skattebetalere vanvittige beløp. Resultatene har vært særdeles magre, bortsett fra et inflatert selvilde i det snevre, hjemlige utenrikspolitiske miljøet i Oslo. Dette reflekteres i det jeg sa innledningsvis.

Flere av våre ledende rikspolitikere har fått lukrative internasjonale retrettsstillinger. Det får man ikke for sine blå øynes skyld, men mer sannsynlig fordi man er raus med skattebetalernes penger. Det gjelder også flere i det øverste embetsverket i UD og ved Statsministerens kontor samt direktørene i de voksende bistands- og fredsorganisasjonene. De har kunnet bygge karrierer og i noen tilfeller betydelige personlige formuer gjennom sin posisjon som internasjonale distributører av våre felles skattepenger. Så langt Steiro senior.

Jeg har ikke tid til å gå innom alle steg på veien, heller ikke alle aktørene som bidro til utviklingen, men resultatet er interessant. Oslo-prosessen ble startet opp som et privat initiativ uten forankring verken i storting eller i embetsverk. Den ga Mona Juul en rask karriere i UD og startet Terje Rød-Larsens liv på røde løpere i FN, inkludert eget teaterstykke på Broadway. Rød-Larsen bedrev sitt eget fredsløp, men det ble ingen fred i Midt-østen.

Det som til å begynne med var et Arbeiderparti-privilegium, ble etter hvert en kilde til internasjonal suksess for politikere og embetsmenn fra flere partier, først og fremst fra Arbeiderpartiet, men siden fra Høyre og også fra Kristelig Folkeparti og SV. Slik jeg ser det, er dette årsaken til den manglende interessen for å rydde opp og ansvarliggjøre de involverte.

Felles for alle større fredsprosjekter Norge har engasjert seg i, er at de har vært ledsaget av betydelige pengebeløp til ulike aktører i prosessene. Rød-Larsen ble en av aktørene i Jaglands «Det norske hus». Før den tid var han visegeneralsekretær i FN. Etter rekordkort tid som planleggingsminister, en post han måtte gå fra, fikk han anledning til å reise tilbake til stillingen som Norges utsendte og visegeneralsekretær i FN.

I 1999 fikk ekteparet Juul/Rød-Larsen en fredspris fra Shimon Peres-senteret på 50 000 dollar hver. De unnlot å rapportere den til UD. Den ble ikke oppgitt til

skattemyndighetene, men det fikk ingen karrieremessige konsekvenser. Mona Juul ble utnevnt til statssekretær i Stoltenberg-regjeringen i 2000, og i 2001 ble hun utnevnt til ambassadør i Tel Aviv. Mona Juul ble senere av Børge Brende utnevnt til ambassadør i London, det var i 2014, og av dagens utenriksminister til FN-ambassadør i 2019, hvor hun nå sitter som Norges representant i Sikkerhetsrådet.

I 2020 måtte Rød-Larsen gå fra styrevervet i International Peace Institute, et verv som ga ham et skyhøyt honorar. Han ønsket for øvrig ikke å redegjøre for bakgrunnen for det private lånet på 130 000 dollar han inngikk med den overgrepssdomte Jeffrey Epstein.

Det etterlatte inntrykket er at UD beskytter sine egne, for én dag kan behovet snus. «You scratch my back, I'll scratch yours» – nettverk, elitesirkulasjon og personlige hestehandler på tvers av partigrensene. Ikke minst dreier det seg om økonomi. I stikkords form kan jeg nevne, uten at jeg skal gå i detaljer om det, Kongo, Wennesland, Joshua French, Øyen, Gertler. Jeg kan også nevne Wenneslands brev til diamanthandler Dan Gertler, et brev hvis innhold ennå ikke er kjent. Heller ikke Wennesland ønsker å fortelle offentligheten om det, og man kan spørre seg hvorfor brevet ble skrevet. Offentligheten trenger flere svar.

Jeg vil nå som saksordfører i sak nr. 5 – litt underlig å slå sammen disse to sakene – si noen ord om hva som var felles for disse internasjonale delegasjonene og organisasjonene i 2020.

Menneskerettigheter og demokratiutvikling står sentralt i flere av parlamentarikerforsamlingene. I PACE er dette den overordnede tematikken, likesom det inngår i kjernen av organisasjonens virke for OSSE PA og IPU. Sikkerhetspolitikk er en fellesnevner for NATO PA og OSSE PA, Kinas fremvekst og geopolitiske konsekvenser av dette. Stormaktsrivalisering mellom Kina og USA har vært et aktuelt tema for bl.a. NATO PA, ASEP/ AIPA og den arktiske delegasjonen. De handelspolitiske konsekvensene av dette har stått sentralt for EØS/EFTA og ASEP/AIPA. Vi har vært opptatt av utviklingen i WTO og hvordan både pandemi og vedvarende stormaktsrivalisering har påvirket et multilateralt handelssystem under sterkt press og forholdet mellom USA og Kina og Asia og EU. Utviklingen i nordområdene, særlig konsekvensene av klimaendringene, har vært drøftet i den arktiske delegasjonen og i OSSE PA. Det oppleves økt internasjonal politisk interesse for Arktis og nordområdene.

Komiteen viser til at parlamentarikerforsamlingene som følge av pandemien har måttet gå over til møter på digitale plattformer, og komiteen ser frem til at fysiske møter tas opp igjen. Det vil gjøre det lettere for delegasjonens medlemmer å ha uformell kontakt og

opprettholde nettverk for å kunne ta initiativ, utøve påvirkning og få informasjon. Komiteen mener det er svært viktig å opprettholde fora for interparlamentarisk samarbeid i en tid med politiske spenninger, og at deltakelse i slike fora bidrar til å opprettholde dialog og økt forståelse og samhandling mellom nasjonene.

Michael Tetzschner (H) [13:31:38]: Jeg tror jeg vil begynne med en henvisning til det foregående innlegget, for jeg ble litt i stuss over hvilken sak som ble omtalt. Det var et bukkeritt gjennom i og for seg interessante, oppskakende og utdypende presseoppslag de siste årene, men det vi skal behandle i dag, er jo utenriksministerens redegjørelse. Så ser jeg at på grunn av de sammenslåtte sakene er forrige taler også saksordfører, men jeg er fortsatt ikke i stand til å få tak i hvilken sak min ærede medrepresentant er saksordfører for. For det kan vel ikke ha vært alle disse personangrepene som ligger i innstillingen fra komiteen.

Jeg vil derfor tilbake til et mer konstruktivt hovedspor og takke utenriksministeren for en perspektivrik og bred redegjørelse. Det demokratiske Tsjekkoslovakias første president – det var før oppdelingen – for den første demokratiske regjering og konstitusjon etter Sovjetunionens oppløsning, nemlig president Vaclav Havel, sa veldig klokt at den stat som undertrykker egne borgere, også vil være en konstant fare for sine naboland.

Russlands endring av landegrenser i Europa ved hjelp av makt har endret det sikkerhetspolitiske bildet i Europa. Men annekasjonen av Krim i 2014 kom ikke uten forvarsler. Landet hadde allerede vært involvert – direkte eller indirekte – i militære konflikter med flere av sine naboland. Parallelt med eksterne forsøk på destabilisering av selvstendige, nylig suverene stater, ikke bare i deres umiddelbare nærhet, men også gjennom systematisk innblanding i vestlige demokratiers valg, har man opprettholdt og økt trykket mot egen befolkning.

Vi kunne i dag våkne opp til internasjonale nyhetsmediers rapport om at det i går ble arrestert 1 700 som demonstrerte mot behandlingen av den opposisjonelle Aleksej Navalnyj. Etter å ha overlevd et statsregissert giftmordforsøk er han ved tilbakekomst etter sykehusbehandling i Tyskland blitt sendt i fengsel etter en parodisk prosess. Navalnyj er blitt et symbol på ikke bare undertrykkelse av alternative politiske synspunkter slik de kommer til uttrykk gjennom organiserte partier, men også på at det i det hele tatt er livsfarlig å ytre seg om den herskende elites maktmisbruk og korrupsjon. Derfor er det ikke å blande seg inn i interne forhold når vi krever øyeblikkelig løslatelse av Navalnyj

og alle andre som er kastet i fengsel som ledd i en politisk undertrykkelse.

Våre historiske erfaringer tilsier at et regime som Putins ikke vil gi fra seg makten frivillig. Spørsmålet er hvor mye lidelse det russiske folk skal gjennomleve før det skjer, og ikke minst hva vi kan vente oss av utenrikspolitiske eksperimenter før vi kommer dit.

Det er en økende uro over at Russland igjen vil engasjere seg direkte i Ukraina, slik de gjorde med Krim i 2014. Luftbårne tropper, angrepshelikoptre, rekognoseringsdroner. Satellittbilder offentliggjort i The Wall Street Journal for en uke siden, 16. april, viser et stort antall Su-30 kampfly oppstilt i Krim. Samtidig pågår det en hittil usett styrkeopppladning ved grensen til Ukraina som nærmer seg 120 000, uten at det er satt som noe tak.

Vi vet ikke hvor dette ender, men vi er ikke garantert at Russland vil begrense seg til intimiderende adferd overfor fredelige naboer for å erstatte tapt internasjonal anseelse med frykt.

Russland representerer den største sikkerhetspolitiske risikofaktor for Europa i vår tid. Den må møtes med maksimalt samhold mellom demokratiske land. Norge har siden annen verdenskrig vært dypt forankret i den atlantiske forsvarsalliansen NATO. Samtidig har utviklingen av NATO med tiden også blitt den eneste troverdige alliansen for de europeiske land, hvorav EU-landene og Storbritannia bidrar med politisk tyngde og, især sistnevnte, også med egne kapasiteter. Det er i dette bildet vi må se det positive i at de ytre forhold har fremmet et større samarbeid mellom de nordiske land, internt i Norden, men også NATO-landene i Europa og USA, med NATO-vedtaket og Wales-erklæringen. Etter presidentskiftet i USA ser man allerede at man vinner over de splittelsestendenser som viste seg, uten at USA på noe tidspunkt har trukket seg tilbake fra sine allierte i Europa. Jeg tror at det også er en viktig lærdom. Samholdet om NATO, alliansen med USA og en sterkere europeisk forståelse for å ta et større ansvar for egen sikkerhet – dette samholdet er slitesterkt på tross av forbigående splittelsesforsøk eller prosaiske uenigheter.

Det er også på tide, etter mitt skjønn, å reise som et tema hvor langt utviklingen i Russland kan gå uten at det får konsekvenser for landets medlemskap i Europarådet. Hvor lenge kan man ignorere Menneskerettstolens avgjørelser uten at det går ut over domstolens troverdighet som håndhevelsesorgan for Den europeiske menneskerettskonvensjon? Dette spørsmålet må reises av flere land, samordnet, med tanke på en frist for etterlevelse av dommer og med tanke på konsekvenser hvis det ikke skjer. Norge bør være ett av disse landene.

For Norge, som et lite land, finnes det i en utrygg verden ikke noe annet alternativ til å hevde egen suverenitet enn å samarbeide tetttest med våre venner, våre naboer og i en allianse som deler grunnleggende verdier. Men nettopp når vi vektlegger fellesskap så sterkt som en norsk interesse, er det selvmotsigende at vi ikke med full kraft kan ta del i det politiske samarbeid i vår verdensdel. Vi har et økonomisk medlemskap i EU gjennom EØS-avtalen, som langt på vei ivaretar våre eksportmuligheter og dermed det meste av vår velstand. Vi som er glad i det nordiske samarbeidet, ser også at vi går glipp av dypere integrering i Norden når Finland, Sverige og Danmark er med i EU og vi ikke er det. Med all respekt for alt annet internasjonalt samarbeid – vi kunne vært med på å påvirke utviklingen av europeisk politikk i dens utforming i en mer nordisk retning hvis vi hadde tatt del, og hvis vi hadde ønsket det.

Våre nordiske naboland har ytret bekymring for fullføring av gassledningen Nord Stream 2, som etableres som et alternativ for russisk gass, slik at den ikke lenger behøver å gå over Ukraina og dermed bidra til Ukrainas statsinntekter. Et europeisk samarbeid for å dekke et eget energibehov burde vært drevet frem med større kraft fordi dette har en sikkerhetspolitisk side i tillegg til en miljømessig. Her kunne Norge også spille en større rolle, men mulighetene er ikke uttømt, og de ligger der fortsatt.

Dette er den siste utenrikspolitiske redegjørelse før stortingsvalget. Bortsett fra noe ustøhet om NATO-medlemskapets forpliktelser, betydningen av dobbeltvedtaket i 1980-årene, noe som går på solidaritet, og stadig vektlegging av de mindre forpliktende delene av NATO-samarbeidet har Arbeiderpartiet, når alt kommer til alt, vært et troverdig parti når det gjelder den atlantiske forsvarsalliansen. Likevel ser det ut til at en eventuell annen regjering vil måtte støtte seg på to partier som er imot NATO, og tre som vil avvike EØS-avtalen. Vi må vel også legge til grunn at Arbeiderpartiet har en varig svekket stilling, og da vil de kreftene som vil svekke det vestlige forsvarsfellesskap og stenge våre bedrifters adgang til det indre marked i EU, styrke seg i et slikt sprikende regjeringsfellesskap, i eller utenfor selve regjeringen.

Med en EØS-avtale ute av kraft eller svekket vil også den tilgangen vi har hatt til andre av EUs programmer, langt utover det som følger av en nitid lesning av EØS-avtalen, være i fare. Her bør vi studere nærmere de overraskende erfaringene som britene gjorde seg da de forlot EU-samarbeidet, ved at man jo avdekket samarbeid som var utviklet på andre områder enn det de tok avstand fra, og som de hadde tatt for gitt, f.eks. tilgang på samme informasjonssystemer for å bekjempe inter-

nasjonal kriminalitet eller rettsforfølge kriminalitet over landegrensene.

Også fra et utenriks- og sikkerhetspolitisk synspunkt er det flertallet som avtegner seg som en mulighet etter valget, ikke et trygt valg for Norge. Men velgerne skal heldigvis si noe om dette.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:41:46]: Eg vil starte med å takke utanriksministeren for ei god og ryddig utgreiing, og eg vil også slutte meg til leiaren sine gode ord om samarbeidet dei åra ho har vore utanriksminister. Det har vore prega av ryddigheit og skikkeleg politisk handverk.

Eg er samd med utanriksministren i at kvar norske regjering bør byggje ein solid utanriks- og sikkerheitspolitikk som kan tole overraskande vendingar, og som kan stå seg over tid. Me ser at når ulike kriser rammar oss, er me sann passe budde på å takle dei, og den neste krisa er heilt sikkert ikkje slik som denne. Det har me jo sett, anten det gjaldt tvillingtårna i New York som vart bomba, eller det gjaldt finanskrisa eller den pandemien me no er midt oppe i. Det er vanskeleg å vere godt budd.

Senterpartiet ser med stor uro på stormaktsrivaliseringa som har gått føre seg, og som går føre seg i stadig større grad og pregar nærområda våre, spesielt i nord. Me ser faretruande signal frå naboene vår i aust, og situasjonen som no er i og kring Ukraina, er svært uheldig, for å seie det mildt. Me ser også eit stadig meir aktivt Kina. Dette er ei utvikling som sjølv sagt ikkje er i Noreg sine interesser, og ei utvikling som må takast på stort alvor. Noreg må både jobbe kontinuerleg med å roe og avskrekke vår nabo i aust og byggje opp nasjonale kapasitetar og forsvarsevne parallelt med det.

Noreg må også, i den grad det er mogleg, ha ein dialog med Kina og prøve som eit lite land, men med eiga stemme å arbeide der me kan for å skape fred, for å fremje avspenning. Noreg har hatt ei rolle i slike situasjonar før og har truverd til å vere ein stabil og trygg samarbeidspartnar og ein samtalepartnar, som trass i vår vesle størrelse vert lytta til.

I utgreiinga viste utanriksministeren til at forsvaret av Noreg skjer langs ei hovudlinje – den nasjonale forsvarsevna, det kollektive forsvaret i NATO og bilateral støtte og forsterkingar frå nære allierte som USA. I den nye langtidsplanen frå regjeringa vart det lagt vesentleg større vekt på bilateral støtte og forsterkingar frå nære allierte enn i tidlegare langtidsplanar.

Senterpartiet er uroa over denne ansvarsforskyvinga i norsk forsvarspolitikk. Norsk nærvær er viktig. Det er ein viktig del av sikkerheitspolitikken vår, og det er ein viktig verdi at Noreg er NATO i nord. Det vil også kunne bidra til lågare spenningsnivå. Senterpartiet

meiner det er eit stort behov for å styrkje det nasjonale forsvaret raskt, og er skuffa over at høgreregjeringa har valt ein politikk som skyv stadig meir ansvar for norsk forsvarsberedskap over på allierte. Det gir ikkje tryggleik for det norske terskelforsvaret. Den nyleg inngåtte avtalen med USA syner vel også at meir av forsvars- og sikkerheitspolitikken vert outsourca.

Senterpartiet vil også understreke kor viktig norsk eigarskap og kontroll er, spesielt i nordområda våre. Me har tidlegare denne veka vore gjennom ei høyring om Bergen Engines-saka, som til dei grader har synleggjort kor skadeleg det vil kunne vere for norske interesser om teknologi og eigarskap fell i feil hender. Som det går fram av PST si trusselvurdering for 2021, er det russiske og kinesiske tenester som utgjer det største trugsmålet. Senterpartiet er glad for at me i nordområdemeldinga klarte å sikre fleirtal for forslaget om at regjeringa skal syte for norsk eigarskap av kritisk infrastruktur og eigedom og nasjonal kontroll over naturresursar i nordområda. Det er eit svært viktig vedtak som vart gjort, trass i regjeringsspartia sine haldningar.

Den sikkerheitspolitiske utviklinga kjem til å prege vala og prioriteringane våre i utanrikspolitikken dei neste åra. I lys av dagens sikkerheitspolitiske situasjon, med eit stadig kaldare forhold mellom aust og vest, er det ikkje forsvarleg å eksperimentere med dei sikkerheitspolitiske rammene Noreg har. Me må stå saman med våre allierte i NATO og ikkje byggje parallelle strukturar.

Senterpartiet har hatt og har ei kritisk haldning til EUs oppbygging av eit eige forsvarssystem. Samarbeid i Europa er bra, men utviklinga på forsvarssida i EU er knapt positiv. Det vert stadig ei utviding av program og tiltak, og det kostar. Dette skal gjerast innanfor den ramma som dei ulike landa har til forsvar, og då vert det mindre til andre oppgåver. Frankrike er den største pådrivaren. President Macron har uttala at Frankrike er villig til å dele sine resursar innan atomforsvar med andre land i Europa.

Eg er redd EU sitt parallelle løp innan forsvar ikkje vil styrkje tryggleiken i Europa, men gjere politikken meir fragmentert. NATO har vore verdas mest suksessfulle forsvarsallianse, og for Noreg er det ikkje godt nytt dersom NATO vert svekt som følgje av Frankrike sitt ønske om ein allianse der dei sit i førarsetet. Noreg er avhengig av USA og Storbritannia som gode allierte. Me har eit historisk samarbeid. Det skal me halde fram med, og ingen av dei landa er medlem i EU.

Utviklinga kring atomvåpen i verda i dag går i feil retning. Iran si avgjerd om oppriking av uran opp mot 60 pst. er eit svært urovekkjande steg i feil retning. Det er også urovekkjande at Storbritannia startar opprusting. Senterpartiet meiner at Noreg må vere ein endå

sterkare pådrivar i det internasjonale samfunnet for nedrustingsarbeid enn denne regjeringa har teke til orde for så langt. Kanskje ser me ei endring no.

Det er ikkje i Noreg si interesse med nye våpenkappløp. Dersom regjeringa hadde hatt eit meir positivt syn på å slutte Noreg til FN sitt initiativ om å forby atomvåpen, kunne også den alliansen vore ei viktig plattform for å arbeide mot opprusting og for nedrusting.

I utgjeinga si på måndag sa utanriksministeren at pandemien er ei helsekrise, men at han også har utløyst ei sosial og økonomisk krise. Det forsterkar andre kriser og får konsekvensar for bl.a. matsikkerheit og fattigdom, som igjen gir auka risiko for konflikt og ustabilitet. Eg er samd med utanriksministeren i det. Pandemien har vore og er ei krise i vestlege land, men i mange av verdas fattigaste land er pandemien ein katastrofe. FN varslar at koronapandemien kan doble talet på menneske i akutt svolt. Senterpartiet meiner at dersom matsikkerheita ikkje vert sikra, er det nytte- laust å drive annan bistand. Svolt er verdas største hel- seproblem, og det vil fortsetje å auke.

Etter fleire tiår med gradvis nedgang har det sidan 2014 vore ein auke i talet på menneske som lever med vedvarande matusikkerheit og kronisk svolt. I 2019 var det 690 millionar menneske som opplevde dagleg svolt. Ifølgje David Beasley, leiaren i Verdas matvare- program, vil det kome ytterlegare 270 millionar svoltne til etter koronaepidemien. Det verste er at det finst nok mat til alle, om fordelinga hadde vore meir rettferdig.

Ei rekkje store og seriøse studiar dei siste åra har stadfesta at støtte til landbruket i fattige land er det vik- tigaste ein kan gjere for å nedkjempe svolt, fattigdom, klimaendringar og naturtap. Studien Ceres2030 er ein leiande studie på feltet. Studien har sidan 2016 gått gjennom fleire hundre tusen artiklar og rapportar frå dei 20 siste åra for å finne ut korleis verda mest effektivt kan utrydde svolt og ekstrem fattigdom innan 2030, som er målsetjinga, og kva det vil koste. Konklusjonen er at om dei rike landa doblar støtta si til verdas 500 millionar småbønder, slik at dei kan doble matpro- duksjonen sin, og landa gjer det same, kan ein kome svært nær å få slutt på ekstrem fattigdom og svolt og samstundes takle klima- og naturkriser som råkar ver- das fattigaste hardt.

Klimaendringar, svolt, konflikt og sikkerheitspoli- tikk har ein direkte samanheng. Konflikt leier til man- gel på mat, og motsett: Mangel på mat kan føre til konflikt. Matmangelen kan forverre eksisterande sosi- ale spenningar, fyre opp under misnøye og frustrasjon og gi grobott til ekstremistgrupper. Senterpartiet mei- ner Noreg må ha fokus på dei grunnleggjande tinga i utanrikspolitikken. Klimatilpassing og støtte til klima-

smart matproduksjon i fattige land er ein god plass å starte, og slik sett er det spennande at Noreg skal leie arbeidsgruppa som nettopp skal arbeide med klimatil- passing og sikkerheit det neste året.

Presidenten: Stortinget avbryt no debatten i sakene nr. 4 og 5 for å gå til votering.

Første talar etter voteringa er representant Petter Eide.

Votering

Etter at det var ringt til votering, sa

presidenten: Stortinget er då klar til å gå til votering og startar med dei resterande sakene frå tysdag 20. april, sakene nr. 9 og 10 på dagsorden nr. 69.

Votering i sak nr. 9, debattert 20. april 2021

Innstilling fra transport- og kommunikasjonsko- miteen om Representantforslag fra stortingsrepresen- tantene Morten Stordalen, Bård Hoksrud og Tor André Johnsen om rett til å kjøre lett motorsykel dersom man har førerkort for bil (Innst. 337 S (2020–2021), jf. Dokument 8:121 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten er det sett fram to for- slag. Det er

- forslag nr. 1, frå Kirsti Leirtrø på vegner av Arbeidar- partiet
- forslag nr. 2, frå Bård Hoksrud på vegner av Fram- stegspartiet

Det vert votert over forslag nr. 2, frå Framstegsparti- et. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at inneha- vere av førerkort klasse B også får førerrett for klasse A1. En forutsetning skal være minst 2 års førerrett klasse B, samt gjennomføring av kurs med teori og praktisk trening ved en trafikkskole.»

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 70 mot 15 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.16)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Arbeidarpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede om det bør bli enklere å få førerkort for lett motorsykel når en har førerkort for bil. I en slik utredning må spørsmål knyttet til trafiksikkerhet, klimagassutslipp og an- dre vesentlige forhold vurderes nærmere.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

Framstegspartiet har varsla at dei vil støtta forslaget subsidiært.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet vart med 45 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.44)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:121 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Bård Hoksrud og Tor André Johnsen om rett til å kjøre lett motorsykkel dersom man har førerkort for bil – vedtas ikke.

Presidenten: Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 70 mot 16 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.25)

Votering i sak nr. 10, debattert 20. april 2021

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trygve Slagsvold Vedum, Marit Arnstad, Siv Mossleth, Geir Adelsten Iversen, Sandra Borch, Liv Signe Navarsete, Jenny Klinge og Nils T. Bjørke om reform av finansiering av ferge- og hurtigbåttilbudet (Innst. 333 S (2020–2021), jf. Dokument 8:114 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt åtte forslag. Det er

- forslag nr. 2, frå Kirsti Leirtrø, på vegner av Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 1, frå Bård Hoksrud på vegner av Framstegspartiet og Senterpartiet
- forslag nr. 3, frå Bård Hoksrud på vegner av Framstegspartiet
- forslaga nr. 4–6, frå Siv Mossleth på vegner av Senterpartiet
- forslaga nr. 7 og 8, frå Arne Nævra på vegner av Sosialistisk Venstreparti

Det vert votert over forslag nr. 8, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede en årlig nasjonal maksimalpris for pendlere som er avhengige

av kollektivtransport som buss, trikk, T-bane og tog, og komme tilbake til Stortinget med dette på egnet måte.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart med 79 mot 6 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.24)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 6, frå Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre etter-skuddsbetaling for AutoPASS for ferge, med et depositumsbeløp, lik ordningen med AutoPASS for bompenger.»

Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Senterpartiet vart med 75 mot 10 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.02)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 5, frå Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en årlig nasjonal maksimalpris for pendlere som er avhengige av ferge- og hurtigbåttilbudet.»

Sosialistisk Venstreparti og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Senterpartiet vart med 71 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.27)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 legge frem forslag om å gjøre alle riks- og fylkesveiferjer gratis, og kompensere fylkeskommunene tilsvarende inntektsbortfallet.»

Raudt har varsla subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 69 mot 16 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.50)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 4, frå Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en ordning med gratis ferge og hurtigbåt for samfunn uten veiforbindelse til fastlandet og vurdere å gjøre alle feragesamband med under 100 000 passasjerer årlig gratis.»

Raudt har varslet støtte til forslaget.

Framstegspartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet vart med 60 mot 25 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.16)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 7, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en ordning med gratis rutebåt og ferge for fastboende i samfunn uten veiforbindelse til fastlandet.»

Senterpartiet og Raudt har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti vart med 71 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.39)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan ferge- og hurtigbåttilbudet langs kysten kan sikres og forbedres.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Framstegspartiet og Senterpartiet vart med 59 mot 26 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.02)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette ned forskuddsbeløpet for innbetaling til AutoPASS for ferge til kr 1 100.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varslet støtte til forslaget.

Senterpartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 46 mot 39 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.45)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:114 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trygve Slagsvold Vedum, Marit Arnstad, Siv Mossleth, Geir Adelsten Iversen, Sandra Borch, Liv Signe Navarsete, Jenny Klinge og Nils T. Bjørke om reform av finansiering av ferge- og hurtigbåttilbudet – vedlegges protokollen.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Stortinget går då til votering over sakene nr. 1–3 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 22. april 2021

Innstilling fra næringskomiteen om Grønnere og smartere – morgendagens maritime næring (Innst. 338 S (2020–2021), jf. Meld. St. 10 (2020–2021))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt 20 forslag. Det er

- forslaga nr. 1–4, frå Åsunn Lyngedal på vegner av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslaga nr. 5–8, frå Åsunn Lyngedal på vegner av Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslaga nr. 9–12, frå Bengt Rune Strifeldt på vegner av Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslaga nr. 13 og 20, frå Åsunn Lyngedal på vegner av Arbeidarpartiet
- forslaga nr. 14–19, frå Torgeir Knag Fylkesnes på vegner av Sosialistisk Venstreparti

Det vert votert over forslag nr. 18, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om å innføre samme avgiftsfordel for elbåt som for elbil.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti vart med 80 mot 5 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.19)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 14, 15, 17 og 19, frå Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere en ekspert-enhet med spisskompetanse på grønne offentlige innkjøp som skal bistå stat, kommuner og folkekommuner.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav til nullutslipp på alle korte strekninger til havs og null- eller lavutslipp på alle lengre strekninger.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå innfasing av nullutslippskriterier i nye offentlige anbud for ferjesamband. Videre bes regjeringen foreslå innfasing av nullutslippskriterier i nye offentlige anbud for hurtigbåter og legge frem en plan for innfasing for henholdsvis nullutslipp og lavutslipp for øvrig skipsfart i nye offentlige anbud. Stortinget ber også regjeringen legge frem en plan for innføring av krav om nullutslipp og lavutslipp i øvrig skipsfart.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå en nasjonal havneplan for hvordan havnene skal rustes for å bidra til næringsutvikling og effektive grønne logistikk-løsninger.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart med 79 mot 6 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.43)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 16, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede et nytt konsesjonssystem for cruiseskip, med strenge miljøkrav til seiling langs kyst og fjord, og krav til bruk av lokal mat og kompetanse. Konsesjoner skal gis med krav om lavutslipp og nullutslipp på sikt.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget. Raudt har varsla subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart med 79 mot 6 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.10)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 13, frå Arbeidarpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette en ekspert-enhet innenfor maritim klima- og miljøteknologi

og maritime anbud, som fylker og statlige etater kan dra nytte av i sine innkjøp av skip. Det bør vurderes om leverandørutviklingsprogrammet kan ta denne rollen. Enheten skal også ha som ansvar å utarbeide en «best practice» for anbud, der det eksempelvis vurderes om både bygging og drift bør inkluderes i samme anbud.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet vart med 58 mot 27 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.36)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 9–12, frå Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke tilskuddsordningen for norske sjøfolk ved å fjerne gjeldende tak/begrensninger i ordningen permanent.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med å lovfeste substansen i dagens tilskuddsordning for norske sjøfolk for å sikre nødvendig forutberegnelighet.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen forenkle tilskuddsordningen for norske sjøfolk ved å redusere antall tilskuddsmodeller fra åtte til tre modeller.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen arbeide for at også skip med transportoppdrag i nye havnæringer i norske farvann og på norsk sokkel bør omfattes av tilskuddsordningen for norske sjøfolk.»

Raudt har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 57 mot 28 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.34)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 5, frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere en nasjonal sektoravtale mellom næringsliv, myndigheter, virkemiddelapparat, forskningsmiljøer og øvrige deler av den maritime klyngen som sikrer at Norge bygger opp industri, kompetanse, arbeidsplasser og eksporterbar teknologi for flytende havvind. Det skal

settes et nasjonalt mål om minst 3 GW installert effekt innen 2030.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 55 mot 30 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.11)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 6–8, frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke Statkrafts egenkapital for å bygge en grunninfrastruktur for produksjon og distribusjon av grønt hydrogen.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stille krav til lavere utslipp fra offshoreflåten og fra fartøy som benyttes innenfor havbruk, inkludert underleverandører. Kravet må utformes slik at det sikrer trinnvis innføring av beste tilgjengelige teknologi.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å stille strengere krav til rederier som mottar tilskudd gjennom tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk, om å bidra med praksis i relevante utdanningsløp.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varslet støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 54 mot 31 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.42)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 20, frå Arbeidarpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det ikke gis tillatelse til å føre last eller passasjerer mellom norske havner eller å gå i fast rute med passasjerer mellom norsk og utenlandsk havn for skip registrert i norsk internasjonalt skipsregister.»

Senterpartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet vart med 50 mot 35 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.10)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 1–4, frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest følge opp anbefalingene fra partssammensatt maritimt utvalg, i rapport datert 19. mars 2021, og fremme forslag som slår fast prinsippet om at norske lønns- og arbeidsvilkår skal legges til grunn for arbeid på norsk sokkel og i norsk farvann.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det stilles krav om norske lønns- og arbeidsvilkår for de som har sitt arbeid om bord på forsynings-, beredskaps og ankerhåndteringsfartøyer knyttet til rettighetshavere, operatører og andre som deltar i virksomhet på norsk sokkel som omfattes av petroleumsloven.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen synliggjøre og bruke handlingsrommet i EØS-avtalen med sikte på at en større del av verdiskapningen fra offentlige kontrakter skal komme den norske maritime næringen til gode.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for å sikre at offentlige byggeoppdrag innenfor maritim sektor i størst mulig grad havner hos norske verft.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varslet støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 45 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.15.01)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen sikre at den nye etaten Eksportfinansiering Norge får et utvidet mandat som i større grad kan bidra med finansiering av nye eksportmuligheter. Mandatet må blant annet legges til rette for å øke selskapets egenandel i prosjekter der dette er fornuftig.

II

Stortinget ber regjeringen opprette et statlig investeringsprogram for oppskalering av teknologier for maritim næring. Programmet skal bidra til å skape nye

eksportmuligheter og -arbeidsplasser og utløse private investeringer.

III

Stortinget ber regjeringen forlenge byggelånsordningen med 50 pst. forskuddsgaranti for skip som ikke skal eksporteres.

IV

Stortinget ber regjeringen vurdere ordninger som kan bidra til grønn omstilling, eksempelvis en toppfinansieringsordning og en ordning for miljøvennlig resirkulering av offshoreskip og -rigger. Ordningene må utformes slik at de gir aktivitet i norsk verftsindustri.

V

Stortinget ber regjeringen utarbeide en likestillingsstrategi for den maritime næringen.

VI

Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med å innføre krav om norske lønns- og arbeidsvilkår for transport av gods eller passasjerer mellom norske havner, nærmere avgrenset mot skip i internasjonal fart.

VII

Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med å innføre krav om norske lønns- og arbeidsvilkår for passasjerskip i norske farvann som er i direkte konkurranse med kyststruten, samt på cruise hvor Norge er hovedreisemålet, avgrenset mot skip i internasjonal cruisevirksomhet.

VIII

Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med å innføre krav om norske lønns- og arbeidsvilkår for skip som utfører stasjonær virksomhet i norsk farvann, herunder hotellskip.

IX

Stortinget ber regjeringen foreslå at norske lønns- og arbeidsvilkår også bør legges til grunn for skip som betjener nye havnæringer i norske farvann, herunder fremtidige havnæringer som ikke er kjent.

X

Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å følge opp anbefalinger gitt av partssammensatt maritimt utvalg i rapport datert 19. mars 2021.

XI

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som bidrar til at tilskuddsordningen for norske sjøfolk styrkes og blir mer forutsigbar gjennom lovfesting.

XII

Stortinget ber regjeringen opprette en ekspertenhhet for offentlige anskaffelser, plassert utenfor Osloregionen, som skal bistå kommuner, fylkeskommuner og andre offentlige aktører knyttet til ulike problemstillinger rundt offentlige anskaffelser, og vurdere hvordan handlingsrommet i ulike regelverk kan utnyttes. Enheten må blant annet ha kompetanse innenfor EØS-rettslige problemstillinger.

XIII

Stortinget ber regjeringen utrede handlingsrommet innenfor EØS-avtalen for å plassere offentlige oppdrag hos norske verft. Utredningen bør særlig se på norske krav til standarder for utforming, utstyr, arbeidsspråk, lærlinger og HMS, samt krav om lokalt nærvær eller responstid.

XIV

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en strategi for å fornye fiskeflåten, som utformes i samarbeid med næringen (etter modell av klimaavtalen med landbruket).

XV

Stortinget ber regjeringen sikre at det fylkeskommunale inntektssystemet kompenserer for merkostnaden ved å ta i bruk lav- og nullutslippsteknologi ved anskaffelser av ferger og hurtigbåter.

XVI

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en nasjonal plan for å gjøre land- og ladestrøm, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff tilgjengelig.

XVII

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å etablere et skoleskip i Nord-Norge.

XVIII

Meld. St. 10 (2020–2021) – Grønnere og smartere – morgendagens maritime næring – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det vert votert over I–IV og XIV–XVII.

Høgre, Venstre og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 55 mot 30 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.45)

Presidenten: Det vert votert over V–XIII.

V o t e r i n g:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over XVIII.

V o t e r i n g:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 2, debattert 22. april 2021

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Seher Aydar om å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår på cruise i norske farvann (Innst. 342 S (2020–2021), jf. Dokument 8:138 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt fire forslag. Det er forslaga nr. 1–4, frå Bjørnar Moxnes på vegner av Raudt.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for lavutslippsturisme gjennom blant annet å sikre nattogforbindelser til utlandet og gode kollektivtransportløsninger som tar turister til verdensarvfjordene.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget frå Raudt vart med 83 mot 2 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.54)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k:

Dokument 8:138 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Seher Aydar om å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår på cruise i norske farvann – vedtas ikke.

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom tilrådinga og forslaga nr. 1–3, frå Raudt.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta forskriftsendringer som reverserer endringene i NIS-regelverket, slik at NIS-registrerte skip ikke lenger kan gå

i cruisetrafikk langs norskekysten eller på Svalbard.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi kommuner muligheten til å kun tillate cruiseskip med norske lønns- og arbeidsvilkår i sine havner.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav til bruk av nullutslippsteknologi på alle cruiseskip i norsk territorialfarvann. Det gis unntak for NOR-registrerte skip, som skal være utslippsfrie i verdensarvfjordene fra 2026 og i hele Norges territorialfarvann i 2030.»

V o t e r i n g:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Raudt vart tilrådinga vedteken med 82 mot 3 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.43)

Votering i sak nr. 3, debattert 22. april 2021

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Rigmor Aasrud, Torstein Tvedt Solberg, Kirsti Leirtrø og Nils Kristen Sandtrøen om rask og systematisk rekruttering for å sikre ungdom sommerjobb i landbruket (Innst. 340 S (2020–2021), jf. Dokument 8:145 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten har Nils Kristen Sandtrøen sett fram eitt forslag på vegner av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart sørge for at Nav og faglagene i landbruket sammen utarbeider et systematisk opplegg rettet inn mot studenter og videregående skoler, som sikrer rekruttering og opplæring av ungdom til sommerjobber innenfor landbruket.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 45 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.20)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert budsjett 2021 legge frem en ordning med tilskudd til planting av trær. Ordningen skal omfatte hele plantesesongen 2021 og utformes etter modell av ordningen i 2020 med et tilskudd på kr 1,50 per plante.

Presidenten: Høgre, Venstre og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 54 mot 31 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.29)

Ein heldt fram med handsaminga av

sakene nr. 4 og 5 [14:20:45]

Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 19. april 2021)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2020 (Innst. 291 S (2020–2021), jf. Dokument 13 (2020–2021))

Presidenten: Dermed er voteringa ferdig, og Stortinget går tilbake til behandlinga av sakene nr. 4 og 5 på dagens kart. Neste talar er representant Petter Eide.

Petter Eide (SV) [14:21:51]: Aller først vil jeg takke utenriksministeren for en god redegjørelse. Jeg synes faktisk den var god. Jeg synes også utenriksministeren gjennom disse årene har hatt et veldig saklig og kunnskapsorientert møte med Stortinget og også med stor respekt for dem som kanskje er uenig med henne i noen synspunkter.

Så vil jeg ta avstand fra representanten Christian Tybring-Gjeddes innlegg i sted og hans harselering både med diplomatkorpsset og for så vidt også bistandsbransjen, som jeg selv har vært en del av og ledet i mange år. Jeg kjenner meg overhodet ikke igjen i en rekke av de tingene som han tok opp.

Utenrikspolitikkenes mål er jo som punkt nummer én å tjene norske interesser, men ikke bare det; utenrikspolitikkenes mål er også å være verdibasert, solidarisk, idealistisk og å styrke menneskerettighetene og folkeretten. Disse målene henger til en viss grad sammen. Det kan være i norsk interesse å være idealistisk og verdibasert, men det kan også være slik at man i

noen saker ikke skal skjele til norske interesser før man tar utenrikspolitiske valg, nettopp fordi hensynet til befolkningen i andre land kan være viktigere enn de norske interessene. SV mener at hvis disse målene står imot hverandre, må man i noen sammenhenger faktisk skjele til hva som er best for andre, ikke nødvendigvis best for Norge. Her skiller vi oss diametralt fra innlegget til Tybring-Gjedde tidligere i dag.

La meg illustrere dette med en liten refleksjon rundt Myanmar. Situasjonen i Myanmar eskalerte veldig i februar, militærregimet tok på ny kontroll, svært brutalt, og slo hardt ned på alle protester. De militære gjør hva de kan for å forhindre folkets vilje – utstrakt bruk av vold mot befolkningen. Jeg har tre konkrete utfordringer til utenriksministeren rundt dette, for situasjonen i Myanmar handler ikke bare om hva Norge gjør i Sikkerhetsrådet og vårt multilateral arbeid; det handler også om Norges bilaterale, altså direkte, relasjon til Myanmar og norske aktørers tilstedeværelse.

Punkt nummer én: Det er nå etablert en ny skygge-regjering i Myanmar, den såkalte National Unity Government, som ledes av demokratisk valgte politiske ledere, bl.a. Aung San Suu Kyi, og de har representanter bredt fra også etniske befolkninger rundt i landet. Mitt spørsmål til utenriksministeren er: På hvilken måte ser utenriksministeren denne skyggeregjeringen som en viktig aktør, og på hvilken måte ønsker norsk UD å samarbeide med denne skyggeregjeringen?

Min utfordring nummer to handler om støtte til sivilsamfunnet. Det er fortsatt et sivilsamfunn i Myanmar. Jeg har selv vært i Myanmar under et tidligere militærdiktatur og vet at det finnes muligheter for sivilsamfunnet til å videreutvikle noen demokratiske ordninger. På hvilken måte ønsker regjeringen å trappe opp innsatsen for å øke støtten til sivilsamfunnet, for på den måten å få på plass og støtte lokale grupper som kan kjempe for frihet og demokrati? Da vil det være interessant om Norge f.eks. vil gå inn og jobbe mot de veldig få frie mediene som er i Myanmar. Norge har jo en lang og god tradisjon for å støtte medieutviklingen i Myanmar. Er det noe man vil fortsette med?

Det tredje er kanskje viktigst: Vi må unngå økonomisk støtte til militærregimet for å være samstemt i vår håndtering i Myanmar. Nå har det blitt kjent at oljefondet, som er våre sparepenger, har investert i et indisk selskap som har tette bånd til militærregimet i Myanmar. Avisen Bistandsaktuelt, som er i UD, har avslørt at Norfund er deleier i en bank som blir kritisert for å ha et nært forhold til militære i Myanmar. SV mener at vi må opptre samstemt. Ønsker vi en demokratisk utvikling i Myanmar, og ønsker vi å fjerne militærregimet, da må det ikke være norske interesser styrt av den norske staten som militærregimet kan tjene på.

Da er mitt spørsmål til utenriksministeren: På hvilken måte vil hun nå sikre og ta initiativ til at norske penger ikke bidrar til å styrke militærregimet?

Trine Skei Grande (V) [14:27:00]: Først vil jeg takke utenriksministeren for en veldig god og grundig redegjørelse. Jeg vil spesielt understreke at den var veldig god på klima og på kvinneverettigheter, så pass god som jeg knapt har hørt noen andre løfte de temaene i debatten. Det betyr vel at det var grundig og skikkelig lagt fram.

Jeg er også veldig positiv til at vi har en utenriksminister som understreker så sterkt at menneskerettighetene er under press, og at covid har vært med på å sette menneskerettighetene under press. Jeg mener kanskje at de to største utfordringene verdenssamfunnet står overfor når denne pandemien er over, er alle de tapte generasjonene i skole og demokratienes svekkelser.

Jeg har bare fem minutter, og det er veldig mye jeg kunne tenkt meg å løfte fram, men det er mange representanter som har løftet mange temaer på en god måte, og som jeg kan slutte meg til – både Myanmar, som SVs representant gjorde, og situasjonen i Russland, som representanten Tetzschner gjorde på en veldig god måte. Dette er bekymringer jeg deler.

Jeg har lyst til å kommentere et innlegg med noe som jeg har sagt tidligere, nemlig at er det noe covid har vist oss, så er det hvor viktig samarbeid er, hvor til kort nasjonalstaten kommer. For et lite land som Norge hadde vi ikke hatt en sjanse til verken å få den vaksine-tilgangen vi har, eller å få det utstyret vi har, hvis vi ikke hadde vært villige til å samarbeide og handle med andre land. Det har reddet liv.

Så når jeg skal velge et tema som bekymrer meg sterkt, er det Kinas rolle og den måten Kina har styrket seg på gjennom de siste par årene. Det at vi har hatt en amerikansk president som har tillatt Kina å styrke seg, både gjennom den posisjonen de har, og også gjennom den moralske posisjonen de har tiltatt seg i det offentlige ordskiftet. Det som har skjedd i Hongkong, er ytterst skremmende, og det er skremmende hvordan et demokrati kan veltes over ende på så kort tid. Det er skremmende hvordan et diktatur tar seg til rette overfor en demokratisk befolkning. Det er med på å svekke synet på at alle verdensdeler kan ha godt fungerende demokratier. Vi trengte Hongkong for å vise at det også i dette geografiske området er mulig å ha godt fungerende demokratier, og nå er jeg bekymret for hva som er det neste trinnet.

Kina klarte det kunststykket det var å skape en pandemi for deretter å lage et narrativ om at de som diktatur var de beste til å stoppe det. Nei, det at man har

diktaturer som ikke tillater åpenhet, og som ikke tillater åpen debatt, skaper pandemier. Det var det som var den store trusselen her, at vi ikke fikk stoppet dette mye tidligere. Det at vi nå ser at diktaturet i Kina klarer å lage et narrativ om at de er de beste til å takle pandemier, er helt feil. Og de valgte å bruke muligheten til å slå ned demokratiet i Hongkong.

Nå er jeg veldig bekymret for Taiwan. Jeg er bekymret for det demokratiet de har hatt over lang tid. Jeg har vært på presidentinnsettelse i Taiwan, til et søsterparti som ble valgt gjennom frie demokratiske valg. Det at Trump var med på å styrke Kina, det at Kina har brukt pandemien til å styrke seg sjøl, og den posisjonen de tiltar seg i det internasjonale samfunnet nå, mener jeg har skremmende perspektiver.

Det er ikke sånn at menneskerettigheter er noe relativt – hvis man er god på én ting, så kan man velge å være skikkelig dårlig på noe annet. Jeg husker da SV-representanter i denne salen nominerte Fidel Castro til fredsprisen fordi han var så sabla god på helsepolitikk. Det er ikke sånn at hvis en statsleder er god på helsepolitikk, kan man la være å bry seg om de andre menneskerettighetene til sine borgere. Men litt sånn har Kina bygd imaget sitt – fordi de har vært med og løftet en del av befolkningen ut av fattigdom, så gjør det ikke så mye at de bedriver overgrep på andre deler av befolkningen.

Nei, demokrati er ikke noe man kan ta for gitt. Diktatorene har brukt pandemien til å styrke seg sjøl. Skoler svekkes, gründerskap svekkes, og demokratier svekkes. Det er vår jobb å løfte de verdiene.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [14:32:16]: Jeg vil starte med å takke utenriksministeren for en god og opplysende redegjørelse – igjen.

Så vil jeg bruke tiden til å snakke om situasjonen i Belarus, også kalt Hviterussland. I landet som ligger halvannen times flyreise fra oss, er situasjonen også koronarelatert, og regimets stadig skiftende argumentasjon rundt pandemien er en del av bakteppet. Fra først å si at pandemien var oppspinn, til deretter å si at den kunne håndteres med sauna, vodka eller en arbeidsøkt på traktor, til deretter å bruke pandemien som påskudd for å innskrenke folks frihet ytterligere, så ble alt dette medvirkende til at folk fikk nok av mannen som har styrt landet med jernhånd gjennom et kvart hundre år.

Vi husker alle mobiliseringen i forkant og etterkant av valget i fjor, der regimet brukte valgfusk, løgner og fengslinger av kandidater. Nok en gang valgte de å utrope Aleksandr Lukasjenko som landets president. Men opposisjonen mener at valgresultatet var rigget, og at den egentlige vinneren var Svetlana Tikhonovskaja, som befinner seg i eksil i Litauen. Som kjent for denne salen hadde hun aldri noe mål om å bli presi-

dent, og hun vil bruke rollen til én ting, nemlig å sikre et reelt og åpent demokrati og rettferdige valg.

Vi har løpende kontakt med aksjonskomiteen, eller koordineringsrådet, for den demokratiske bevegelsen, hvor flere nå opererer fra eksil. De rapporterer om dramatiske overgrep og vilkårlige fengslinger av mennesker som deltok i fredelige demonstrasjoner etter valget. De siste meldingene går ut på at de identifiserer folk ut fra videoopptak og bilder fra demonstrasjonene og oppsøker dem hjemme for arrestasjoner. Belaruserne gir ikke opp, men de er avhengige av at det internasjonale samfunnet ikke glemmer dem slik at Lukasjenkos regime lykkes med den oppskriften de har brukt gang på gang, nemlig å skremme til taushet og resignasjon. Denne gangen må de ikke lykkes. Slik passasjerer i et kapret fly ikke kan protestere åpent mot terroristene – slik ordlegger de seg selv – har de måttet legge om arbeidsformen for å fremme fredelige prosesser.

Belaruserne tørster etter forandring. Samtidig strammer Lukasjenkos regime grepet. Nylig ble det vedtatt innstramminger i lov om ekstremisme og anti-statlig virksomhet. Så fort disse lovene er vedtatt, er det grunn til å frykte at regimet vil definere koordineringsrådet som en ekstremistorganisasjon og stramme grepet ytterligere med fengsling, tortur og umenneskelig behandling. Det er nå en stor mengde politiske fanger i Belarus, og også mødre med barn blir holdt under uutholdelige forhold – ingen madrasser, ingen dusjing, ingen brev eller pakker, lyset på døgnet rundt.

Samtidig er lov om advokater endret, og advokater som har forsvart folk fra demokratibevegelsen, har vilkårlig mistet lisensen. Mange av dem er blant landets beste advokater. I forrige uke sendte koordineringsrådet et brev til den norske ambassaden i Kiev og uttrykte sterk bekymring for utviklingen for demokratibevegelsens arbeid og sikkerhet. Brevet er undertegnet Svetlana Tikhanovskaja, lederen for Democratic Belarus, og Svetlana Aleksijevitsj, nobelprisvinner i litteratur.

Koordineringsrådet understreker at det ble dannet og opererer utelukkende på lovlig basis, basert på grunnlov og demokratiske og humanistiske verdier. De har aldri initiert eller oppmuntret til voldelige aksjoner. Også under opptøyene i høst og vinter ble voldsutøvelsen utført av politi og sikkerhetsstyrker – les KGB. De anser forsøk på å linke koordineringsrådet til kriminelle handlinger og ekstremistiske handlinger som en provokasjon. Til tross for dette fortsetter koordineringsrådet sitt arbeid for frihet og demokrati og påkalder det internasjonale samfunnets oppmerksomhet for å bidra til å løse den politiske krisen i landet og medvirke til at folket omsider kan få sin frihet og velge sine ledere fritt.

Ethvert regime som bygger på løgn og undertrykking, vil før eller siden falle. Den illegitime president Lukasjenko har holdt sitt folk i lenker nå i et kvart århundre. La oss stå sammen med folket og med koordineringsrådet og bruke vår anledning til å utøve press på regimet. Kanskje noen har fulgt med på tv-serien Weissensee, som viser noen av metodene til det øst-tyske Stasi. Disse metodene er til forveksling lik de metodene det belarusiske KGB nå bruker.

Dette er ikke historie, gode medrepresentanter, det skjer nå, i et naboland ikke langt fra oss, og det skjer i vår verdensdel, Europa.

Jeg vil til slutt takke utenriksministeren for det positive engasjementet og oppfordrer Stortinget og regjeringen videre til å holde fokuset oppe i denne viktige saken.

Tone Wilhelmsen Trøen hadde her gjeninn-tatt presidentplassen.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:37:38]:

Jeg vil aller først bare knytte en kort kommentar til uttalelsene fra representanten Tybring-Gjedde. Han er selvfølgelig i sin fulle rett til å komme med karakteristikk av andre mennesker, men jeg må si at en 10 minutters tirade med et generelt og kraftig personangrep på navngitte personer, og hvor han også mener at stort sett hele det norske diplomatiske korps er av samme kaliber som det han selv viser til, syns jeg med respekt å melde ikke hører hjemme i stortingssalen, spesielt fordi de navngitte personene ikke er her og kan ta til motmæle.

Så vil jeg gå over til det som er tema for dagen, nemlig debatten om redegjørelsen. Jeg takker for både hyggelige tilbakemeldinger om redegjørelsen og godt samarbeid, og jeg ser fram til å fortsette det samarbeidet med komiteen også etter valget.

Det er stor grad av enighet om de lange linjene her, og jeg skal derfor egentlig bare vise til redegjørelsen min for det aller meste, fordi den er såpass omfattende at det meste av det som skal sies, ble sagt der. Men jeg vil understreke at det engasjementet som Stortinget og komiteen – både som komité og gjennom diverse delegasjoner – viser for demokratiarbeid også i vår umiddelbare nærhet, er av stor betydning. Jeg vil ikke på noen måte underspile det engasjementets betydning gjennom f.eks. parlamentarikerdelegasjoner, og jeg vil bare oppfordre Stortinget til å fortsette det arbeidet.

Det andre er at det avtegner seg et veldig tydelig bilde, hvor jeg mener at Norge også er veldig godt posisjonert. Det blir stadig viktigere å verne om det multilaterale, det forpliktende internasjonale samarbeidet. Det er ikke uten grunn at jeg i den stortingsmeldingen jeg presenterte om det, sa at det å verne om det multila-

terale samarbeidet er Norges viktigste utenrikspolitiske interesse. Det står jeg ved, og jeg mener det er den beste måten vi kan ivareta våre interesser på. Vi utvider samarbeidet med nære allierte, enten det er USA, Storbritannia, Tyskland, Frankrike, Nederland eller de nordiske landene. Vi har tatt sete i FNs sikkerhetsråd og jobber der sammen med våre nærstående og også andre, og vi bygger allianser på tvers, nettopp for å ivareta både norske og globale interesser. Vi jobber gjennom styreplassen vår i IAEA for nedrustning, vi jobber med to konkrete prosjekter, nemlig verifikasjon og irreversibilitet, som jeg snakket om i redegjørelsen min. Og vi jobber gjennom Sikkerhetsrådet med de samme spørsmålene. Det er med andre ord en klar og tydelig linje i norsk utenrikspolitikk.

Så vil jeg bare også benytte anledningen til å svare på de spørsmålene som representanten Petter Eide hadde. Den etablerte skyggeregjeringa har jo på ganske kort tid egentlig oppnådd flere ting. Det ene er at også kineserne har hatt kontakt med dem, og det er i denne sammenheng viktig. Vi kommer også til å ha kontakt med dem, og vi opplever nå en relativt interessant utvikling der ti av Myanmar's største opprørsgrupper har sluttet seg til demokratibevegelsen. Hvordan det kommer til å utvikle seg videre, er selvfølgelig for tidlig å si, men det er i alle fall en interessant utvikling.

Når det gjelder støtte til sivilt samfunn, jobber vi og andre nærstående med å finne ut hvordan vi best kan fortsette å støtte. Som representanten vet, har vi fryst stat-til-stat-bistanden og det som handler om støtte til militærregimet eller til myndighetene, men vi opprettholder det humanitære, og vi opprettholder selvfølgelig også det som handler om fredsbygging, demokratiutvikling og sivilt samfunn. Men jeg skal ikke underslå at det er vanskelig å få det til nå, fordi rommet innskrenkes. Derfor må vi tenke kreativt på hvordan vi skal gjøre det, og på hvordan vi skal kunne klare å støtte de ulike grupperingene, og medier er en del av det.

Så har ikke jeg en detaljoversikt over Norfunds investeringer, siden det ligger under utviklingsministeren, men det kan selvfølgelig både utviklingsministeren og jeg komme nærmere tilbake til.

Så helt avslutningsvis: Vi er i en situasjon nå hvor vi kommer til å måtte leve med ettervirkningene av pandemien i lang tid. Det kommer til å prege måten vi jobber på, og det kommer til å prege måten verden håndterer små og store utfordringer på. Jeg kan med stor grad av sikkerhet si at mange av de utfordringene vi ser i dag, der vernet av menneskerettigheter går i feil retning, der vi ser at autoritære ledere tiltar seg mer makt, der vi ser at kvinner, jenter og sårbare grupper rammes uproporsjonalt av det som nå skjer, er jeg redd for er utviklingstrekk vi kommer til å ha over lang tid.

Da er det vår oppgave i fellesskap å prøve å gjøre noe med det. Vi kan ikke gjøre alt, vi kan ikke løse alt, men vi kan bidra på en måte som gjør at den situasjonen vi ser i dag, blir lettere. Det er også en av årsakene til at vi i år har et rekordhøyt humanitært budsjett, på 6,3 mrd. kr, fordi andelen mennesker i verden som trenger humanitær hjelp og beskyttelse, bare fortsetter å øke.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Åsmund Aukrust (A) [14:42:57]: Takk til utenriksministeren for det jeg synes var et godt innlegg. Jeg har tenkt å stille et spørsmål om noe hun ikke tok opp her, nemlig Palestina-spørsmålet. Det ble heller ikke nevnt videre i den store redegjørelsen. Det er jo egentlig litt rart, all den tid Norge nå sitter i Sikkerhetsrådet, og også med den nye amerikanske administrasjonen. Så også på dette området er det mulighet for forandring.

Denne regjeringen sier at de er opptatt av balanse, men på en rekke områder ser vi jo at balansen hele tiden blir skjøvet på. Da Granavolden-erklæringen kom, skrev Harald Stanghelle i Aftenposten at dette var «et solid skulderklapp til Benjamin Netanyahus kompromissløse Israel». Også i Høyre ser vi at det har vært en glideflukt. I programutkastet var Israel det eneste landet utenom Norden som fikk positiv omtale. Da utenriksministeren ble spurt om det, virket hun brydd og svarte at dette bare var et utkast. Nå har det andre utkastet også kommet, og også her er Israel det eneste landet utenom Norden som har fått positiv omtale. Er det mulig å forstå Høyres endelige programutkast på noen annen måte enn at Høyre her har endret standpunkter?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:44:02]: Ja, det er det selvsagt. Som i Arbeiderpartiet er jo partidemokratiet levende også i Høyre. Vi skal ha landsmøte senere, i mai, og da regner jeg med at disse og andre spørsmål blir diskutert.

Så er det helt riktig som representanten Aukrust sier, at det er muligheter for endring i dynamikken i regionen, og det er positivt. Det ene er normaliseringsavtalene Israel har inngått med en rekke land, som både den forrige og den nåværende amerikanske administrasjonen har ment har vært en positiv faktor. Det er jeg enig i. Det andre er at amerikanerne nå gjenopptar den økonomiske og politiske støtten til og dialogen med palestinerne. Jeg mener det også er viktig, fordi det på mange måter bidrar til å kunne fortsette det arbeidet som både Norge og andre har vært veldig engasjert i knyttet til å finne en tostatsløsning. Det er ikke enkelt i den nåværende situasjonen, og spesielt ikke fordi posisjonene er ganske fastlåste. Men samarbeidet mellom

myndighetene i Israel og Palestina er jo også gjenopptatt, og det ser jeg på med en viss forsiktig optimisme. Og Norge viderefører engasjementet gjennom AHLC.

Åsmund Aukrust (A) [14:45:04]: At det ikke er enkelt, er jeg helt enig med utenriksministeren i, og det er heller ikke hennes ansvar at det ikke er enkelt. Og det er, som hun sier, positivt at amerikanerne nå er tilbake i UNRWA, og at det er et avgjørende år vi skal inn i, ikke minst med palestinsk valg gjennom flere etapper.

Allikevel leser jeg utenriksministeren på ingen annen måte enn at hun fortsatt egentlig er litt brydd over det som står i Høyres partiprogram – hun viser til at det er partidemokrati, og at vi nå skal se hva som skjer på landsmøtet – for som hun veldig godt vet, betyr nyansene, detaljene og ordbruk veldig mye. Og her er altså Israel det eneste landet som har fått positiv omtale. Palestinerne er bare nevnt med ett ord, og det er i en oppramsing av land som ikke lenger skal kunne få støtte, med ulike kriterier. Det er ikke ett ord om okkupasjon, ikke ett ord om en tostatsløsning og ikke ett ord om balanse. Hva mener utenriksministeren er bakgrunnen for at Høyre her har endret politikk fra det som har vært gjeldende politikk i det som de gikk til valg på for fire år siden?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:46:01]: Nå har jo representanten Aukrust i opptil flere både spørretimer og debatter stilt akkurat det samme spørsmålet. Jeg skal ikke sette meg inn i hva programkomiteen har tenkt, og vi har altså, som sagt, et partidemokrati i partiet. Jeg skal heller ikke kortslutte de diskusjonene vi skal ha på landsmøtet. Det tror jeg heller ikke ville blitt veldig populært på Arbeiderpartiets landsmøte hvis det hadde blitt gjort på forhånd.

Det er ingen endring i politikken til verken Høyre eller regjeringa. Vi har en balansert Midtøsten-politikk. Vi mener den tjener både norske interesser og landenes interesse på en god måte. Vi har jo de rollene vi har fordi begge parter ønsker at vi skal ha det, og vi ivaretar de rollene på en god måte.

Nå som amerikanerne også har kommet tilbake til der de var tidligere, har det også selvfølgelig en positiv betydning for hva vi kan få til. Samtidig tror jeg ikke vi skal ha noen illusjoner om at amerikanerne kommer til å prioritere dette veldig høyt. Det er en innenrikspolitisk situasjon i USA som først og fremst kommer til å få prioritet, men det er iallfall signaler som er positive med tanke på engasjementet fra amerikanerne.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:47:21]: Det er interessant å være i en debatt hvor alle er så rørende enige, og der man hyller hverandre. Det er det vel første gang jeg har opplevd i denne salen, men det er kanskje

klassisk for utenrikspolitikken i Norge at man skal mene det samme, og hvis man ikke mener det samme, er det noe galt med den som har et annet synspunkt på ting.

Når det gjelder utenriksministerens ord fra talerstolen, er de faktisk feil. Alt jeg sa der oppe, er offentlig tilgjengelig informasjon, og det er ikke slik at man bare kan uttale seg i denne salen dersom vedkommende er til stede, for da hadde det blitt en ganske håpløs debatt. Man har faktisk lov til å engasjere seg. Men det er ikke mitt spørsmål, for det var en kommentar, så det trenger ikke utenriksministeren å kommentere. Men kjenner jeg henne rett, ønsker hun det.

Jeg ønsker å vite om Norge stemte for å få Iran inn i kommisjonen for kvinners rettigheter i FN. Vi er jo medlem av det som heter ECOSOC.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:48:16]: I tråd med prosedyrereglene i FN er det hemmelig valg, men nå som Iran er valgt til den posisjonen, kommer vi selvfølgelig til å bruke all den muligheten vi har til å holde dem ansvarlig også når det gjelder kvinners rettigheter. Det er noe vi ellers gjør både gjennom Menneskerettighetsrådet, vi gjør det bilateralt, og vi har også brukt anledningen i den senere tid til å ta opp konkrete saker med særlig kvinnelige menneskerettighetsaktivister som sitter fengslet. Jeg hadde en samtale med min iranske kollega i februar hvor dette var tema, og det kommer vi til å fortsette med også i FN-systemet.

Mitt poeng var ikke at det representanten Tybring-Gjedde sa, ikke var offentlig informasjon. Mitt poeng var bare at det var ganske sterke personkarakteristikk mot mennesker som ikke er her og kan ta til motmæle. Det syns jeg det er rart å bruke Stortingets talerstol til, men selvfølgelig er det, som jeg sa, helt opp til representanten selv å ytre akkurat det han ønsker. Dette er jo heller ikke representativt for det dyktige og dedikerte diplomatkorpsset Norge har, som ivaretar norske interesser hver dag.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:49:19]: For det første er jeg uenig i det som sies. Det var ikke et personangrep, det var dokumentert informasjon som jeg brukte. Det var ikke noe jeg fant på eller fikk tak i på en luguber pub et eller annet sted. Det var offentlig informasjon, og det var ikke spekulasjoner engang, det var rett og slett informasjon fra historien om det norske politiske, diplomatiske korpsset, som har fått stillinger ute. Så får man spørre seg selv om vi er de mest suverene i verden til å ha alle disse stillingene i de offentlige organisasjonene. Jeg tror ikke vi er det. Jeg tror faktisk folk fra andre land kunne ledet dem vel så bra, men det er altså vi som får dem.

Human Rights Watch har nå vært ute og sagt at de vil ha klarhet i hvem som stemte for å få Iran inn i kommisjonen for kvinners rettigheter i FN, og et par av landene har begynt å gi etter. De har i hvert fall sagt at de kanskje vil si det, selv om det er hemmelig valg. Hvis ikke utenriksministeren vil si hva Norge stemte, vil jeg ta det som at vi faktisk stemte for. Jeg synes det er på sin plass at vi tar avstand fra dette og ikke sier at man vil jobbe innad, men faktisk sier utad at dette er uakseptabelt.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:50:28]: Norges holdning til Irans brudd på menneskerettighetene er godt kjent, og det har vært en posisjon, en politikk, fra Norge i alle år, og etter hvert som Iran på mange områder har strammet til, har også kritikken vår blitt sterkere. På noen andre områder har det vært enkelte forbedringer i perioder, men så har det gått i feil retning igjen. Da sier vi klart og tydelig fra om det, og det har selvfølgelig også følger for politikken vår overfor Iran.

Det er sånn i internasjonal politikk at det å jobbe for at land skal endre ståsted, gjør man sjelden best alene. Det er årsaken til at vi jobber gjennom både FN-systemet og andre kanaler for å få det til. Der jobber vi sammen med våre nærstående og likesinnede, men det er ikke lenger nok. Vi er faktisk også nødt til å jobbe sammen med andre land som ikke alltid deler våre synspunkter, for å få til endring f.eks. når det gjelder menneskerettighetssituasjonen, enten den skulle være i Iran eller Kina.

Jeg vil avslutningsvis slå et slag for at norske diplomater og andre som har gode posisjoner ute, har det fordi de er kompetente.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:51:48]: I innlegget mitt viste eg til utgreinga frå utanriksministeren der ho peikar på samanhengane mellom fattigdom, matsikkerheit og det som pandemien har utløyst, men òg å sjå på sikkerheit opp mot klimaendringar. Ei norsk hovudprioritering i Tryggingrådet er, som eg har skjont, å skape større aksept for at det er samanhengar mellom klimaendringar og sikkerheit, og eg synest det er veldig bra at det vert løfta. Det var vel òg sagt frå utanriksministeren at det var ein positiv dynamikk i dette, kanskje fordi mange land faktisk kjenner på kroppen kva som skjer.

Noreg skal leie arbeidsgruppa som skal arbeide med dette viktige temaet. Då er spørsmålet: Vil utanriksministeren løfte samanhengen mellom klimaendringar, svolt, konflikt og sikkerheit som eit langt viktigare tema òg i norsk utanriks- og bistandspolitikk?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:52:51]: Vi jobber, som representanten helt riktig sier, med det-

te i Sikkerhetsrådet og forsøker å få bedre kunnskapsgrunnlag inn i Sikkerhetsrådet, som en måte å få flere om bord på – at problemstillingen er reell. Det er enkelte medlemmer av Sikkerhetsrådet, det skal sies, som mener at dette ikke tilhører de klassiske arbeidsoppgavene til rådet, men jeg tror de aller fleste ser det. Jeg tør våge den påstanden at noen av de første som begynte å snakke om dette, faktisk var Pentagon i USA, som så at klimaendringer førte til så store både folkeforflytninger og konfliktpotensial at de var veldig klare på at hvis man ikke brukte mer penger på bistand og humanitærhjelp, måtte de bruke mer penger på ammunisjon – litt enkelt forklart.

Regjeringa la forrige mandag fram en strategi for klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse. Den går egentlig ganske rett inn i dette arbeidet, fordi vi ser behovet for å drive klimatilpasning, som også er en viktig del av Parisavtalen, samtidig som vi bøter på både de humanitære konsekvensene av klimaendringer og de sikkerhetsmessige konsekvensene av klimaendringer.

Petter Eide (SV) [14:54:08]: Jeg tok i innlegget mitt opp den uheldige situasjon at både oljefondet og Norfund er involvert i transaksjoner eller investeringer som fører til økt samhandling med militærregimet i Myanmar. Jeg har full respekt for at utenriksministeren ikke kjenner detaljene rundt dette – det gjør ikke jeg heller – men jeg er likevel opptatt av å få et signal og et slags prinsipp fra utenriksministeren om hvorvidt hun mener det er akseptabelt at norske, offentlige midler, enten gjennom oljefondet eller Norfund, på ulik måte bidrar til å styrke et militærregime som vi på det sterkeste tar avstand fra. Jeg vil også spørre henne om hun vil undersøke dette videre og eventuelt ta initiativ for å påvirke, slik at norske penger fra enten oljefondet eller Norfund, eller andre typer bistandsmidler, ikke bidrar til å styrke det militære regimet.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:55:17]: Det er et litt for komplekst spørsmål til bare å svare ja eller nei på, men vi har jo alltid en forventning fra norsk side om at f.eks. norske bedrifter som opererer i land som er komplekse, følger OECDs prinsipper og FNs prinsipper for ansvarlig næringsliv i utlandet. Det er en veldig klar forventning både vi og andre departementer stiller til norsk næringsliv, uansett om de har statlig eierskap eller ikke. Som jeg var inne på i mitt forrige svar, har jeg ikke nok oversikt over hvilke investeringer dette i så fall er, til å kunne gi et ja/nei-svar på det, men jeg er nok nokså trygg på at utviklingsministeren allerede ser på dette som gjelder Norfund. Og om han ikke har gjort det allerede, skal jeg selvfølgelig snakke med ham om det.

Presidenten: Med det er replikkordskiftet omme.

Martin Kolberg (A) [14:56:23]: Det var med rette, og det var bra, at utenriksministeren i sin redegjørelse også pekte på Norden som viktig for norsk utenrikspolitikk. Vi kan vel gjerne alle sammen kalle arbeidet i Norden for vår nære utenrikspolitikk. Det vil jeg karakterisere det som. Vårt mål er at Norden skal være Europas mest integrerte region, og Norden er jo respektert i Europa for øvrig – og i verden, vil jeg kanskje si – for vår felles identitet, vår historie og vår demokratiske kultur.

Nå har utenriksministeren også sagt at pandemien har vist utfordringene i forstørrelsesglass mange steder, og jeg vil i dette innlegget, selv om vi skal komme nærmere tilbake til diskusjonen om det integrerte arbeidet i Norden i en senere debatt i denne sesjonen, også ta det inn i det utenrikspolitiske perspektivet. For det er riktig som det er sagt, at pandemien har utløst mange spørsmål knyttet til at man ikke i tilstrekkelig grad klarer å samarbeide i Norden, slik som vi tenker oss at det nordiske samarbeidet skal være. Samarbeidet har ikke på en sterk nok og en god nok måte vist fram det samarbeidet som peker i retning av en god kultur i det som kan kalles et integrert område i Europa.

Nå vil jeg understreke, og det gjør vi jo alle sammen, at vi er helt klar over at når det gjelder utenrikspolitikken og den nasjonale politikken, er det selvfølgelig slik at de vedtakene som fattes i en nasjon, må den enkelte nasjonen ha rett til å gjøre på eget grunnlag. Selvsagt mener vi det. Men det som er mitt poeng og mitt vesentlige poeng, er: I egenskap av å være leder av delegasjonen til Nordisk råd, har jeg lyst til å få sagt at det bør ikke være slik, selv om vi har det prinsippet tungt på plass, at det står i veien for å ta riktige og nødvendige hensyn til hverandre når vi fatter nasjonale vedtak i en krisetid. I Nordisk råd-miljøet har vi tydelig sett en betydelig aggresjon knyttet til at så ikke er tilfellet, etter manges mening, og det er en unødvendig utvikling. Det er mitt essensielle poeng i dette innlegget. For nasjonale vedtak i krisetider, som nå, må ikke skade eller være til ulempe for andre lands borgere i Norden uten at det blir håndtert på en relevant og riktig måte.

Nå er jeg selvfølgelig helt klar over at dette også angår andre statsråder, andre konstitusjonelle områder, men jeg tar det bevisst inn i utenriksdebatten for – forhåpentligvis – på et senere tidspunkt å få utenriksministerens redegjørelse for prinsippene rundt dette. Det er det jeg er ute etter, og det er derfor jeg sier det jeg sier.

Det neste jeg har lyst til å si, er at denne pandemien også viser en økonomisk og sosial utvikling – litt i Norden, men også i Europa – som peker i retning av stadig

større forskjeller. Det vil være viktig for norsk utenrikspolitikk i framtiden å ha et bevisst forhold til å arbeide for at denne ulikheten ikke skal forsterke seg og ikke skal feste seg, for alle vet hva det kan bety for europeisk politisk kultur hvis tilliten mellom befolkningen og myndighetene svekkes på grunn av akkurat dette som knytter seg til ulikhetsutviklingen.

Så vil jeg helt til slutt bare si: Representanten Michael Tetzschner mener at det kan bli utrygt med en rød-grønn regjering med tanke på utenrikspolitikken. Det mener jeg er urimelig sagt. Arbeiderpartiet står som garantisten for hele hovedlinjen i politikken.

Jeg trekker pusten og sier at ut fra representanten Tybring-Gjeddes innlegg, da jeg hørte det – og da tenker jeg ikke akkurat på hans personlige karakteristikker av personer, men linjen og ånden i det han sa – så tror jeg at situasjonen på den siden kan være minst like utfordrende som den vil være på rød-grønn side. Det vil jeg virkelig ha understreket.

Ingjerd Schou (H) [15:02:01]: Jeg vil også takke utenriksministeren for en god redegjørelse, og jeg har tenkt å holde meg til debatten om nettopp den. Det er åpenbart at regjeringen sørger for en forsvarlig ivaretagelse av norske interesser og hensynet til den kompliserte verdenen som vi er i.

Det som er bekymringsfullt, er at vi ser en opposisjon som i tiltagende grad sår tvil om våre viktigste utenrikspolitiske bærebjelker. Det gjelder spesielt for EØS, men også andre spørsmål når det gjelder sikkerhetssamarbeid med våre nærmeste allierte i NATO. Spesielt Senterpartiet er blitt rammet av allergi mot alt som kan spores til Brussel. Det er foruroligende, men også underlig. Hvis det er én ting denne pandemien har lært oss, er det at alenegang ikke nytter. Det er kun gjennom samarbeid vi bekjemper smitten, og bare i fellesskap vi kan løfte våre økonomier og samfunn ut av den situasjonen vi befinner oss i nå.

Som utenriksministeren redegjorde for, er Norge en aktiv pådriver i den globale utrulling av vaksiner gjennom COVAX og for bekjempelse av pandemien gjennom den såkalte Access to COVID-19 Tools Accelerator, ACT-A.

For vår egen del er det spesielt gjennom samarbeidet med EU langs flere spor at håndteringen av pandemien går. Vi er inkludert i EUs krisehåndtering og deltar med full tyngde i en rekke organisasjoner og steder der pandemiresponsen utvikles på et europeisk nivå. I tillegg er Norge del av EUs felles vaksinestrategi.

Når det gjelder det siste, kommer vi ikke utenom at EU har mottatt kritikk, og det er positivt at politiske beslutninger er gjenstand for kritisk gjennomgang. Det er ikke rart at vi blir utålmodige når vi etter hvert har

forstått at immunisering gjennom vaksinasjon er den eneste veien ut av den helsemessige skaden ved covid-19.

La det være sagt med en gang: Vaksinasjonen i Norge er nå godt i gang, og det er takket være vårt samarbeid med EU. Samtidig er det viktig å påpeke at det helt sikkert ikke er alt ved EUs vaksinestrategi som har vært optimalt. Det er derimot lite som tyder på at Norge hadde vært tjent med en annen plan.

Motstandere av EU her hjemme har forsøkt å skosine argumenter på akkurat dette spørsmålet. Det vises til at land som Israel og Storbritannia på det nåværende tidspunkt har vaksinert en større andel av sin befolkning enn Norge, og det er sant. Vi kan allikevel ikke sammenligne oss med verken Israel eller Storbritannia. Britene har hatt en stor egenproduksjon av vaksiner. Israel har inngått særegne avtaler med produsenter på et tidlig tidspunkt, men det er det tvilsomt at Norge ville fått tilbud om eller ville hatt anledning til å delta i innenfor rammen av norsk personvern. All honnør til våre britiske og israelske venner, men vi kunne ikke gått samme vei som dem.

Når partier som Senterpartiet viser til norsk vaksinesamarbeid med Israel, undrer jeg på én ting: Hvordan ville det føltes å lande på Ben Gurion internasjonale flyplass med den diplomatiske bagasjen full av lokale vedtak om å boikotte Israel og samarbeidsplaner med partier som ensidig vil anerkjenne Palestina som stat?

Realiteten er uansett en annen. Som en svært informativ kommentar fra minervanett.no den 9. april opplyser om, ville norsk alenegang trolig plassert oss i samme situasjon som Canada, et land som sakker av i forhold til norsk vaksinetempo.

Så vil jeg minne Senterpartiet om at nasjonal vaksineproduksjon ble lagt ned nettopp under de rød-grønne. Og i sin iver etter å snakke varmt om selvforsyning og oppmuntre til at vi i Norge skal være oss selv nok, hopper Senterpartiet bukk over det faktum at det var under de rød-grønne at nasjonal vaksineproduksjon ble lagt ned i Norge.

Det er lys i enden av tunnelen og sol i horisonten for dem som måtte skue ut. Som utenriksministeren forklarte, forventer vi stabilt høye leveranser fra Pfizer i andre kvartal og til sammen over to millioner doser. Vi forventer også at Moderna fortsetter å øke sine leveranser i Europa.

Dessverre vil ikke motstanderne av EØS og EU slutte med sin kritikk selv om vaksinestrategien viser seg å være vellykket. Hvis det er noe vi har lært, er det at de som ønsker mindre europeisk samarbeid for Norges del, bare finner nye angrepsmåter. Vaksiner er bare ett av flere spor som følges. Et annet har vært å forsøke å

så tvil om de konstitusjonelle forutsetningene for EØS-avtalen ved å angripe EUs jernbanepakke. Dette sporet ble nylig avvist av Høyesterett, men man fortsetter. Forsøkene stanser derimot ikke av den grunn, og vi hører også at Nei til EU akter å forsøke noe lignende med energibyrået ACER.

Kari Henriksen (A) [15:07:27]: Takk til utenriksministeren for en god redegjørelse.

Jeg vil bruke anledningen til å si noe om OSSE PA sitt virke. Årsrapporten gir en god oversikt over hva organisasjonen driver med. Først og fremst har vi en svært aktiv delegasjon, ledet av Siv Mossleth, og Torill Eidsheim, som er spesialrapportør for arktiske forhold, gjør en veldig god jobb når det gjelder å få forankret klima- og miljøpolitikk i alle komiteene. Og det blir lagt merke til at Norge er så aktive, og at vi påtar oss verv og bidrar i OSSE PA sine debatter.

I OSSE er det alvorlige konflikter som utvikler seg negativt, både mellom land og i land: Ukraina og Russland er nå inne i en kritisk fase. Aserbajdsjan og Armenia har heller ikke lykkes med sin fredsprosess, det er fremdeles ustabilt. Vi kjenner til konfliktene i Georgia, Hviterussland og Russland. OSSE PA er på tilbudssiden overfor sine parlamentskolleger i de landene for å løse disse fastlåste konfliktene. Det har vært møter, som bl.a. jeg har deltatt i, med den hviterussiske eksildelegasjonen, Tikhonovskajas eksildelegasjon, Volkov, lederen av Navalnyjs valgorganisasjon, for å nevne noen. Det de gir av signaler, er at internasjonale organisasjoner og land ikke må slutte å bry seg.

Kanskje det mest alvorlige er de ytterliggående høyrekreftene og konspirasjonsteoriene som har vært spesielt synlige i USA, men som finnes i alle land, også vårt eget. Det er i bunn og grunn en kamp om sannhet, og det er kanskje den viktigste kampen av alle. Jeg håper regjeringa spisser sitt budskap på dette området, både i OSSE-sammenheng og her hjemme.

Statsministeren er blitt kjent for sitt uttrykk «jeg ville ikke brukt akkurat de ordene», og det viser at hun erkjenner at ord har en betydning. Derfor må vi klart og uforbeholdent slå ned på alle forsøk på å formidle konspirasjonsteorier og hatytringer. Under valget i USA kom disse tydelig til overflaten. To helt forskjellige virkelighetsbeskrivelser ble presentert og kulminerte i stormingen av Kongressen. Splittelsen mellom virkelighetsoppfatningene lever i beste velgående, også i vårt land. Heldigvis har valgobservasjoner vært et arbeid som ble videreført til tross for pandemiestriksjoner. Selv var jeg leder for OSSE PA sitt observatørkorps i november i USA, og ODIHR og OSSE PA sin valgobservasjon var helt avgjørende for å bringe tydelig beskjed til verden. Vår konklusjon var et avgjørende bidrag til å

dempe de konspiratoriske kreftene. Det var ikke systematiske feil eller uregelmessigheter ved valget i USA.

Land som er tilsluttet OSSE, har felles utfordringer, f.eks. å ivareta mennesker på flukt og å ivareta den frie medievirksomheten og journalisters frihet til å skrive det de vil. Nylig ble en journalist skutt og drept i Hellas, og vi ser en svært bekymringsfull utvikling i flere land, bl.a. i Tyrkia og i Russland, der friheten til journalister og politiske opponenter er veldig, veldig smal.

Vi ser også at likestillingsarbeidet i mange land går gal vei, og eksempler på det er land som Polen. Men de står ikke alene. Vi må i større grad enn i dag være pådriver for kvinners reproduktive helse og kvinners rett til selv å bestemme over den helsen.

Til slutt vil jeg peke på OSSEs sendelag og økonomien. OSSEs sendelag gjør en god jobb i de landene de opererer. Det kan være vanskelig, men enkeltmennesker kan ut fra det arbeidet som sendelagene gjør, leve tryggere liv. Å bidra til at utforming av lover er i tråd med internasjonale forpliktelser, og at politiet f.eks. får kunnskap om likestilling og menneskerettigheter i sine utdanninger, er eksempler på måten sendelagene jobber på. De ansattes innsats kombinert med de grunnleggende forpliktelsene som OSSE-land har sluttet seg til, fører til resultater.

Men finansieringen er en utfordring. Enkelte land ser ut til å bruke finansiering som et virkemiddel til å oppnå politiske mål. Å undergrave organisasjonens betydning kan være et slikt mål. Et motsvar må være å sørge for tilstrekkelig med finansiering, slik at organisasjonen faktisk kan utøve de oppgaver landene har satt OSSE til å løse.

Hårek Elvenes (H) [15:12:47]: Først må jeg få lov til å takke utenriksministeren for en veldig innsiktsfull redegjørelse.

Er det noe tiden etter muren har lært oss, så er det at norsk og for så vidt Vestens sikkerhets- og forsvarspolitik ikke kan innrettes etter om det blåser varmt eller kaldt fra øst. Det er historiske erfaringer som må legges til grunn, og den mest sannsynlige situasjonen man måtte stå overfor i løpet av de 20–30 neste årene. Da som nå er Norge et lite land i en farlig verden, som tidligere utenriksminister Knut Frydenlund fra Arbeiderpartiet uttalte.

I går holdt president Putin sin tale til nasjonen. Samtidig, på samme dag, ble tre av Navalnyjs nærmeste medarbeidere arrestert, og Ukraina er omringet av anslagsvis 120 000 soldater. Det er Russland som utfordrer stabiliteten i Europa. Det må også Norge forholde seg til. Russland har etter Sovjetunionens fall spesialisert seg på å lage ustabile situasjoner ved sine grenser. I

det russiske tankesettet er ustabile grenser en adgang for den sterkeste part til å bruke den sterkestes rett.

Putin uttalte noe svært oppsiktsvekkende og interessant i sin tale i går: Ingen må krysse Russlands røde linje, vi bestemmer selv hvor den går. Folkerettens forståelse av den røde linje er nasjonalstatens grense. I dette utsagnet ligger det et uttrykk for Russlands forståelse av Russlands rett overfor sine nabostater, nemlig å begrense nabostatenes suverenitet og begrense nabostatenes mulighet til fritt å velge sin alliansetilknypning.

Vi har en grense på 198 km til Russland. Vi ligger der vi ligger, vi har en stormakt som nabo. Men i fravær av tøværet må vi også minne oss på de områdene der vi samarbeider godt med Russland, innenfor fiskeri, kystvakt, miljøspørsmål og folk-til-folk-samarbeid. Så kan vi jo kanskje i disse litt deprimerende tider også minne oss på at det faktisk bare er 18 måneder siden Norge og Russland markerte frigjøringen av Finnmark, der det var konstruktive samtaler mellom utenriksminister Eriksen Søreide og Lavrov.

Jeg merket meg at i fjorårets redegjørelse nevnte ikke utenriksministeren USAs president ved navns nevne – kanskje med god grunn. Jeg legger merke til at i årets redegjørelse nevner utenriksministeren nåværende president, Biden, flere ganger – kanskje med god grunn. Bidens første 100 dager har vært håpefulle. Vi ser et gjenkjennelig USA, et USA som trer inn i internasjonale avtaler og internasjonale organisasjoner, og ikke minst – og det er viktig for Norge – vi ser et USA med fornyet interesse for NATO.

Utenriksministeren konstaterer: «Det er ingen tvil om at USA er Norges viktigste allierte.» Tydeligere kan det vel ikke sies fra denne talerstolen. Den sikkerhetspolitiske utviklingen har gjort det nødvendig å fornye og forsterke våre forsvarsavtaler med USA. Et 70 år langt samarbeid er manifestert og ble ytterligere manifestert i den avtalen som regjeringen la fram i forrige uke, der det legges til rette for amerikansk militær aktivitet på noen utvalgte norske militære lokasjoner, og der det også er en mulighet for amerikanske infrastrukturinvesteringer.

Men la det være sagt: Norsk basepolitikk ligger fast. Norsk basepolitikk er ingen internasjonal avtale. Norsk basepolitikk er heller ingen avtale med Russland. Det er Norge selv som definerer innholdet i norsk basepolitikk. Men skal vår forsvarspolitik og det forsvarskonseptet som vi baserer oss på, ha en mening, må vi også kunne legge til rette for alliert mottak, alliert lagring og alliert trening i fredstid. Da har vi en forsvarspolitik som er til nasjonens beste.

Svein Roald Hansen (A) [15:18:00]: Koronapandemien satte en stopper for reising i fjor, men ikke for møtene. I EFTA-parlamentarikerkomiteen møttes vi via skjermen.

Vi har bl.a. drøftet pandemiens betydning for internasjonal handel, for de globale verdikjedene og for EFTAs forhandlinger. Vi måtte dessverre utsette et planlagt besøk i Thailand, som EFTA gjenopptar forhandlingene med, men gjennomførte et Teams-møte med kollegene i det thailandske parlamentet og regjeringen.

Brexit har naturlig nok også stått på dagsordenen i EFTA gjennom fjoråret, slik det har gjort i Europautvalget og i utenriksministerens europaredegjørelser.

EFTA fylte 60 år i fjor, noe som etter planen skulle vært markert senere på året, i nytt bygg i Brussel. Men det må bli senere.

Det EFTA derimot har fått gjort, er å fornye og forbedre kapittelet om bærekraft i handelsavtalene. For første gang ble parlamentarikerkomiteen og de sosiale partnere involvert i arbeidet med kapittelet og lyttet til. Det er første gang. Det er en gledelig utvikling.

Det samme gjelder arbeidet med å gjøre EFTA mer åpen i handelspolitikken. EFTA har vært altfor lukket. I EFTAs parlamentarikerkomité har vi i flere år oppfordret EFTA-ministrene til å se til EU når det gjelder større åpenhet og informasjon om handelspolitikken. Vi ser nå positive tegn til endring også i EFTA. Så gjenstår det å se hvordan dette utvikler seg i praksis. Det må også følges opp av regjeringen her hjemme. Et skår i gleden over fjoråret er at næringsministeren ikke prioriterte møtet med parlamentarikerforsamlingen under ministermøtet i fjor høst.

Handelspolitikken er høyere på den politiske dagsordenen generelt. Uroen for globaliseringens negative utslag på fordeling, miljø og klima skaper sterkere engasjement. USAs frykt for Kinas utvikling fra å være en økonomi som kopierer andre, til en innovativ økonomi, tolkes som en trussel. Manglende forståelse for hvor innvevd også store lands økonomier er i hverandre, synes ikke å ha forsvunnet med Trump. Når tidligere sikkerhetsrådgiver Bolton advarer oss mot å inngå en handelsavtale med Kina, er det et dårlig råd. Det må være bedre å utvikle handelsforbindelsene på grunnlag av en avtale enn uten. For ingen tenker seg vel at norsk næringsliv ikke skal kunne eksportere til Kina?

Når det diskuteres om vi skal inngå handelsavtaler med ulike land, synes det som om man tenker seg at uten en avtale blir det ingen handel. Det er motsatt. Det begynner med handel og eksport. Ønsket om og behovet for en handelsavtale springer ut av ønsket om større markedsadgang for norsk eksportindustri og behovet

for et regelverk som ivaretar arbeidstakerrettigheter, miljøhensyn og klima.

Økt politisk oppmerksomhet om handelspolitikken krever mer åpenhet for å skape mer innsikt og en bredere debatt. Utenrikskomiteens medlemmer fikk før denne debatten en handelspolitisk redegjørelse fra Handelskampanjen, en rekke organisasjoner med ulike interesser i handelspolitikken. Det er mange interessante synspunkter i den redegjørelsen, men også synspunkter og påstander som må brynes i en sterkere offentlig debatt og mer åpenhet fra myndighetene og – ikke minst – fra det eksportrettede næringslivet.

Det er fortsatt for mange som mistolker benevnelsen «frihandel». En frihandelsavtale gir ikke frihet, den regulerer handelen – de siste årene med mer og mer fokus på arbeidstakerrettigheter, miljøhensyn, klima, forbrukervern og standarder.

I denne perioden har vi endret oppgaven til Europautvalget til også å omfatte handelspolitikk generelt, slik vi i dag fikk en orientering om forhandlingene om en handelsavtale med Storbritannia. Mer involvering av EFTA-komiteen og Europautvalget blir viktig, men vi må også få sterkere involvering av Stortingets øvrige komiteer – næringskomiteen, finanskomiteen, arbeids- og sosialkomiteen og utenrikskomiteen. Internasjonal avdeling her på Stortinget har de siste årene bygget opp en betydelig kompetanse på handelspolitikken og EØS. Den må flere komiteer benytte seg av i arbeidet med handelspolitikken framover.

La meg til slutt, på samme måte som representanten Kolberg, berolige Tetzschner når det gjelder bekymringen for EØS-avtalens framtid med Arbeiderpartiet i regjering. Jeg synes debatten i dag gir grunn til atskillig større uro om det politiske parlamentariske grunnlaget i utenrikspolitikken for den nåværende regjering.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Elin Rodum Agdestein (H) [15:23:17]: Utenriksministerens grundige redegjørelse viste bredden og kompleksiteten i den utenriks- og sikkerhetspolitiske situasjonen, med den raske endringstakten og uforutsigbarheten vi står overfor globalt. Internasjonalt samarbeid er derfor viktigere enn noen gang. Et dominerende trekk er at geopolitikken og geoøkonomien i større grad flyter sammen i et nytt stormaktsspill, som særlig Kina er en av eksponentene for. At det ikke lenger er mulig å se økonomi og sikkerhet som adskilt, får følger for mange land, også dem vi samarbeider med i Asia. Den økende spagaten mange land står i mellom USA og Europa som sikkerhetspolitisk ankerfeste og en

stadig større økonomisk avhengighet av Kina, setter allianseband på prøve.

Pandemien har rammet verdensøkonomien og europeisk økonomi svært hardt. Vi har blitt kjent med begreper som munnbinddiplomati og vaksinediplomati. Et aspekt blant mange er bekymringen for at krisen har gjort strategisk viktige virksomheter og teknologier mer sårbare og utsatt enn ellers for tredjelandsoppkjøp. Det var bakgrunnen for at EU i 2020 innskjerpet regelverket for screening av utenlandske direkteinvesteringer. Europakommisjonen oppfordrer nå medlemslandene til å bruke alle tilgjengelige verktøy på EU-nivå og nasjonalt nivå i dette arbeidet. Det har også overslag til norsk virkelighet. Utenlandske direkteinvesteringer er i utgangspunktet et gode, men ikke alle slike investeringer er like ønskelige. Det handler om å finne balansen mellom åpenhet og ivaretagelse av legitime sikkerhetsinteresser og å forebygge og forhindre investeringer og eierskap i strategiske sektorer som vil kunne skaffe land vi ikke har et sikkerhetspolitisk samarbeid med, en innflytelse i Norge som ikke er i vår interesse. Trolig bør vi rette oppmerksomheten mot et bredere utvalg av utenlandske direkteinvesteringer enn de som reguleres av sikkerhetsloven, fange opp disse i en tidligere fase og ikke minst sette dem inn i en større kontekst.

EU har altså fra 2020 innført nye retningslinjer for screening av utenlandske investeringer, og det innebærer en systematisk gjennomgang, omfattende filteringsmekanismer for utenlandske direkteinvesteringer i bedrifter og teknologi som er av kritisk betydning for EU-landene, og i tillegg et system for informasjonsutveksling mellom landene. Etter det jeg forstår, er Norge i denne sammenhengen for en utenlandsk aktør å regne. Selv om screeningforordningen ikke er merket EØS-relevant, har den likevel konsekvenser for det indre markedet og kan være svært nyttig for Norge å være en del av. Det skulle altså være gode grunner til at Norge søker å knytte seg opp mot denne mekanismen. Å skulle etablere noe sånt på egen kjøll vil kanskje være vesentlig tyngre for Norge og heller ikke gi samme effekt. Jeg håper dette er noe regjeringen vurderer, og som utenriksministeren kanskje kan kommentere. Ønsker Norge å delta i dette samarbeidet om EU sier ja til å inkludere oss?

Espen Barth Eide (A) [15:26:33]: I dag er det Jordens dag, eller Earth Day, og det bør vi gratulere hverandre med. Vi bør også merke oss at nettopp i dag, på Jordens dag, avholdes det et toppmøte som begynte da vi var til votering, som USAs president, Joe Biden, har invitert til, og der svært mange stats- og regjeringssjefer, inkludert vår egen, deltar.

Jeg har fulgt litt med på det, og når det gjelder det internasjonale samarbeidet om klima og den omstillingen som følger av erkjennelsen av at vi er i ferd med å overskride planetens tålegrenser, er det faktisk stor grunn til optimisme. Det er et lyspunkt i en ellers ganske brokete og kompleks verden at så mange er samlet der, og at det på mange måter nå er et kappløp mot toppen der det tidligere var et kappløp mot bunnen, fordi veldig mye av den økonomiske konkurransen vi kommer til å se i resten av dette hundreåret, ser ut til å være om å gripe de teknologiene som gjør at verden går fra fossil til fornybar og fra bruk og kast til sirkulærøkonomi og ombruk.

Dette kommer til å prege alle elementer av utenrikspolitikken, tror jeg vi kan være ganske sikre på. Det vil påvirke hvordan bistandspolitikken ser ut, fordi vi må hjelpe land i utvikling til å velge en retning som gjør at de ikke blir låst fast i en gammel økonomi som de rike landene forlater, og det vil åpenbart måtte prege handelspolitikken, som min kollega Svein Roald Hansen var innom. Det er ingen tvil om at samspillet mellom klimamål og handelspolitikk blir et mye tydeligere tema f.eks. i Verdens handelsorganisasjon, og samarbeidet mellom USA og EU om det blir viktig å følge.

Når det er sagt, har vi også foran oss en lang periode med strategisk konkurranse mellom stormakter, ikke minst mellom Kina og USA. Det kan vi mene hva vi vil om, men det er et faktum vi kommer til å måtte forholde oss til. Den strategiske konkurransen er delvis sikkerhetspolitisk, men først og fremst er den økonomisk og teknologisk. Det dreier seg om kunstig intelligens, om kommunikasjonsteknologi og om alle de nye kommandohøydene i økonomien.

Det som jeg tror kanskje er noe av det viktigste alle land som er opptatt av internasjonalt samarbeid, må engasjere seg i, er å gjenopprette den evnen som vi faktisk hadde under den kalde krigen, til å være enig og uenig samtidig, altså til å skille mellom de områdene der det er riktig å ta en tydelig posisjon og markere uenighet, som demokrati og menneskerettigheter, og områder der det ikke finnes noe alternativ til å samarbeide, som f.eks. innenfor klima eller global helse. Det kan synes opplagt, men det er ingen automatikk i at man klarer å skille mellom de to temaene. Det krever en høy grad av utenrikspolitisk modenhet og en høy grad av evne til å se de lange linjene.

Ingjerd Schou (H) [15:29:53]: Fra 1949 og fram til i dag setter 47 land hverandre stevne fire ganger i året i Strasbourg, og Europarådet samles for å konfrontere, debattere og forplikte hverandre når det gjelder inngåtte konvensjoner. Norge har en delegasjon på fem faste

og fem varaer, som alle ti deltar aktivt i arbeidet i Europarådet.

Året som har gått, har vært spesielt. Fra mars i fjor satte covid-19-pandemien sitt preg på arbeidet også i PACE. Alle møtene ut året ble gjennomført digitalt, men forsamlingen har også klart å omstille seg raskt og rustet seg til å gjennomføre de fleste arbeidsoppgaver og mandat via digitale plattformer, også med vøteringer. Arbeidsformene ble endret, og regelverket ble justert for å muliggjøre så normal drift som mulig, også for komiteene. Etter at man gikk over til digitale møter, ble selvfølgelig også delsesjonene avlyst og erstattet av møtene i faste komiteer. Komiteene vedtar resolusjoner på lik linje som i plenum, men kunne ikke umiddelbart gjøre valg, slik det var tidligere. Undertegnede har ledet det arbeidet i «rules committee», som det heter, slik at vi fikk orden på dette under de ekstraordinære omstendighetene, for at alle forsamlingens politiske grupper og nasjonale delegasjoner kunne stille seg bak det, og at vi kunne gjennomføre delsesjoner digitalt, også med vøteringer.

Forsamlingen i Europarådet rettet raskt blikket mot konsekvensene av pandemien. Både Stortingets medlemmer, øvrige land og Europarådet som organisasjon har vært særlig opptatt av medlemslandenes krisehåndtering og at den ikke skulle skje på bekostning av menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper. Og Norge skiller seg ut ved at makten fortsatt ligger i Stortinget. Mange andre land gjorde det ikke på samme måte. Delegasjonen har sett med bekymring på hvordan enkelte medlemsstater som del av krisehåndteringen valgte midlertidig å fravike det som gikk på den avtalte og inngåtte europeiske menneskerettighetskonvensjonen, og hvordan styresmaktene ved flere tilfeller omgikk parlamentet og de kontrollfunksjonene som lå der. Jeg har lyst til å si at den norske delegasjonen har deltatt både ved å være rapportører og på en valgobservasjon i Georgia, hvor representanten Jette Christensen deltok. Vi har også hatt representanter fra vår delegasjon som har evnet å være rapportører på enkelte land. Det er et sted hvor vi konfronterer og debatterer, og det er helt nødvendig slik utviklingen er i enkelte av medlemslandene.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Åsmund Aukrust (A) [15:33:10]: Den forrige utenrikspolitiske debatten i Stortinget var 12. mars i fjor. Da startet komiteens leder med å snakke om at land i Afrika nå hadde innført karanteneregler mot Norge. Da kom Michael Tetzschner med harselerende kommentarer om hva korona hadde å gjøre med internasjonal debatt, og at helseministeren faktisk ikke var til stede.

Få timer senere stengte Norge ned, og siden da har det vært den altoppslukende debatten i alle internasjonale debatter. Hvis det er noe vi virkelig har lært, er det at hva som skjer ute i verden, påvirker også oss hjemme. Koronaen må føre til mer internasjonalt samarbeid, ikke mindre. Vi vet nå at vi ikke er ferdige med denne pandemien før alle andre land er det. Så lenge pandemien finnes, er den en trussel mot oss.

Sånn er det på en rekke områder i internasjonal politikk, og aller tydeligst er det i klimakrisen. Der er vi avhengig av at alle land bidrar. Vi lykkes bare hvis alle andre land også gjør mer. Der er det, som Espen Barth Eide sa, skjedd noe positivt det siste året, ikke minst ved det amerikanske valget, at Biden i dag har sitt klimatoppmøte, og at han akkurat nå har doblet de amerikanske klimamålene. Han sier han skal investere i millioner av arbeidsplasser samtidig som han skal halvere utslippene. Det er bare en god nyhet. Men samtidig må vi passe på at ikke Norge havner bakpå, både i vår klimainnsats og i mulighetene den gir oss. Høyrepartiene pleier å harselere med at Arbeiderpartiet ønsker at staten skal være mer aktiv i næringspolitikken. Vi sier at vi skal være mer aktive for å bidra til å skape arbeidsplasser samtidig som vi kutter utslipp, for det er det som skjer ute i Europa, og det er det som skjer i USA. Når andre land nå gjør mer, bør Norge gjøre det samme.

I Palestina-spørsmålet ser vi en glideflukt. Det er ingen annen måte å tolke Granavolden-erklæringen og Høyres partiprogram på, selv om utenriksministeren vrir seg når hun får spørsmålet, og egentlig svarer på andre ting. Hvorfor skal ellers landet Israel være det eneste landet som nevnes positivt? Det er klart at det handler om politikk. Hun viser bare til at Høyres program ikke er endelig vedtatt. Jeg har ikke bedt om at hun skal kortslutte prosessen, men jeg håper hun bidrar internt i Høyre, hever stemmen sin på Høyres landsmøte og sier at dette ikke treffer balansepunktet. Dette treffer ikke der Norge skal være. Det er et paradoks at samtidig som situasjonen på bakken blir stadig verre, blir altså omtalen fra høyrepartiene stadig mer positiv.

La meg avslutte med at jeg mener denne debatten viser at vi trenger en ny giv i utenrikspolitikken. Høyrepartiene har brukt hele debatten på å karakterisere opposisjonen. Samtidig er det et paradoks at det som har vært Høyres valgte partner og støttespiller, Fremskrittspartiet, er de eneste som sier at de representerer et alternativ til dagens regjering.

Michael Tetzschner (H) [15:36:34]: Under henvisning til det foregående innlegget fra representanten Åsmund Aukrust blir jeg litt bekymret når han uttaler

om mitt innlegg i fjor, som jeg ikke husker akkurat på den måten, at det skal ha vært spesielt harselerende. Men man skal selvfølgelig være ydmyk når man hører på en ekspert i det å være harselerende overfor andres innlegg. Det jeg derimot kan ha uttalt, er noe som jeg fortsatt står ved, og som utenriksministeren også ganske klokt så vidt var inne på i sin redegjørelse:

«I møte med globale kriser kan det være fare for at vi overdriver det veldig unike og historiske ved endringene vi opplever. Det er ikke vanskelig å finne kortsiktige utslag av storpolitisk karakter, men det er ikke sikkert de geopolitiske virkningene av covid-19 historisk sett blir så dominerende som vi tenker nå.»

Det er nettopp derfor vi har en utenrikspolitisk debatt og ikke bare en forlengelse av covid-19-debatten i alle dens varianter, selv om ingen – jeg tror heller ikke jeg – i fjor underkjente at den har stor betydning. Det vi er samlet for her i dag, er nettopp å ta fatt i de utfordringer som ikke blir borte når regjeringen på en meget vellykket måte har bekjempet – ja, kanskje best av alle i hele verden – denne pandemien for vårt eget folk.

Det jeg derimot, slett ikke harselerende, men reelt er usikker på, er hva en rød-grønn regjering vil ta med seg av samarbeidspartnere i regjeringen, som jo er imot de wirene vi har for å holde Norge mest mulig sammen med de likesinnede og demokratiske landene vi samarbeider med, både sikkerhetsmessig, handelsmessig, kulturelt og på annen måte. Der har vi en liste over hva disse partiene som Arbeiderpartiet kommer til å skaffe adgang til regjeringkontorene, ønsker i en situasjon der Arbeiderpartiet selv er svekket og kanskje utgjør mindretallet i regjeringen. Det er bare å studere alle disse representantforslagene som er fremmet i den perioden vi nå er ferdig med, for det gir et hint om hva som venter oss. Det er bl.a. å bryte det energipolitiske samarbeidet, hindre EUs fjerde jernbanepakke, som er en stabilisering og sikkerhetssertifisering som gjør at vi får tryggere, raskere og bedre jernbane på tvers av Europa. Det er å løpe unna forpliktelser vi har i EØS-avtalen om å bidra til utvikling i andre land, det er å stoppe NorthConnect.

Slik kunne jeg ta område for område. Troen på at Arbeiderpartiet i regjering klarer å stå imot dette, er det som gjør meg utrygg, ikke forsikringene fra Arbeiderpartiet om at de skal klare det.

Elin Rodum Agdestein (H) [15:40:04]: Som leder av Stortingets delegasjon til ASEP og AIPA, i dagligtale Asia-delegasjonen, vil jeg gjerne orientere litt om arbeidet i fjor og i år.

Pandemien endret jo premissene for de internasjonale delegasjonenes planer og programmer. For Asia-delegasjonen har det betydd at verken ASEP-møtet i

Kambodsja eller AIPA-parlamentarikerforsamlingen i Vietnam kunne avholdes fysisk. Sistnevnte ble avholdt digitalt med Norge som gjest. Det samme gjelder møter med samarbeidspartnere og nettverk i Norge, som ambassadørene for ASEAN-landene og norske næringsaktører med tungt engasjement i Asia.

Delegasjonen har likevel forsøkt å holde aktiviteten og kontakten oppe via digitale møter og aktiviteter. Vi har avholdt flere digitale seminarer her på Stortinget med Asia- og Kina-relatert tematikk. Delegasjonen har som ambisjon å understøtte det pågående arbeidet på myndighetsnivå ved å videreutvikle og forsterke Norges samarbeid med land i Asia – en region der det pågår en rekke viktige prosesser, bl.a. med forhandlinger om handelsavtaler og en ny periode for sektordialogpartnerskapet med ASEAN.

I fjor høst ble Stortinget tatt opp som fast observatør i ASEAN-landenes parlamentarikerforsamling, AIPA. Asia-delegasjonen nådde med det sitt viktigste strategiske mål for fireårsperioden.

Som observatør får vi en formell rolle og en helt annen posisjon i samarbeidet med noen av Norges viktigste handelspartnere og land vi deler et interessedefellskap med, særlig når det gjelder ivaretagelsen av en regelstyrt verdensorden, internasjonale institusjoner og arbeidet med bærekraftsmålene. Ikke minst kommer vi også inn i et fellesskap med observatørland, som bl.a. Japan, Kina, Korea, Australia, New Zealand og Russland, for å nevne noen. Det kan gi oss en verdifull inngang til dialog om bilaterale interesser.

Så langt i 2021 har vi som ny observatør hatt et nyttig planleggingsmøte med AIPA-generalsekretæren, et introduksjonsmøte med alle de ti ASEAN-parlamentene, og vi har deltatt på et internasjonalt seminar om håndvåpen i regi av AIPA.

Pilarene i AIPA-samarbeidet framover vil være bærekraft, særlig energi og klima, hav, kvinner og likestilling, handel og næringsliv, parlamentarisk representativitet, lovarbeid og myndighetskontroll og selvfølgelig besøksutveksling. I tillegg er det en interesse for å dra erfaringer sammen fra pandemihåndteringen.

Gitt en positiv pandemiutvikling er planen å delta på den 42. generalforsamlingen i AIPA i Brunei og på ASEP-sesjonen i Kambodsja senere i år.

Siden dette er siste runde for avrapportering om arbeidet i de internasjonale delegasjonene i denne sesjonen, vil jeg på vegne av delegasjonen takke de øvrige internasjonale delegasjonene, stortingspresidenten og UD for et svært godt samarbeid og internasjonal avdeling for fremragende support og tilrettelegging.

Hårek Elvenes (H) [15:43:26]: Jeg har lagt merke til at representantene fra Arbeiderpartiet har uttrykt en

uro for samholdet i utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål på borgerlig side. Ja, hvis man lytter til representanten Tybring-Gjedde, kan det være grunn til det, men representanten Tybring-Gjedde er jo en privatpraktiserende utenrikspolitiker i Fremskrittspartiet som går på tvers av sitt eget parti. Jeg la merke til at han i sitt innlegg flere ganger brukte «jeg», «jeg», «jeg». Jeg stusset på at han ikke brukte ordet «Fremskrittspartiet», for han er jo innvalgt fra det partiet og satt til å mål-bære Fremskrittspartiets utenriks- og forsvarspolitik.

Det representanten Tybring-Gjedde glemmer, er at mens det fortsatt røk av ruinene fra den andre verdenskrig, var også Norge interessert i og faktisk en pådriver for at den internasjonale rettsorden skulle gjenopprettes, og at internasjonale organisasjoner skulle opprettes. Norske interesser ivaretas gjennom allianser, partnerskap, samarbeid og en internasjonal rettsorden. Den motstanden som Tybring-Gjedde har mot Sikkerhetsrådet, er forunderlig. Hva er alternativet? Er det glemt at Sikkerhetsrådet er det eneste organet med ansvar for krig og fred, som har rett til å fatte folkerettslig bindende vedtak? Hva skal vi erstatte FN med? Hva skal vi erstatte Sikkerhetsrådet med? Det som er ekstra urovekkende, er at i tider der vi ser at stormaktene rivaliserer mer og mer, der internasjonal rett og folkeretten er under press, der små stater har sitt førstelinjeforsvar i folkeretten og gjennom internasjonalt samarbeid, så tar man til orde for at dette skal bygges ned. Nei, utenrikspolitikk dreier seg ikke om utelukkende å sette Norge først, men det dreier seg om å ivareta de norske interesser gjennom samarbeid med andre. Norge lever ikke i et vakuum. En norsk alenegang uten venner kan slå kraftig tilbake.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [15:46:04]: Jeg vil benytte sjansen til å takke for en god og – for det meste – konstruktiv debatt. Det er mange temaer som har vært berørt, og jeg skal bare forsøke å svare ut noen helt få på tampen av debatten og beklager derfor at det blir noe springende, men sånn er det nødvendigvis når man skal svare ut mot slutten.

Jeg registrerer at representanten Aukrust til stadighet mener at regjeringa er ubalansert i sin Midtøstenpolitikk. Jeg har aldri noensinne i løpet av mine fire år som utenriksminister opplevd å få ett spørsmål fra representanten Aukrust som har en annen innfallsvinkel enn kun Palestina. Hvis man først skal være opptatt av balansen i Midtøsten-politikken, som regjeringa ivaretar på en veldig god måte, er det kanskje andre steder man må lete etter ubalanse enn akkurat hos regjeringa.

Så tar representanten Aukrust prisverdig også opp klimaspørsmål. Dagens klimatoppmøte er et veldig godt eksempel, men også det at Norge både var tidlig

ute – nesten først av vestlige land – med å skjerpe klimamålene og samtidig har omfavnet den europeiske grønne given for at vi kan være med, med vår teknologi og våre bedrifter, på å skape et klimanøytralt kontinent.

Det er mye man også kunne si om det representanten Kari Henriksen tok opp om OSSE. Vi er den fjerde største bidragsyteren av frivillig bidrag etter EU, Tyskland og USA. Vi prioriterer særlig feltarbeidet, som jeg vet representanten Henriksen også er veldig opptatt av, og som er noe av det viktigste vi faktisk kan prioritere.

Representanten Barth Eide var inne på det viktige poenget med å kunne være enig og uenig samtidig. Det gjelder i veldig mange sammenhenger, og jeg tror kanskje noe av det viktigste eksempelet vi har i Norge, er vår stadige balansegang mot Russland – enten det har dreid seg om spørsmålet om samarbeid der vi kan, men samtidig å ha en klar og tydelig avskrekking der det er nødvendig, eller det å påpeke grove brudd på menneskerettighetene, der jeg mener den politiske forfølgningen av Aleksej Navalnyj nå kanskje er det aller beste eksempelet sammen med massearrestasjoner av demonstranter, og samtidig kunne ha et godt og konstruktivt naboskap og samarbeid om f.eks. fiskeriforvaltning. Begge deler går, man må bare trekke opp de gode linjene, som jeg mener vi i Norge har klart i mange tiår.

Så til slutt til representanten Kolberg: Jeg er hjertens enig i viktigheten av det nordiske samarbeidet, og er det noe pandemien har vist oss, er det faktisk at det nordiske samarbeidet både er veldig vitalt og fungerer. Vi jobber tett sammen politisk, vi jobber tett sammen på embetsnivå, og i dag kom også nyheten om at vi låner ut AstraZeneca-vaksiner på forespørsel fra Sverige og Island. Vi skal ta hensyn til hverandre når vi fatter beslutninger, men vi må samtidig også ha forståelse for at vi har vært i litt ulike situasjoner gjennom pandemien når det gjelder smitte, og det må hvert land ta hensyn til.

Helt til slutt er jeg også veldig enig i det poenget Martin Kolberg har om tillit. Jeg tror tilliten mellom myndigheter og befolkning kanskje er det viktigste som får oss gjennom både pandemien og andre store prøvelser på en bedre måte enn en del andre land.

Espen Barth Eide (A) [15:49:31]: Jeg følte også et behov for å gi en kommentar til deler av innlegget fra representanten Tybring-Gjedde, som ikke er her i salen nå, men det kan jo være han følger med på fjernsynsskjermen. De anklagene han kom med mot til dels navngitte norske toppbyråkrater, mener jeg er ganske uakseptable. Vi har et veldig solid embetsverk i Norge. Mange av oss har erfaring med at de tjener enhver regjering så godt de overhodet kan, på en skikkelig og

profesjonell måte, og med en tydelig grenseoppgang mellom hva som er politikk, og hva som er embetsverk. Jeg vil slutte meg til utenriksministerens kommentarer til det, at det er delt bredt i denne salen.

Så har jeg lyst til å anerkjenne det innlegget som ble holdt fra Høyres side når det gjelder Tybring-Gjedde. Den forestillingen om at alle land har det best alene, er det veldig viktig at vi sammen sier nei til. Det er faktisk i all hovedsak best å samarbeide med andre land. Det er ikke alltid slik at samarbeid med andre land bringer oss fortest til alle mål, men i det lange løp skaper det en mye bedre verden, og det står veldig sentralt for oss.

Derfor reagerer jeg litt på Michael Tetzschners poeng mot Arbeiderpartiet. Jeg merket meg at han ville snakke om de viktigste spørsmålene i utenrikspolitikken og derfor ikke nødvendigvis først og fremst om helse. Så endte han opp med å snakke om opposisjonen, så det er mulig han synes opposisjonen er det viktigste tema i utenrikspolitikken. Men det er ingen tvil om at for Arbeiderpartiet er det kategorisk viktig og overordnet – dette har vært understreket også av vår partileder en rekke ganger – at vi ikke vil sitte i en regjering som setter EØS-avtalen i spill. Arbeiderpartiet tror sterkt på den norske modellen, den nordiske modellen, med små forskjeller, høy tillit, med trepartssamarbeid, med alle i arbeid, og vi er veldig klar over at i den modellen inngår en veldig viktig innsikt, nemlig at åpenhet mot verden er en forutsetning. Vi selger til verden. Vi kjøper fra verden. Vi har en svært åpen økonomi, mye mer åpen relativt sett til BNP enn de fleste andre land. Da må vi ha et organisert forhold til våre nærmeste. Det heter for tiden EØS. Det eneste alternativet til EØS er å være mer – ikke mindre – integrert i Europa. Sist jeg sjekket, var ikke det på dagsordenen, og derfor blir det fortsatt samling om EØS i en regjering ledet av Jonas Gahr Støre og Arbeiderpartiet.

Dette har jeg litt erfaring med, for jeg satt i fire ulike roller, først som statssekretær, så som statsråd, i den forrige rød-grønne regjeringen med nøyaktig de samme partiene. Disse spørsmålene avklarte vi fort og tydelig, og det kommer vi nok til å gjøre om igjen om det blir en ny rød-grønn regjering. Det er noe helt annet enn å påpeke at vi kommer til å bruke handlingsrommet, for det er et stort potensial for å drive en enda mer aktiv europapolitikk og utnytte de mulighetene som EØS-avtalen faktisk gir til det.

Presidenten: Michael Tetzschner har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får anledning til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Michael Tetzschner (H) [15:52:51]: Jeg var i ferd med å frafalle da jeg hørte første delen av representanten Barth Eides innlegg, men så kom visitten til meg

hvor han åpenbart må ha misforstått hva som var min bekymring. Det er Arbeiderpartiets svekkede situasjon og det at de nå anslår sånne toner som at de skal utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen. Det er jo ikke for å utvide samarbeidet. Det er for å reservere seg mot det, for ikke å følge opp. Det er nettopp for å ha en mental reservasjon overfor det som er et viktig samarbeid. Det er det veldig usikre fremtidsbildet som blir tilbudt oss, også av representanten Barth Eide, selv om jeg har tro på at han også klarer å snakke fornuft til noen av sine eventuelle – jeg skal ikke bruke ordet «medsammen-svorne», men det var det som kom opp.

Jeg håper også at Barth Eide som den meget informerte mannen han er, har lest at styrkeforholdet mellom Arbeiderpartiet og de andre partiene han skal ha med seg inn, er dramatisk forverret sett fra et europeisk synspunkt.

Åsmund Aukrust (A) [15:54:14]: Først, for å svare utenriksministeren, som mente at mine spørsmål stilt til henne, i hennes tid som utenriksminister, var ubalanserte: Mine spørsmål har handlet om det som har vært innholdet i regjeringens politikk. Det er klart at mine angrep på regjeringens politikk handler nettopp om den ubalansen som har vært i spørsmålet om Israel og Palestina.

Utenriksministeren klarer fortsatt ikke å svare på hvorfor det er sånn, hvorfor det er riktig av Norge at det eneste landet som skal nevnes i regjeringserklæringen, skal være Israel. Det eneste landet av alle land i hele verden som skal framheves positivt, det er Israel – i en tid da okkupasjonspolitikken blir stadig forverret. Jeg leste ikke det på noen annen måte enn at det er en håndsrøking til Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, til Christian Tybring-Gjedde, til Grøvan og andre som har tatt opp dette internt.

Derfor blir det mer alvorlig når Høyres partiprogram kommer til å si akkurat det samme, med mindre utenriksministeren nå kommer til å heve stemmen sin internt i Høyre og si fra om at dette treffer ikke balansepunktet. Hvis hun leser Arbeiderpartiets politikk, vil jeg tro hun vil se at det vil være en annen Midtøsten-politikk, for kjernen i vår politikk, som ble vedtatt på vårt landsmøte forrige helg, handler om det som er kjernen i konflikten, nemlig okkupasjonen, samtidig som det også selvsagt er helt rettmessig kritikk av ting som foregår på palestinsk side.

Så til slutt: Siden dette er siste utenrikspolitiske redegjørelse i denne perioden, og forhåpentligvis den siste dagens utenriksminister holder – men vi skal sikkert ha spennende debatter her i Stortinget – vil jeg bare si at denne debatten har avslørt at vi trenger ny giv. Under denne debatten har høyresidens represen-

tanter stort sett utelukkende snakket om opposisjonen og prøvd å lage et skremmebilde av hva som skjer hvis Jonas Gahr Støre blir statsminister i Norge. Hvis de går inn og leser sine egne innlegg, tror jeg de vil se at de påstandene som de kaster ut, faller på sin egen urime-lighet. Jeg synes vi fikk illustrert det i det siste innlegget fra Michael Tetzschner, da han angrep Arbeiderpartiet for å snakke om handlingsrommet i EØS-avtalen. Jeg antar at utenriksministeren er veldig opptatt av hand-lingsrommet i EØS-avtalen. Enhver regjering bør jo være opptatt av hva slags handlingsrom Norge har internasjonalt. Det er noe helt annet enn å si at vi setter EØS-avtalen i spill.

De som kritiserer og har den høyeste røsten mot regjeringen, er Fremskrittspartiet. Så mener Høyres representanter at Christian Tybring-Gjedde skal vi ikke se på som politiker – han er privatpraktiserende, har det blitt sagt. Han har i to perioder vært Fremskrittspartiets høyest utnevnte utenrikspolitiker. Det er klart vi må ta det han sier, på alvor.

Til slutt: Jeg håper vi får debatter om utenrikspoli-tikk i valgkampen også. Det er bra for Norge. De store linjene ligger fast, men det er viktig at vi også i en valg-kamp bruker tiden på å diskutere utenrikspolitikk og det som skiller oss. På en rekke områder vil vi få en ny giv, en ny energi, dersom det blir et regjeringsskifte og Jonas Gahr Støre blir statsminister etter den 13. september.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [15:57:36]:

Jeg vet at komiteen også har andre saker den nå skal be-handle, men jeg kan allikevel ikke fri meg fra fristelsen til rett og slett å spørre representanten Aukrust hvilke deler av Midtøsten-politikken som nå er ubalansert. Er det støtten vi gir til palestinerne? Nei, det kan det nep-pe være, for den er jo på samme nivå som den har vært i svært mange år. Kan det være det politiske lederskapet vårt i AHLIC? Nei, det kan det heller ikke være. Det har vi jo ledet i veldig mange år og gjør det fortsatt. Kan det være inntaket vi har hos både palestinere og israelere for å forsøke å finne løsninger på alt fra de praktiske skattespørsmålene og det at palestinerne skal ta imot de pengene israelerne samler inn på vegne av dem, til de langt større og vanskeligere spørsmålene knyttet til en tostatsløsning?

For meg er det ganske utrolig at disse angrepene kommer igjen og igjen, men uten noen annen substans enn at Israel er det eneste landet som er nevnt i Gra-navolden-erklæringen. Gang på gang har jeg også prøvd å utfordre representanten Aukrust på hva det er som nå er vippepunktet eller et annet balansepunkt.

Vi har et nært forhold både til israelere og til pales-tinere. De rollene og de oppgavene vi har i Midtøsten,

har vi fordi begge parter ønsker at vi skal ha det. Det hadde ikke begge parter ønsket hvis de opplevde at Norge var ubalansert. Vi viderefører det engasjementet fordi partene vil det, og fordi vi har noe vi kan bidra med, og det er basert på den lange historien vi har med en balansert tilnærming til Midtøsten. Det betyr at vi på den ene siden kritiserer både okkupasjon, folkeretts-brudd og bosettinger. Vi kritiserer også at palestinerne ikke har holdt valg på 15 år.

Det er det som utgjør kjernen i balansen i norsk Midtøsten-politikk, og som har vært der gjennom ulike regjeringer. Man kommer ingen vei i Midtøsten hvis man ikke klarer å opprettholde en balanse der man gjennomfører møter, kritiserer det som skal kritiseres, og støtter opp under det som er positivt. Da mister man innflytelse og relevans i Midtøsten. Vårt poeng har hele veien vært å opprettholde det.

Det er mye som kan sies om den fredsavtalen eller de samtalene som president Trump tok initiativ til. Men at normaliseringsavtalene har skapt en ny dyna-mikk i regionen, kan det ikke være noen tvil om. Det mener også palestinernes beste venner. Samtidig har vi en uoversiktlig politisk situasjon, der israelerne hadde valg 23. mars, det fjerde valget på to år, og palestinerne etter planen skal ha valg i tre omganger nå framover. Det betyr at rommet for å få til politiske løsninger kan komme til å bli mindre i en periode fordi begge står i valgmodus. Men balansen i norsk Midtøsten-politikk ligger fast.

Presidenten: Representanten Åsmund Aukrust har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Åsmund Aukrust (A) [16:00:54]: Jeg håpet jo at når utenriksministeren nå tegnet seg igjen helt på tampen av debatten, skulle hun faktisk komme med et svar. Det kom ikke et svar, det kom bare masse angrep på meg og Arbeiderpartiet. Jeg spurte: Hvorfor er det sånn at Israel skal være det eneste landet som omtales positivt? Det fikk vi ikke svar på.

Jeg ser hun nå harselerer med at det er det eneste Arbeiderpartiet er opptatt av. Vel, hun er en så dyktig utenrikspolitiker at hun vet at ord betyr noe. Når det er ett land i verden som omtales positivt i regjeringserklæ-ringen og i Høyres program, er det klart det betyr noe.

Men hun ble også spurt på hvilke andre områder vi ser det. Vi har sett det på flere områder. Under den rød-grønne regjeringen ble det tatt en rekke nye initiativer. Nå er det sånn at Norge dilter etter andre land. Det er ikke snakk om å gå i front, det er snakk om ikke å henge etter. Det ser vi bl.a. i spørsmålet om merking av boset-tervarer, som det er mange andre land i Europa som gjør. Norge gjør det ikke.

I forbindelse med statsbudsjettet i fjor valgte utenriksministeren å sondere med støtten til UNRWA, samtidig som amerikanerne også kuttet. Det fikk masse oppmerksomhet. Jeg ser hun rister på hodet, men hun kan lese hva som skjedde i statsbudsjettsforhandlingene med Fremskrittspartiet. Det ble kutt til UNRWA. Det var Arbeiderpartiet imot, og det er også et eksempel på at vi mister balansen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 4 og 5.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Sak nr. 6 [16:02:15]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sandra Borch, Bengt Fasteraune, Willfred Nordlund, Emilie Enger Mehl, Liv Signe Navarsete og Geir Adelsten Iversen om å sikre Hæren helikopterstøtte på Bardufoss (Innst. 339 S (2020–2021), jf. Dokument 8:96 S (2020–2021))

Morten Wold (FrP) [16:02:54] (ordfører for saken): La meg først få takke komiteen for samarbeidet med innstillingen til Senterpartiets representantforslag, som dreier seg om bl.a. helikopterstøtte på Bardufoss.

Til sammen fire forskjellige forslag ble fremsatt. Det er et faktum at presidentskapet nektet forslag nr. 1 fremmet til behandling, da dette tidligere er behandlet i Stortinget i Innst. 87 S for 2020–2021 til Prop. 14 S for 2020–2021, langtidsplanen for Forsvaret. Som følge av presidentskapets beslutning er det av det opprinnelig fremmede representantforslaget bare forslagene nr. 2–4 som er behandlet i komiteen.

Representantforslaget tar til orde for at man skal beholde helikoptre og kompetanse frem til ny skvadron er etablert på Bardufoss, overføre helikopterskrog og mannskaper til Bardufoss samt fjerne Forsvarets helikopterstøtte med Bell-helikoptre til politiet fra Rygge.

Hærens behov for helikopterstøtte og spesialstyrkenes behov for helikoptre ble behandlet i langtidsplanen høsten 2020. I vedtaket ligger det at Hæren skal ha en egen, dedikert helikopterstøtte, organisert i en egen skvadron på Bardufoss, for å understøtte og samvirke med Hæren:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med den planlagte anskaffelsen av nye helikoptre til spesialstyrkene fra 2024, også anskaffe nye helikoptre til dedikert helikopterstøtte for Hæren. De nye helikoptrene skal organiseres i en skvadron på Rygge, og en skvadron på Bardufoss for å understøtte og samvirke med Hæren. Stortinget ber regjeringen

komme tilbake til Stortinget med en egen sak om anskaffelsen av helikoptrene, herunder antall.»

En samlet komité oppfatter at forsvarsministerens uttalelse i saken viser at Forsvarsdepartementet jobber med å imøtekomme Stortingets vedtak om helikoptre til Hæren og en skvadron på Bardufoss, men der stanser også enstemmigheten i komiteen.

Et flertall bestående av regjeringspartiene og Fremskrittspartiet understreker at Hærens behov for helikopterstøtte, med dette vedtaket jeg nettopp refererte, blir ivarettatt. Dersom situasjonen tilsier det, kan Forsvaret i perioder omprioritere bruken av sine helikoptre til andre avdelinger eller andre deler av landet, f.eks. for å støtte Hæren i nord. Dette flertallet bemerker også at det for å øke Forsvarets helikopterkapasitet er inngått en rammeavtale for innleie av sivile helikoptre som vil kunne gi supplerende støtte utover Forsvarets egne.

Det er verdt å merke seg at et bredt politisk flertall stod bak vedtakene i langtidsplanen for Forsvaret for bare noen få måneder siden. Bare Senterpartiet og Rødt stemte mot vedtaket jeg nettopp refererte. Senterpartiet trakk seg dessuten fra forhandlingene om langtidsplanen. At partiet nå forsøker å skape tvil rundt de beslutninger som ligger til grunn for fremtidig utvikling av skvadronen på Bardufoss og helikopterstøtten til Hæren, er muligens fordi man prøver å begrense skadevirkningene av et potensielt tillitstap som følge av at man trakk seg fra forhandlingene, som det også påpekes i en flertallsmerknad fra regjeringspartiene og Fremskrittspartiet. Jeg antar at Senterpartiets representanter vil belyse dette spørsmålet for denne sal i dag.

Det er altså et faktum at et bredt flertall gikk inn for å opprette en ny helikopterskvadron på Bardufoss, men det skjedde altså helt uten medvirkning eller støtte fra Senterpartiet.

La meg avslutningsvis også kommentere forslag nr. 4, fra Senterpartiet, om at politihelikoptrene skal overta antiterrorberedskapen for politiet, som Bell-helikoptrene på Rygge har i dag. Man kan drøfte hvorvidt dette vil skape usikkerhet rundt beredskapsevnen når det gjelder å håndtere terroranslag og trusler. Selv om politihelikoptrene vil ha et overordnet ansvar for å støtte politiet under skarpe oppdrag, vil det være nødvendig at Forsvaret fortsatt har mulighet til å støtte politiet med helikoptre dersom det er behov for det.

Bakgrunnen for den vedtatte utviklingen av helikopterressurser til Forsvaret er hensynet til behovet for styrking av beredskap, kapasitet og kapabilitet i både fred, krise og krig. Støtte til politiet i forbindelse med skarpe oppdrag og terrorhendelser vil alltid måtte være innenfor Forsvarets evne. Komiteens tilråding fremmes av Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Hårek Elvenes (H) [16:07:44]: En av de viktigste og mest sentrale anbefalingene til Gjörv-kommisjonen var nettopp å styrke spesialstyrkenes mulighet til å kunne bidra i kontraterroraksjoner gjennom en forsterket helikoptertilgang. La meg sitere Gjörv-kommisjonen:

«Rask og effektiv helikopterstøtte til politiet i forbindelse med terrorbekjempelse på norsk jord bør bli en dimensjonerende oppgave for Forsvaret. Det bør vurderes om Forsvaret skal ha ytterligere støtteoppgaver til politiet ved terrorangrep.»

Ansvarlig politikk er jo å ta denne sterke anbefalingen på alvor. Det har også regjeringen gjort; 15 av Forsvarets 18 Bell-helikoptre er nå stasjonert på Rygge nettopp for å ivareta spesialstyrkenes evne til terrorbekjempelse og eventuelt stille i andre typer kriser. Vi må huske på at en av Forsvarets høyest prioriterte oppgaver hva gjelder sivil støtte, går på akkurat dette punktet, nemlig å yte politiet den nødvendige støtte de trenger for å håndtere alvorlige kriser og i verste fall terror.

Helikopterberedskapen i nord er nå i en meget god utvikling. Flertallspartiene på Stortinget under forhandlingen om langtidsplanen – de som tok ansvar, dvs. regjeringsspartiene, Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet – fikk vedtatt at det skal opprettes en egen helikopterskvadron for Hæren på Bardufoss. Senterpartiet og Rødt valgte å stille seg på sidelinjen.

Forslaget fra Senterpartiet er på sett og vis en røyklegging av deres egen utilstrekkelighet og deres egen manglende politiske vilje til å bidra til å få til et godt vedtak med tanke på helikopter på Bardufoss, noe langtidsplanen har fått på plass.

Også på sivil side er det en veldig god utvikling hva gjelder helikopter i Nord-Norge. Det blir nye redningshelikoptre på Banak og i Bodø, det opprettes en ny helikopterbase i Tromsø, det er blitt ambulanshelikopter i Kirkenes, og det er inngått en egen avtale mellom Forsvaret og det sivile, som representanten Wold var inne på, som kan brukes til å dekke ekstraordinære behov for Forsvaret.

Det er en gjennomgående styrking av helikopterberedskapen og helikopterkapasiteten i både Sør- og Nord-Norge. Da er det ganske alvorlig og ganske forstemmende at Senterpartiet velger å fremme dette forslaget. Det er rett og slett en neglisjering av Gjörv-kommisjonens anbefaling å late som om det ikke skal skje en endring hva gjelder Hærens helikoptre på Bardufoss, og det er til syvende og sist et høyt politisk spill som i verste fall kan medføre at antiterrorkapasiteten på Østlandet vil bli svekket, stikk i strid med Gjörv-kommisjonens anbefaling.

Liv Signe Navarsete (Sp) [16:11:38]: Det var vel som forventet at både Framstegspartiet og Høgre ikkje

nett var samde i det Senterpartiet har fremja. Dei har jo gjennom langtidsplanen saman med dei andre som dei refererte til, fremja eit forslag som eigentleg er ganske uforpliktande på tid. Det seier at ein skal starte med å kjøpe inn nye helikopter til spesialstyrkane frå 2024, men det seier ikkje noko om når Hæren skal få nye helikopter.

Senterpartiet har heile tida vore motstandar av vedtaket om å flytte Forsvaret sine Bell-helikopter på Bardufoss sørover til Rygge. Me har ikkje vore imot at spesialstyrkane skulle få nye helikopter, tvert imot. Det er eigentleg veldig rart – viss det er så viktig – at denne regjeringa ikkje har teke dette grepet før, for det er trass alt ei stund sidan terrorhandlingane her i byen og på Utøya skjedde, og det er ei god stund sidan Gjörv-kommisjonen kom med si tilråding. Men no har dei i alle fall gjort vedtaket, og det har ført til at Forsvarets helikopterkapasitet i Troms har vorte betydeleg svekt under denne regjeringa, gjennom flyttinga av Bell-helikopter frå Bardufoss til Rygge og eit NH90-prosjekt som er meir eller mindre evigvarande. Sjølv etter snart åtte år med dagens regjering er det ikkje i nærleiken av å vere den ressursen det var førespegla å vere – verken i Nord-Noreg eller i landet elles.

Føremålet med dette representantforslaget er å sikre at helikopterkompetansen som finst i Hæren i dag – som me stadig får uromeldingar om at ein ikkje greier å behalde, meir spesifikt då på Bardufoss – vert teken i vare. Og sjølvsagt er føremålet å sikre betre beredskap i nord i åra som kjem.

Det er òg slik – og det vil eg understreke når det vert gjort eit poeng av at Senterpartiet ikkje deltok i det breie forliket – at eg ikkje kan referere frå dei forhandlingane som skjedde før forliket, men eg kan i alle fall seie så mykje at hadde det ikkje vore for Senterpartiet, hadde ikkje det vedtaket som no er fatta når det gjeld helikopter, vore såpass ein gong. For det skjedde veldig mykje i ein veldig rar prosess heilt i augeblinken det vart avgjeve.

Men lat no det liggje, det er historie. Det som er viktig no, er at fleirtalsvedtaket eigentleg stadfestar at det ikkje vert skaffa nye helikopter før tidlegast i 2024, men det stadfestar ikkje når nye helikopter skal vere på plass. Det gjer sjølvsagt at dei som har hatt og har teneste innanfor helikopterskvadronen, vert veldig usikre, dei har ingen ting å forhalde seg til når dei ikkje veit noko meir.

Vidare er det tydeleg at skvadronen som skal etablerast på Bardufoss, er direkte kopla til anskaffing av nye helikopter. Me er redde for at dette kan dra ut i tid, me synest det er rart med den sikkerheitspolitiske situasjonen me har, og som pregar nord meir enn det miljøet me er i her i Oslo, at me skal vere det landet som

har ein hær utan helikopter – så å seie. Dei som er der no, er jo absolutt på eit så lite minimum at me nesten ikkje kan kalle det ein kapasitet.

I uttalen frå forsvarsministeren viser han til knapp tilgang på ressursar og kompetanse. Då var uroa som me følte på under handsaminga av langtidsplanen – nemleg at fleirtalet kom med eit lite forpliktande forslag til vedtak, og som vart vedteke – rettkomen. Me er redde for at Hæren og basen på Bardufoss hamnar sist i køen når det gjeld tilgang på helikopterkapasitet. Uttalen frå forsvarsministeren, som er gjeven att i innstillinga, gjer oss ikkje rolegare, eg vil seie at han forsterkar denne uroa – altså den uttalen som forsvarsministeren har gjeve ved behandlinga av dette forslaget.

Det vert hevda frå fleire på talarstolen at me handlar mot faglege råd og Gjòrv-kommisjonen. Men det er meir enn nok av faglege råd som peiker på at me manglar helikopterkapasitet i nord, og dei konsekvensane det har. Så det argumentet er tynt. Det Gjòrv-kommisjonen gjorde etter 22. juli, var å peike på at helikopterberedskapen på Austlandet var for dårleg. Han er jo betydeleg styrkt og avheng ikkje av det forslaget me behandlar her i dag.

Regjeringa har altså sytt for at Noreg er det einaste NATO-landet med ein hær utan eigne helikopter. Det er ikkje godt nok, og det er veldig tydeleg påpeikt frå leiinga i Hæren og landmakta.

Levetida til Bell-helikoptera har eigentleg gått ut for lengst i forhold til det som var estimert. Tidlegare har ein fiksa litt på dei, men viss regjeringa meinte alvor med dette og verkeleg ville følgje opp Gjòrv-kommisjonen, hadde dei sjølvsagt kjøpt nye helikopter og prioritert pengar til det.

Me må minne om at når ein no hyllar vedtaket i langtidsplanen, er det som vart vedteke, det minst ambisiøse alternativet for dei neste fire åra i forhold til alternativet som forsvarssjefen hadde lagt fram. Senterpartiet ville rett og slett ikkje gje legitimitet til ein langtidsplan for forsvarssektoren som ikkje set det nasjonale forsvaret i stand til å møte utfordringane Noreg står overfor, raskare enn det denne planen legg opp til. Så det var langt ifrå berre helikopter som var årsaka til at Senterpartiet ikkje fann det føremålstenleg å fortsetje forhandlingane med regjeringa på det tidspunktet. Det er altså slik at me ifølgje regjeringa – slik dei skildrar det – har den verste tryggleikssituasjonen me har hatt sidan slutten av den kalde krigen.

At Senterpartiet har større ambisjonar for det norske forsvaret enn Solberg-regjeringa, er eit faktum. Ein kan berre sjå på vårt alternative budsjett. Viss det hadde vorte vedteke, ville ein kunne starte på f.eks. anskaffing av helikopter.

Eg skal ikkje bruke meir tid, men berre seie at Senterpartiet fremja dette forslaget fordi me har vorte kontakta av mange som er fortvila, mange som har arbeidet sitt i Forsvaret, og som føler at dei ikkje veit kva framtida deira skal vere. Vedtaket som Stortinget har fatta, legg ikkje dei tydelege føringane, og no har me ei oppriktig uro for kva som vil skje med nettopp kompetansen. Viss ein først byggjer ned miljøet på Bardufoss, veit me at det er ganske krevjande å byggje det opp igjen.

Eg kan vel slå fast at me ikkje får fleirtal for forslaget, men eg vil ikkje finne meg i å verte mistenkeleggjort for bakgrunnen for det, for det har sine realitetar.

Presidenten: Men da vil kanskje representanten ta opp de forslag hun ikke tror hun får støtte for?

Liv Signe Navarsete (Sp) [16:20:00]: Det vil eg gjere, og så vil eg òg seie at me subsidiært kjem til å støtte forslaget frå Arbeidarpartiet.

Presidenten: Da har representanten Liv Signe Navarsete tatt opp forslagene Senterpartiet alene eller sammen med andre står bak.

Statsråd Frank Bakke-Jensen (H) [16:20:23]: La meg først få presisere at Hæren har helikopterstøtte på Bardufoss i tråd med tidligere vedtak. Gjennom det vedtaket som Stortinget fattet 1. desember i fjor, vil det anskaffes nye helikoptre til Hæren, og det skal opprettes en helikopterskvadron på Bardufoss. Etableringen av en ny skvadron med en ny helikoptertype på Bardufoss ses i sammenheng med etableringen av andre kompetansekrevene kapasiteter som er under innfasing i Luftforsvaret.

I 2021 vil arbeidet med å omfordele Forsvarets Bell 412-helikoptre mellom Bardufoss og Rygge, i tråd med Stortingets tidligere beslutninger, sluttføres. Dette gir grunnlag for å etablere en robust og kompetent helikopteravdeling på Rygge spesielt innrettet mot å støtte spesialstyrkene. Denne avdelingen vil, når den er fullt operativ, gi Forsvarets spesialstyrker økt operativ evne til å løse sine militære oppgaver, nasjonalt og internasjonalt, i tillegg til at den øker spesialstyrkenes evne til å bistå politiet med relevante kontraterrorkapasiteter, inkludert maritim kontraterror.

Det taktiske transporthelikoptermiljøet i Forsvaret er lite, og det har vært nødvendig å samle helikopter- og kompetansemiljøet for å gi spesialstyrkene nødvendig støtte til de mest krevende operasjonene. Når man er trent for de mest krevende oppdragene for å støtte spesialstyrkene, kan man også løse alle andre oppgaver for resten av Forsvaret. Dersom situasjonen tilsier det, kan Forsvaret i perioder omprioritere bruken av Forsvarets

helikoptre til andre avdelinger eller til andre deler av landet, også for å støtte Hæren.

For å øke Forsvarets helikopterkapasitet er det i tillegg inngått rammeavtaler for innleie av sivile helikoptre, som vil kunne gi supplerende støtte, som logistikkstøtte i bakre områder, utover Forsvarets egne helikoptre. Avtalen ble testet under øvelsen Trident Juncture i 2018. Den virker.

Etableringen av en ny skvadron skal gjøres på en slik måte at vi får best mulig tilpasset andre vedtatte ambisjoner og innfasing av allerede besluttede kapasiteter. Kompetanseutfordringene knyttet til Forsvarets helikopterressurser er sammensatte. For Hærens del er det viktig å ha kompetanse til å planlegge og gjennomføre aktivitet understøttet av helikopterressurser. For Luftforsvarets del inkluderer kompetanseutfordringene bl.a. rekruttering, utdanning og trening av piloter, teknisk personell og øvrig støttepersonell. Som kjent utdannes Luftforsvarets helikopterpiloter i USA, og det er begrenset tilgang på utdanningsplasser. En ny skvadron vil gi behov for et økt antall piloter, teknisk personell og støttepersonell. Dette skal vi få til, dette kommer til å bli veldig bra. Så er det viktig å være klar over at det tar tid å utdanne mer personell til en ny skvadron. Dette må altså ses i sammenheng med andre satsinger.

Helikopterberedskapen med Bell 412 til støtte for politiet på Bardufoss ble erstattet av sivile helikoptre innleid av Justis- og beredskapsdepartementet fra 1. mai 2020. Regjeringen har tilført politiet i Nord-Norge helikopterberedskap ved sivil innleie og lagt til rette for at Bell 412-helikoptrene på Bardufoss kan fokusere på militære oppdrag. Dette vil gi bedre helikopterstøtte til Hæren.

Politiet har i dag tre egne helikoptre som kan benyttes til søk og overvåkning, skarpskytterplattform samt transport av innsatspersonell. Forsvarets helikopterberedskap på Rygge er både konfigurert og trent for å gjennomføre operasjoner ut over rene transportoppdrag, det vil si det som tidligere var benevnt som håndhevelsesbistand. Dette betyr at Forsvarets helikoptre kan bistå politiet i skarpe operasjoner, hvor politiet må fraktes inn i en operasjon der hvor f.eks. skyting pågår.

Helikopterberedskapen på Rygge er også et svært viktig element for å løse Forsvarets oppdrag innenfor maritim kontraterror. Det er antakelig ikke det man har mest fokus på på Bardufoss, så jeg skjønner litt av diskusjonen. Men det er en nasjonal ressurs som skal kunne settes inn der vi trenger det, hvis vi trenger det. Jeg ønsker å understreke at hurtig og effektiv helikopterstøtte til politiet krever at helikopterberedskapen på Rygge opprettholdes også ved innfasingen av nytt materiell.

Så til beredskap generelt: For å styrke redningsberedskapen i Nord-Norge opprettes det en ny redningshelikopterbase i Tromsø basert på sivil innleie. Det tas sikte på at den nye redningshelikopterbasen blir satt i drift i løpet av 2022. Jeg vil også minne om at mannskapene i Forsvarets redningshelikoptermiljø, 330-skvadronen, rekrutteres fra det samme kompetansemiljøet som alle andre flysystemer i Forsvaret. Det har de siste årene vært sivil innleie av helikopterkapasitet på Florø. Begrunnelsen for det er at 330-skvadronen skulle være i stand til å bidra med personell for å innfase de nye redningshelikoptrene samtidig som de har opprettholdt beredskapen på de øvrige fem basene.

Jeg er trygg på at vi skal finne gode løsninger for å realisere Stortingets vedtak. Og jeg er glad for at vi får et større taktisk helikoptermiljø, som også blir styrket på Bardufoss. Nå skal vi finne gode løsninger for framtiden med hensyn til kompetanseutfordringene i Luftforsvaret og ivaretagelse av helikopterstøtte til Hæren.

Så er det selvfølgelig mulig å si hva de kommer med. Vel, vedtaket i Stortinget leser jeg som veldig klart.

Vi er ambisiøse og skal skaffe ny helikopterkapasitet til spesialstyrkene. I samme operasjon skal vi sørge for at Hæren får helikopterkapasitet. Jeg mener det er en god måte å innfase kapasiteten på. Den er også sann at den er tallmessig i forhold til kapasiteten til Luftforsvaret, som nå jobber som noen helter for å innfase bl.a. de nye redningshelikoptrene.

Så jeg er veldig fornøyd med vedtaket som ble gjort i langtidsplanen, og jeg er veldig glad for at Stortinget bare bekrefter at det er en god plan og en god satsing vi er blitt enige om der.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Liv Signe Navarsete (Sp) [16:26:36]: Noko av argumentasjonen for å flytte helikopter frå Bardufoss til Rygge har jo vore at ein treng så mange helikopter til spesialstyrkane og politiet. No er det tolv Bell-helikopter som står på Rygge. To av dei er vel i døgnberedskap for spesialstyrkane og politiet med ei responstid på 60 minutt. Så er det beredskap på Taraldrud med 15 minutt responstid, og i tillegg er det redningshelikopter på Rygge.

Spørsmålet eg vil stille, er: Kor mange frå beredskapstroppen og Forsvaret sine spesialstyrkar er i beredskap døgnet rundt innan ein time? Er det slik at ein fyller dei fem helikoptera, og vil det vere katastrofe å flytte tre helikopter frå Rygge til Bardufoss?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [16:27:35]: Det er feil inngang til problemstillingen. Grunnen til at vi er avhengige av å disponere 15 skrog her nede, er at denne typen operasjoner krever ekstra personell også når

man øver. Det aller viktigste nå er at vi har skrog her nede sammen med spesialstyrkene, slik at de kan få øvd opp kontraterrorkapasiteten. Det vil si at man enkelte ganger flyr med to i stedet for én pilot og en mekaniker. Det vil si at man flyr spesielle øvelser. Det er øvelseselementet som er viktig. Man setter nå i stand styrkene, utstyret, materiellet, men også kommandokontroll for en kontraterroroperasjon, som man skal kunne bruke her nede. De øver også på elementer når det gjelder maritim kontraterror, som de ved en alarm i utgangspunktet kanskje skal gjøre med andre helikoptre, nå får de øvd på den delen. Det aller viktigste med denne kapasiteten og begrunnelsen for at vi trenger så mange skrog, er at man her skal få øvd opp en kontraterrorkapasitet for spesialstyrkene.

Liv Signe Navarsete (Sp) [16:28:39]: Når forsvarsministeren er så tydeleg på at ein treng så mange skrog for å øve og trene og vere klar, vil jo det bety at i den situasjonen ein har i nord, er det absolutt ingenting til øving og trening. Når ein må ha 15 helikopter på Rygge for å gjere den jobben, meiner regjeringa at Hæren skal vere operativ og trene med tre. Det vil seie at Hæren eigentleg ikkje har noko som helst å øve og trene på og rett og slett er utan beredskap i ein landsdel som har så store utfordringar som det landsdelen har no.

Eg kan vise til den nye avtalen med USA som nett vart offentleggjort. Eg går ut frå at det ikkje er for moro skuld at USA ønskjer å inngå ein slik avtale. Eg kan vise til situasjonar med mykje meir nærgående militærmakt frå aust enn det ein har sett tidlegare. Er det verkeleg slik at det er godt nok i nord?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [16:29:50]: Jeg har veldig stor respekt for at vi politikere skal interessere oss for forsvarspolitikken, og jeg har veldig stor respekt for at vi skal ha fokus på beredskap, men jeg er ikke alltid like imponert over folk som til de grader stiller seg tvilende til det de fagmilitære planlegger, og det forsvarssjefen innstiller på. Når de har laget skisser for å øve opp kapasiteten på 15 skrog, inkluderer det også maskiner som er på vedlikehold, og maskiner som er ute på andre ting.

Men det er jo ikke sånn at de er fri for helikoptre i nord. I nord er det tre helikoptre, og så har vi frigjort kapasitet for Hæren. De maskinene som tidligere sto i beredskap for politiet, er frigjort til Hæren nå. Den maskinen som sto for ambulanse i Kirkenes i månedsvis, er frigjort for Hæren. Her er det altså frigjort kapasitet for Forsvaret med de Bell-maskinene, og vi har bygd opp en helikopterberedskap i landsdelen som vi aldri før har sett. Jeg ville ikke vært så bekymret hvis jeg var representanten Navarsete.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Martin Henriksen (A) [16:31:12]: Forutsetningen for en moderne, mobil og slagkraftig hær er at den også har helikopterstøtte. Arbeiderpartiet er garantist for egne helikoptre til Hæren, stasjonert på Bardufoss og organisert i en egen skvadron. I fjor høst var vi med og tok jobben og ansvaret for å få på plass et stortingsvedtak om akkurat det – til beste for Hæren og til beste for Nord-Norge.

Forsvarsministeren sa nå fra talerstolen at regjeringa ville være ambisiøs i oppfølgingen av vedtaket om helikoptre til Hæren. Det ser vi som en selvfølge, og Arbeiderpartiet vil følge det opp både utenfor regjering og i regjering. Iverksettingen av det vedtaket er vi mer enn klar til å ta ansvar for i regjeringsposisjon fra høsten. Arbeiderpartiet er villig til å bruke de ressursene som trengs for å sikre både Hæren og spesialstyrkene skikkelig helikopterstøtte.

I overgangsperioden fram til helikoptrene er på plass for både Hæren og spesialstyrkene, er det åpenbart at det trengs tiltak for å både beholde og bygge kompetanse på Bardufoss og muligens omdisponere de helikoptrene Luftforsvaret i dag disponerer. Det kan godt være at en ny regjering til høsten ser seg nødt til å ta kraftige grep i overgangsfasen, men det kan også handle om andre grep, f.eks. i en kortere overgangsperiode å leie, lease eller kjøpe brukte Bell-helikoptre. Å sikre helikopterstøtte på Bardufoss er Arbeiderpartiet mer enn klar til å ta ansvar for i regjeringsposisjon til høsten.

Arbeiderpartiet har vært imot å strekke Hærens helikopterstøtte og flytte helikoptre fra Bardufoss. Vi mener det er viktig at Hæren har helikopterstøtte. Vi har også jobbet bredt for å styrke Forsvaret i nord og helikopterkapasiteten i nord.

Det kommer i 2022 også en redningshelikopterbase på plass i Tromsø. Det er på høy tid. I mellomrommet mellom redningshelikopterbasene i Bodø og Banak har det vært et hull i beredskapen, som nå vil bli tettet.

Arbeiderpartiet har vært en pådriver for at Forsvaret skal drifte redningshelikopterbasen i Tromsø, og vi er veldig glad for at det nå er et bredt flertall i Stortinget som sier at redningshelikopterbasen i Tromsø skal drives av Forsvaret når kontrakten med den sivile leverandøren går ut i 2028. Det har vært avgjørende for Arbeiderpartiet.

Primært har Arbeiderpartiet ønsket at 330-skvadronen skal drive den redningshelikopterbasen fra dag én, men regjeringa har med støtte fra Fremskrittspartiet over lang tid – senest i statsbudsjettet for 2021 – lagt til grunn at basen skal drives sivilt. Det er altså for sent å

endre på, og det viktigste for Arbeiderpartiet for å sikre folks trygghet har vært at basen kommer på plass raskt.

Men jeg vil gi ros til både Fremskrittspartiet og regjeringa for å ha vært konstruktive, og for at det blir et bredt flertall for at Forsvaret skal drifte basen når kontrakten med den sivile operatøren går ut i 2028.

For Arbeiderpartiet har det vært viktig å styrke Forsvarets helikopterkapasitet i nord, enten det gjelder Bardufoss og 330-skvadronen der eller redningshelikopterbasen i Tromsø.

Tage Pettersen (H) [16:34:55]: Jeg har aller først lyst til å avlegge representanten Henriksen en liten visitt og si at det er hyggelig at Arbeiderpartiet er klar til å være medansvarlig.

Men jeg slutter aldri med å la meg overraske over Senterpartiets iver etter å fremme forslag for å gjøre sine hoser grønne i distriktene, og i denne saken gjør de det i ytterste konsekvens til en høy pris. Å foreslå tilbakeflytting av minimum tre Bell-helikoptre, inkludert personell, er et «ille dårlig» forslag, som vi ville sagt hjemme i Østfold, og forslaget blir bare dårligere med tilleggssforslaget om at politihelikoptrene skal ta over antiterrorberedskapen for politiet, som helikoptrene på Rygge i dag utfører.

Et sentralt punkt i Gjörv-kommisjonens hovedkonklusjon og anbefalinger var, som også er sitert tidligere i dag:

«Rask og effektiv helikopterstøtte til politiet i forbindelse med terrorbekjempelse på norsk jord bør bli en dimensjonerende oppgave for Forsvaret.»

Begrunnelsen for å krafksamle Bell-helikoptrene på Rygge var at det var nødvendig å samle helikoptrene og kompetansemiljøet for nettopp å gi spesialstyrkene nødvendig støtte til «særskilt krevende operasjoner» fram til nye helikoptre anskaffes. At de nye politihelikoptrene har blitt en uvurderlig ressurs for politiets kriminalitetsbekjempelse, bør være unødig å legge til. Så med mine øyne er Senterpartiets forslag faktisk uansvarlig, og jeg registrerer at partiets Østfold-representant, som har tegnet seg etter meg, forsvarer partiets standpunkt i et leserinnlegg i Fredriksstad Blad i dag.

Det Senterpartiet helt utelater i sin virkelighetsbeskrivelse, er at helikopterdekningen i nord er i ferd med å bli betydelig bedre enn før. Og jeg må jo si at jeg reagerer når Navarsete sier at hun ikke skjønner hvorfor Bell-helikoptrene i så fall ikke ble flyttet tidligere dersom det var så viktig for regjeringen. Jeg er sikker på at Navarsete vet svaret like godt som andre, og det er at regjeringen var opptatt av at helikopterdekningen i nord skulle være ivarettatt før man flyttet Bell-helikoptrene sørover.

På militær side har regjeringspartiene i samarbeid med Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet sikret at det

fra 2024 anskaffes nye helikoptre til Hæren, som organiseres på Bardufoss. Det er igjen verdt å minne om – det er også løftet tidligere i debatten – at Senterpartiet og Rødt stemte imot denne milliardsatsingen.

På sivil side satses det også på helikoptre. Regjeringen kunngjorde nylig bygging av ny redningshelikopterbase i Tromsø med innleide helikoptre for å supplere 330-skvadronens redningshelikoptre. På toppen av nye hærhelikoptre og den nye redningshelikopterbasen ble det nylig satt i tjeneste et nytt politihelikopter i Tromsø og et nytt ambulanshelikopter i Kirkenes. Videre skal 330-skvadronens base på Banak i løpet av året settes opp med nye SAR Queen redningshelikoptre, og basen på Bodø vil følge etter.

Summen av dette er et betydelig løft for helikopterkapasiteten i nord. Å redusere beredskapstroppen og spesialstyrkenes tilgang til Bell-helikoptrene vil svekke terrorberedskapen – ikke til Østfold, ikke til Østlandet, men i Norge. Jeg opplever forslaget fra Senterpartiet som ren symbolpolitikk ved å desentralisere Forsvarets kapasiteter fra Østlandet og nordover uten å vektlegge hva Forsvarets og politiets behov er.

Ole André Myhrvold (Sp) [16:38:53]: Det er tydelig at valgkampen er i gang, og at behovet for å spisse budskapet har meldt seg i Høyre.

Høyres Østfold-representanter uttaler i media at Senterpartiet svikter Rygge. Jeg kan love at Senterpartiet ikke svikter Rygge. Det kan være på sin plass å minne om at flere hundre mistet arbeidsplassene sine da Rygge sivile lufthavn ble stengt over natten på grunn av Høyres flyseteavgift i 2016. Det var å svikte Rygge.

Men nå gjelder det altså forsvars- og beredskapspolitikk. Høyres representanter forsøker seg også på den frekke påstanden om at Senterpartiet ikke lytter til faglige råd og Gjörv-kommisjonen. Jeg kan love presidenten at Senterpartiet tar Gjörv-kommisjonen på alvor, og at vi også lytter til faglige råd, både til landmakten, tillitsvalgte og ansatte i Forsvaret. Meldingene derfra er ganske klare. Det er ganske alvorlig når vi får et ordskifte av denne typen. Vi kan diskutere politikk og prioriteringer, men å anklage hverandre for ikke å lytte til faglige råd, synes jeg er å gå langt over streken.

Som nevnt før, er et av de viktigste punktene i Gjörv-kommisjonens rapport etter 22. juli mangel på helikopterberedskap. For fem måneder siden åpnet Politiets nasjonale beredskapssenter på Taraldrud utenfor Oslo, med 200 ansatte og tre nye politihelikoptre, hvorav to står stand by med 15 minutters responstid. Justisminister Monica Mæland uttalte da at etableringen var et viktig punktum for oppfølgingen av Gjörv-kommisjonen.

I tillegg til disse politihelikoptrene har altså Forsvaret, ved 339 SOAS på Rygge, fortsatt sin tilstedevakt med to helikoptre til støtte for politiet – det til tross for at forsvarsministeren slo fast at Forsvaret ikke skulle gjøre jobben til politiet da politiberedskapen på Bardufoss ble nedlagt i 2020. Ved å la politiet selv overta denne beredskapen helt ville man kunne frigjøre stor kapasitet, slik at Forsvarets spesialstyrker og Hæren kan få økt trening. I tillegg til denne kapasiteten har vi redningshelikoptre som også er stasjonert på Rygge, og som har stand by-beredskap 24/7, og som også kan brukes av politiet.

Det er altså ingen svekkelse av beredskapen på Østlandet å flytte tre helikopterskrog tilbake til Bardufoss, slik det blir påstått. Det er tvert imot en styrking av totalberedskapen i landet og totalen for rikets sikkerhet.

Levetiden for Bell-helikoptrene var estimert å gå ut for flere år siden. Dagens Bell-helikoptre fungerer etter formålet, men om regjeringen hadde ment alvor, ville man prioritert å gå til anskaffelse av nye helikoptre snarest. Da ville man faktisk sikret god beredskap, sikret både spesialkommandoen og Hæren den kapasiteten som det er behov for. Senterpartiet har i motsetning til regjeringen prioritert det i vårt alternative statsbudsjett med om lag 1 mrd. kr mer til Hæren. Med det kunne man startet en innkjøpsprosess for nye helikoptre til beste for nasjonal beredskap i hele landet, i motsetning til den treneringspolitikken regjeringen har hatt nå i åtte år. Det ville i framtiden kunne styrke både Rygge og Bardufoss.

Når Høyre uttaler seg om sikkerhet og beredskap, bør vi alle ta det med en klype salt. Så langt i april har både sakene om salg av den forsvarskritiske virksomheten Bergen Engines til russiske interesser og koronakommisjonens dom vist at regjeringen har store problemer med å forstå hvordan det norske folks interesser og beredskap best ivaretas.

Hårek Elvenes (H) [16:43:11]: Det er riktig, da Gjörv-kommisjonens rapport var oppe til behandling i Stortinget, stemte selvfølgelig Senterpartiet for det som lå der – det skulle ellers bare mangle. Men når det gjelder den praktiske, politiske effektueringen av vedtaket, bakket Senterpartiet ut. Problemet her er at man har knapphet på helikoptre i Norge i dag. Da må de helikoptrene man har, disponeres der konsekvensene av manglende helikoptre vil være størst hvis behovet for helikopter skulle være der.

I tillegg er det et sårbart miljø. Disse helikoptrene er på vei inn i solnedgangen. De er tilårskomne, de krever mye vedlikehold, de krever et stadig sterkere vedlikeholdsapparat for å holde systemet oppe og gå. Da måtte

man gjøre en prioritering, og da valgte man å prioritere spesialstyrkene på Rygge. Spesialstyrkene er ikke frikoblet fra et ansvar i antiterrorarbeid selv om beredskapstroppen har fått nye politihelikoptre. Det står klart og tydelig i oppdraget til Forsvaret at dette er en av Forsvarets viktigste og høyest prioriterte oppgaver, nemlig å støtte politiet i tilfelle krise og terror.

Representanten fra Østfold slo seg litt på brystet og viste til Senterpartiets alternative budsjett. Da kan jeg supplere med – i den grad det er interessant, jeg vet jo at fakta ofte er litt forstyrrende for Senterpartiets retorikk – at i det alternative budsjettet skulle Senterpartiet bruke 30 mrd. kr mer av oljefondet. Men det kommer jo også til kort når man ser på de mange løftene som skal finansieres.

Representanten Navarsete brukte sin «preike», for å si det sånn, til å male, med bred kost, regjeringens manglende satsing på Forsvaret. Det var jo rett og slett en uetterrettelig framføring av en del forhold.

La oss gå litt dypere inn i dette. For det første bygges ikke et forsvar med tomme løfter. Regjeringen har gjennom to langtidsplaner, fullfinansierte langtidsplaner, bidratt til å styrke Forsvaret og øke forsvarsevnen. Hvis man er i tvil om det, kan man gå inn i forsvarssjefens årsrapport for 2020, der det går tydelig fram at forsvarsevnen og Forsvaret er under oppbygging.

Til den konkrete saken: Dette koker ned til om man er villig til å prioritere den nasjonale antiterrorberedskapen eller ikke. Det er ærlig å si at man vil ha flere helikoptre til Hæren i nord, men konsekvensen er at terrorberedskapen, som vi dessverre fikk så tydelig demonstrert for noen år siden ikke var god nok, ikke ville blitt løftet på det nivået som Gjörv-kommisjonen anbefalte. Det er konsekvensen av den politikken som Senterpartiet ønsker å føre på dette punktet. Si heller det enn å forsøke å røyklegge det med andre ord.

Sandra Borch (Sp) [16:46:58]: En av de mest debatterte sakene rundt Forsvaret har vært flyttingen av Hærens helikoptre fra Bardufoss, flyttingen av 339-skvadronen, og det som nå viser seg egentlig å være en nedlegging av hovedbasen for helikoptre på Bardufoss.

Det er ingen tvil om at denne regjeringen har vært med på å rasere helikoptermiljøet på Bardufoss. Senterpartiet prøver med dette forslaget å rette oppe i noen av regjeringens feil ved å flytte minimum tre helikoptre tilbake til Bardufoss. Det vil ikke være en svekkelse av Rygge. Det handler om å se hele landet, og det handler om å videreføre en delt løsning.

Nå ser det dessverre ikke ut som om vi får flertall for alle forslagene i dag. Det synes jeg er beklagelig, men det vi foreslår, er å opprette en ny helikopterskvadron for Hæren lokalisert på Bardufoss, hvor Hæren skal

utøve den taktiske kommandoen, at minimum tre av Bell-helikoptrene flyttes tilbake til Bardufoss, og at politihelikoptrene overtar antiterrorberedskapen for politiet, som Bell-helikoptrene på Rygge har i dag.

Dette får representanten Hårek Elvenes til å mene at dette er en svekkelse av Rygge. Det er overhodet ikke faktum. Det er tydelig at representantene fra Høyre spiller på frykt og med det setter nasjonens samlede operative evne i spill ved at Hæren i lang tid nå vil stå helt uten kapasitet til medisinsk evakuering, forflytting og taktiske operasjoner. Bell-avdelingen på Bardufoss er viktig for hele landet. Den er også viktig for Rygge. Hit kommer nye flygere for å ta grunnutdanning på Bell 412, og de flyr her i to–tre år før de drar tilbake til Rygge for å videreutdannes til spesialoperasjoner.

Jeg merker meg også at statsråden står på talerstolen og sier at det er tre helikoptre i dag som er frigjort til Hæren. De er ikke frigjort til Hæren, de brukes jo i undervisningen på Bardufoss. Det er avgjørende å beholde kompetansen i avdelingen på Bardufoss og ikke minst hos Hæren, for den vedtatte langtidspanen fastslår at det på sikt skal etableres en skvadron med hærhelikoptre nettopp på Bardufoss. Derfor bør det nå snarest opprettes en skvadron med et klart oppdrag om å fly for Hæren, der sjef Hæren får den taktiske kommandoen. Hvis vi først mister kompetansen på Bardufoss, vil det ta årevis å bygge den opp igjen. Det er det Senterpartiet her prøver å hindre, og det er ikke en svekkelse av Rygge.

Det er da jeg har lyst til å spørre representantene fra Høyre om de har snakket med sine lokale partifeller i Nord-Norge. Er de enige i denne politikken? Har representanten Elvenes snakket med varaordføreren i Målselv om denne saken, han som skulle bruke hele sin politiske tyngde på å berge 339-skvadronen på Bardufoss? Har man snakket med de lokale representantene i Troms om denne saken? Er de enige med Høyre?

Argumentasjonen mot vårt forslag mener jeg er syltynn. Det viser til fulle at Høyre ikke på noen som helst måte har ambisjoner om en framtidig helikopterkapasitet for Hæren og for Brigade Nord. Jeg vil avslutte mitt innlegg nå med å sitere fra et leserinnlegg som ordføreren i Bardu hadde i dag i Nordnorsk debatt, der det står at nå må Høyre roe ned sin retorikk mot Bardufoss og ta seg «et glass vatn».

Statsråd Frank Bakke-Jensen [16:51:11]: Det er min intensjon å forlenge debatten.

Dette har vært en sak vi har diskutert i det vide og det brede. Begrunnelsen for å gjøre det ligger klar, og de faglige rådene fra Forsvaret er også klare. Det som er forskjellen på oss og Senterpartiet, er at Senterpartiet hører på noen nede og fagforeningen, mens vi forhol-

der oss til forsvarssjefen, sjef Luftforsvaret, sjefen for spesialstyrkene og også sjef Hæren.

Helikopterkapasiteten på Bardufoss var uhorvelig viktig av hensyn til redningsberedskapen. De måtte være der hvis det gikk snøskred, hvis noen trengte ambulansehelikopter. Det er jeg enig i, og derfor etablerer vi en redningsbase mellom Banak og Bodø som dekker det området.

Så registrerer jeg vedtaket i Stortinget om at Forsvaret skal drifte den – den skal inn med de nye. Det er også et forslag jeg synes er helt ok, men det som var viktig for oss, var å få etablert den så fort som mulig. Derfor setter vi inn en sivil kapasitet nå. Det blir veldig bra.

Så var jeg i en debatt hvor det var veldig viktig med støtte for luftambulansen, sånn at mine kjære sambygdinger i Båtsfjord ikke skulle mangle helikopterkapasitet hvis de trengte det. Det er også et behov vi ser. Derfor etablerte vi luftambulanse med helikopter i Kirkenes.

Så har en del av begrunnelsene for Bell 412 på Bardufoss vært at de skulle støtte politiet. Ja, det er også et godt argument og vel begrunnet. Derfor etablerte vi en helikopterkapasitet for politiet i Troms. På den måten har vi frigjort kapasitet for Forsvaret. I tillegg har vi også gått til anskaffelse av sivil kapasitet hvis Forsvaret trenger det.

Så er jeg ikke så sikker på at vi fra Stortinget skal bestemme hvor helikoptrene skal fly. Forsvarets operative hovedkvarter har jobben med å disponere disse kapasitetene. Det fungerer veldig bra, både hvis det er sivile behov, og hvis det er militære behov. Det tror jeg vi skal holde oss til.

Avslutningsvis er det sånn at jeg ofte lar meg imponere av Senterpartiet i forsvarspolitikken. For det første for et enormt løft det har fått – iveren og arbeidslysten for å bygge Forsvaret, særlig etter at de selv gikk ut av regjering. Og for det andre må jeg ta av meg hatten når jeg registrerer hvor mye man får for en milliard når man er i Senterpartiet. For uansett debatt, om det er en ny fregatt, et nytt jagerfly, et nytt helikopter, en ny bataljon, eller for den saks skyld en ny brigade, så henter man det inn fordi man har en milliard ekstra.

Liv Signe Navarsete (Sp) [16:54:26]: Statsråden gjer eit poeng av å prøve å harselere med at Senterpartiet ikkje lyttar til forsvarssjefen. Jo, det gjer me. Me lyttar òg til sjef Hæren og kva han har sagt. Så veit me at forsvarssjefen kan overstyre dei som er under, og det er greitt.

Me lyttar òg til foreiningane. Det har eg høyrte forsvarsministeren seie veldig rare ting om før i denne salen, som vitnar om at han ikkje har stor respekt for foreiningane og dei tillitsvalde. Det har Senterpartiet. Me har eit godt samarbeid med dei, og det har gjort at me har lyfta mange saker. Eg får seie til statsråden her

som eg sa til Per Sandberg då eg sjølv var statsråd, eg var samferdsleminister, og han stort sett hadde spørsmål kvar einaste veke i spørjetimen. Han tok opp mange saker, og det er prisverdig. Då sa eg at hadde det ikkje vore for alle dei debattane, hadde ikkje Forsvaret hatt den plassen i det offentlege ordskiftet som det har. Så det trur eg faktisk Senterpartiet skal ta litt av æra for, at me iallfall har lyfta forsvarsdebatten og fått han på den politiske dagsordenen fordi me har hatt mange saker oppe. Det gjer at det vert eit engasjement, og det trur eg er viktig. Det er viktig for forsvarsviljen, og det er òg viktig for det offentlege ordskiftet.

Til saka: Senterpartiet får ikkje meir ut av ein milliard enn andre får ut av ein milliard, så det er heilt greitt, det kan eg stadfeste her og no. Eg seier heller ikkje at det er enkelt å prioritere i Forsvaret. Eg har aldri sagt det. Men etter dei åra som har gått no, frå 2014 og framover, har det gått meir og meir opp for oss i Senterpartiet at me er nøydde til å prioritere høgare det som skjer i nord, og me er nøydde til å gjere grep som sikrar at òg vårt mannskap er godt trene. No skal me få inn soldatar frå USA som skal trene og øve, og det er vel og bra at dei er kapable, men òg våre soldatar må ha tilgang på det beste utstyret og den beste moglegheita til å vere klar i kveld, som førre hærsejef, Odin Johannessen, pla seie: klar til kamp i kveld. Eg er ikkje heilt sikker på om det er situasjonen i dag.

Det har aldri vore Senterpartiet si hensikt å svekkje verken Rygge eller miljøet der, og eg trur at med å flytte tre helikopter til Bardufoss hadde det heller ikkje vorte noka svekking. Igjen har eg sikkert min informasjon frå kjelder lenger nede i systemet enn statsråden, men det finst jo dei som seier at ein del av desse helikoptera står ganske mykje i ro. Men lat no det vere.

Dette er ein interessant debatt. Det er interessant å høyre meiningsutvekslinga. Sjølv om ein prøver å harselere med Senterpartiet, står me veldig støtt på forsvarspolitikken vår. Me har eit ektefølt engasjement for beredskap i brei forstand, og då må me sjå på heile landet. Forslaga me fremjar i dag, ville gitt betre beredskap i heile landet, og det er vel det me eigentleg skal gjere her på Stortinget.

Presidenten: Representanten Hårek Elvenes har hatt ordet to ganger tidlegare i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Hårek Elvenes (H) [16:57:56]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet, men jeg ble stilt et spørsmål fra representanten Borch. Hun har forlatt salen, så hun er antakelig ikke så veldig interessert i svaret. Men jeg skal svare likevel.

Naturligvis har vi pratet med lokale representanter fra vårt eget parti, både i Bardu og Målselv. Men det vil

aldri være slik i Høyre at det er de lokale representantene som skal være tungen på vektskålen i så alvorlig politikk som forsvarspolitikken. Forsvars- og beredskapspolitik er nasjonal politikk. Det er nasjonale hensyn som skal ivaretas på best mulig måte, og ikke distriktspolitiske markeringer. I så måte var innlegget til representanten Borch en veldig god oppvisning i hvilke hensyn som veier tyngst i Senterpartiet når man foretar forsvarspolitiske prioriteringer.

Så vil jeg si til slutt at Senterpartiet foreslo styrking i forbindelse med langtidsplanen, ikke-finansierte løfter i størrelsesorden 30 mrd. kr. Forsvaret bygges gjennom finansierte politikk og ikke tomme løfter.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Statsråd Frank Bakke-Jensen (H) [16:59:08]: La meg benytte anledningen til å takke for engasjementet, også i den offentlige samtalen. Jeg er helt enig. Måten vi diskuterer forsvar på nå, er helt annerledes enn det ble gjort tidligere, og det er kjempeviktige stemmer også fra Senterpartiet.

Jeg vil også svare på akkurat det med forholdet til fagforeninger. Når vi har hatt en disputt her, handler det om rolleforståelse og rollefordeling. En fagforening som framstiller en undersøkelse som en medarbeider-samtale, der et begrenset antall av medlemmene får lov til å svare, forstyrrer den gode samtalen. Det gjør også at en tar bort muligheten til alle medlemmene til å svare. Det var det jeg reagerte på den gangen. Vi har en veldig god dialog i Forsvaret, også med arbeidstakerorganisasjonene. Det er akkurat gjort en medarbeiderundersøkelse som sier at de ansatte i Forsvaret er veldig fornøyd med arbeidsplassen. De er tydelige på noen av utfordringene som kommer. Det ser vi også. Der tror jeg vi er ganske enige, men de er i stort veldig fornøyd med å være ansatt i Forsvaret. Så ser vi at rekrutteringen til Forsvaret og omdømmemålingen gjør at den er rekordhøy nå. Så det gjøres veldig mye bra.

Tusen takk for en god debatt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [17:00:21]

Interpellasjon fra representanten Liv Signe Navarsete til utviklingsministeren:

«Nepal er eit av verdas mest klimasårbare land og er prega av gjentakande naturkatastrofar som flom, jord-skjelv og skred. Dette råkar befolkningas livsgrunnlag. 68 prosent av befolkninga får inntekta si gjennom landbruket, og landbruket bidreg til heile 34 prosent av lan-

dets bruttonasjonalprodukt. Trass i nokre framsteg i fattigdomsreduksjon i Nepal dei siste åra er Nepal framleis eit av verdas fattigaste land. Nepal fekk etter mange år med borgarkrig på plass grunnlova si i 2015. I 2017 gjennomførte landet dei første lokalvala på 20 år, og har etter det fått den første føderale regjeringa på plass i 2018. Fleire organisasjonar er engasjerte i Nepal, mellom dei Utviklingsfondet, som har vore i landet sidan 1982.

Kva bistandsprosjekt i Nepal har regjeringa medverka til, og korleis sikrar regjeringa at Nepal får styrka lokale institusjonar, sivilsamfunn og matsikkerheit?»

Liv Signe Navarsete (Sp) [17:01:59]: Nepal har ei lang historie med politisk ustabilitet og er eit nytt demokrati med ei fersk grunnlov frå 2015. Sjølv om situasjonen kanskje kan seiast å vere litt betre i Nepal, er landet framleis mellom dei aller fattigaste landa i verda og eit av Noregs partnerland innanfor bistandsområdet. Noreg gjer mykje bra, men gjer me nok med dei grunnleggjande årsakene til fattigdom og svolt? Og gjer me nok for dei aller fattigaste? Senterpartiet meiner at svaret er nei.

Me treng eit sterkare fokus på fattigdomsreduksjon blant dei fattigaste og mest marginaliserte gruppene i landet. Det handlar om auka mattryggleik, betre ernæring og auka inntekter og ikkje minst styrkt tilpassingskapasitet til klimaendringar og risikoreduksjon. Tidlegare hadde Norad mattryggleik med som ein del av mandatet sitt. I Norads partnerlandsstrategi for Nepal, som eg har lese, og som sjølv sagt er offentleg, er mattryggleik, matssystem og reduksjon av svolt ikkje nemnde, så vidt eg kan sjå. Ein har overført pengar som før stod på bilaterale system, til regionalpotten, om me kan kalle det det, så korleis det slår ut, kan kanskje utviklingsministeren gjere greie for. Det gjer det i alle fall vanskelegare for oss på Stortinget å følgje dei midlane. Men er det klokt at Norad har teke ut mattryggleik som satsingsområde mot Nepal? Er det klokt når Nepal, grunna si geografiske utforming og plassering, er eit av landa som er mest utsett for klimaendringar? Dersom åkeren forsvinn i flaum og det har vore svolt, er det ikkje så lett å drive undervisning heller. Eg håpar statsråden kan gjere greie for endringar i Norads strategi i innlegget sitt.

Utviklingsministeren vitja Nepal i 2019. Der deltok han m.a. på den store internasjonale konferansen «Scaling up nutrition». I samband med det sa utviklingsministeren:

«Denne reisen har flere formål. Den vil gi meg mulighet til å snakke om vår nye handlingsplan for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk, som ble lansert i sommer. Reisen gir også en viktig anledning til dialog med myndighetene og andre partnere i Nepal, som er ett av Norges partnerland i utviklingspolitikken.»

Han sa også:

«Regjeringen er opptatt av å nå de aller mest sårbare og marginaliserte gruppene. Dette er en sentral del av arbeidet i Nepal.»

Det er eg samd med statsråden i. Det er viktig. Men er det ein sentral del av arbeidet med dei mandata som ligg no? Det håpar eg at statsråden no kan gjere meir greie for.

Til liks: Den auka innsatsen for personar med funksjonsnedsetjing og sjølv sagt det å kjempe mot moderne slaveri har vorte sett meir på dagsordenen i samband med at mange unge òg frå Nepal no har vore med og bygt stadion til eit VM som kanskje vert noko skjemt av nettopp det – at så mange har ofra livet for å byggje arenaer til fotball-VM i Qatar.

Då Verdas matvareprogram vart tildelt Nobels fredspris i 2020, åttvara leiaren David Beasley om at koronapandemien ville sende 270 millionar fleire menneske ut i eit svolttilvære, som han sa, og at dei skulle kome på toppen av dei rundt 800 millionar svoltne som allereie i dag har vonde dagar og må gå svoltne til sengs. No kan FN's organisasjon for ernæring og landbruk, FAO, melde om endå ei dårleg nyheit for dei svoltne. Matprisane i verda har nådd sitt høgste nivå på sju år. Samtidig har vel Verdas matvareprogram si bøn om 300 milliardar naudhjelpskroner ikkje vorte høyrd tilstrekkelig.

Om ein ikkje støttar opp om småskalalandbruk og greier å lage dei verdikjedene for mat som me må få til òg i dei fattige landa, er jo agroindustrien alternativet. Det er ingen ting som tyder på at agroindustri er ein effektiv metode for å kjempe mot svolt i verda, verken i Nepal eller i andre land. Etter ein svak nedgang i talet på under- og feilernærte innbyggjarar på kloden i fyrste halvdel av førre tiår er talet på nytt i vekst. Som eg sa: Det nærmar seg 700 millionar, altså nesten 9 pst. av befolkninga på jorda. FN's berekraftsmål nr.2 om å utrydje svolt vert fjernare og fjernare. Det kan tyde på at sjølv om det i Noregs utviklingspolitikk vert løfta opp og laga fine, glansa målsettingar og strategiar som vert lanserte, er det slik at når ein snakkar med organisasjonane som arbeider med desse områda, som Utviklingsfondet, opplever ikkje dei at Noreg er ein stor aktør. Ambassaden vår i Nepal er ikkje nokon stor aktør innanfor mattryggleik. Kvifor ikkje?

FN's organisasjon for ernæring og landbruk ber kvart land om å produsere basismaten sin på eigne fornyelege resursar etter agroøkologiske prinsipp. Det betyr vel i korthet å produsere mat til eiga befolkning på nasjonale resursar. Eg trur at dersom fleire av innbyggjarane i Nepal – og i verda elles for så vidt – har tilgang til jord og produserer mat, vil meir av naturressursane verte brukte på ein berekraftig måte,

innanfor toleevna. Noreg kan saman med andre rike land bidra til at me òg får gjort meir klimatilpassing, at ein får kornslag, grasslag og andre planteslag som toler både tørke og flaum betre. Det vert jobba godt med det, men i dei organisasjonane som jobbar med det, er det økonomiske midlar som set skrankar.

Det at mat- og beitejord er i drift, bidreg òg til å stabilisere erosjonsutsett matjord og til å utvikle det biologiske mangfaldet på kloden. Ser ein på Nepal, er det ein stor del av befolkninga som bur i område som er veldig utsette for klimaendringane, med flaum, med tørke og med ras. Dei som vert mest ramma, er som elles dei aller fattigaste. Dette har òg eit likestillingspoeng i seg fordi kvinnene er dei som vert hardest råka, saman med dei funksjonshemma, som faktisk vert endå hardare råka, så eg er svært samd i statsråden si poengtering av dei funksjonshemma og arbeidet for dei. Kvinnene sine moglegheiter til å delta i eit økonomisk liv, kvinnene si moglegheit til å kunne gjere seg gjeldande i samfunnet vert avgrensa, så å rette merksemda mot kvinnene og jentene sin situasjon er sjølvsagt svært viktig. Me veit at i mange fattige land er det kvinnene som står for den store arbeidsinnsatsen òg i småskalalandbruket.

Det å byggje ein marknad, det å kunne selje det ein produserer, det å kunne skape ein lokal økonomi er med på å gjere at eit samfunn kan fungere på ein heilt annan måte. Ein kan òg få på plass folkestyre, demokrati, på ein heilt annan måte dersom ein har fått samfunnet i gang, og det har me mange gode eksempel på i mange land. Det finst òg gode eksempel i Nepal. Noreg har organisasjonar som Utviklingsfondet og andre som gjer ein flott innsats for nettopp å byggje dei berekraftige landsbyane som skal kunne ta landet vidare. Ein må starte på mikronivå. Ein må byggje samfunnet nedanifrå, og då er nettopp mattryggleik, matproduksjon og matkjeder utruleg viktige faktorar. Eg er spent på å høyre kva utviklingsministeren vil seie.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Dag-Inge Ulstein [17:12:31]: Pandemien har gjort det vanskeligere å nå målet om å utrydde all ekstrem fattigdom i løpet av dette tiåret, men den har også gjort det enda viktigere at vi nettopp når det målet. Derfor opprettholder vi prinsippet om å bruke 1 pst. av vår nasjonalinntekt på dette i en tid med vanskelige budsjettprioriteringer. Derfor opprettholder vi samarbeidet med våre 16 utvalgte partnerland i utviklingspolitikken, slik at vi bidrar til de selvforsterkende ringvirkningene som skal til for å skape den beste og mest varige formen for utvikling, nemlig den formen for utvikling som et land og et folk skaper selv. Derfor takker jeg representanten Navarsete for at hun reiser en debatt

som belyser utviklingsmulighetene i et av våre viktigste samarbeidsland, Nepal, og som også forteller oss noe om de mest grunnleggende forutsetningene for å skape bærekraftig vekst. Fjellandet ved Himalaya gir oss på mange måter utsyn og oversikt når det gjelder både utfordringene og løsningene, som er felles for mange.

Samarbeidet vårt med Nepal går, som interpellanten sier, langt tilbake i tid. Det er mange sterke historier helt fra slutten av 1950-tallet, som den om læreren Ingeborg og mannen hennes, Odd Hoftun, vannkraftingeniøren – om deres innsats som ble til et sykehus, en yrkesskole, et energiprogram og en energitilgang som vi ser fruktene av den dag i dag.

Samarbeidet er tuftet på det som var sentrale byggesteiner da Norge selv tok steget fra fattigdom til velstand og velferd, nemlig demokrati og godt styresett, utdanning, vannkraft, matproduksjon, kvinners rettigheter og deltakelse i arbeidslivet og et aktivt sivilsamfunn som kan ta egne initiativ og skape utvikling nedenfra.

Det er ikke tilfeldig at det er nettopp de byggesteinerne som også gjennomsyrrer bærekraftsmålene som vi alle er blitt enige om å nå innen 2030. La meg også legge til et annet avgjørende prinsipp – et prinsipp som også er selve grunnmuren i regjeringens utviklingspolitikk, nemlig at ingen skal utelates.

De mest marginaliserte må inkluderes for at vi skal kunne nå bærekraftsmålene. Derfor har vi trappet opp innsatsen for å nå de mest sårbare gruppene. Regjeringens strategier tar også utgangspunkt i partnerlandenes egne utviklingsplaner. Det er jo landenes egen innsats for vekst og velferd vi skal fremme.

I det bilaterale samarbeidet med Nepal er det et engasjement på flere områder: utdanning, styresett og fornybar energi. I tillegg går det støtte gjennom flere kanaler til matsikkerhet, likestilling, menneskerettigheter, helse og klima. Og dette er ikke separate siloer. Nei, de henger sammen: likestilling, matsikkerhet, helse og klima, og jeg skal vise til noen av prosjektene som beskriver nettopp det.

Skal det godt utbygde sivilsamfunnet i Nepal bli en virkelig kraft for utvikling nedenfra, oppnår vi mest ved å la dem samarbeide med våre egne frivillige organisasjoner. Her som ellers er sivilsamfunnet våre øyne og ører ute i felten og blant de mest effektive iverksetterne av utviklingspolitikken som vedtas i denne salen. Nesten en tredjedel av støtten til Nepal går via sivilsamfunnet og er nettopp knyttet til sårbare grupper og prosjekter innenfor matsikkerhet, ernæring osv.

Det blir ingen utvikling uten det som mest av alt setter jenter og gutter i stand til å ta en jobb og kanskje også skape jobber for andre, nemlig utdanning. I Nepal er målet å få alle barn, også barn fra marginaliserte

grupper, til å starte på skolen og fullføre utdanningen. Vi er også med på å heve kvaliteten på undervisningen og gjøre den relevant, slik at foreldrene ser nytten av å sende barna til skolen. Etter jordskjelvene i 2015 har vi bidratt til gjenoppbygging av 58 skoler – i tett samarbeid med norsk og nepalsk sivilsamfunn.

Under pandemien har betydelige deler av midlene som var bevilget til utdanning, blitt brukt til å sikre god hjemmeundervisning. Mye av vår støtte til Nepal ble omdisponert til slik pandemihåndtering. I tillegg gjorde vi en tilleggsbevilgning på 10 mill. kr, med støtte til et prosjekt for utsatte barn, til en psykisk helse-krisetelefon for barn og unge i regi av et sykehus som vi også er i tett samarbeid med. Behovene har dessverre også der økt dramatisk under pandemien, som en konsekvens av skolenedstengning og restriksjoner.

Godt styresett er også viktig. Etter fredsavtalen i 2006 og med den nye grunnloven har det vært avgjørende med en vellykket overgang til en ny maktfordeling mellom sentrale og lokale myndigheter. Norge bidrar derfor med kompetanseutvikling på provins- og kommunenivå. Gjennom FN støtter vi kompetansebygging for de nye politikerne som er kommet til for å bygge landet, og dette har vært et avgjørende prosjekt for å sikre representasjon og faktisk involvering av kvinner og marginaliserte grupper. Under et møte i 2019 var det inspirerende å høre hvor viktig nettopp dette kunnskapsarbeidet var for at de skulle kunne bruke grunnloven til å utvikle det lokale selvstyret.

Vi vet hvilken kraft Grunnloven har gitt den økonomiske utviklingen i Norge, og vi vet hvilken rolle vannkraften har spilt også her. Å bringe strøm ut til folket er kanskje det enkelttiltaket vi har i Nepal som kan gi raskest økonomisk utvikling.

Som nevnt: Det norske sivilsamfunnets vannkraftengasjement på 1960-tallet la grunnlaget for utbygging av vannkraftverk, overføring av kompetanse og utbygging av strømmnett. Under mitt besøk i Nepal i 2019 undertegnet vi en flerårig avtale med Asiabanken om utbygging av et nett som skal bringe strøm ut til en av de fattigste og mest folkerike provinsene. Vannkraft bidrar også til renere luft og bedre helse i et land hvor det fortsatt fyres på gamlemåten med bål på gulvet og uten avtrekk og pipe.

Et annet bidrag til kampen mot ikke-smittsomme sykdommer i Nepal er at vi har vært med på å bygge landets første barnepsykiatriske klinikk. Den ble åpnet i vår.

Vi ser at også i Nepal har pandemien ført til økt vold i hjemmet. Rapporter viser at selvmord blant unge jenter har økt med 40 pst. under nedstengningen. Derfor har Norge det siste året doblet sin støtte til FNs

befolkningsfonds innsats for å bekjempe kjønnsbasert vold i Nepal – fra 4 mill. til 8 mill. kr årlig.

Vår bistand via sivilsamfunnet i Nepal går til flere formål og sektorer: utvikling av lokalsamfunn, menneskerettigheter, miljø og klima, matsikkerhet, tiltak for mennesker med funksjonsnedsettelser og tiltak for bl.a. daliter.

Nepal har et mangfoldig sivilsamfunn med stor evne til å bekjempe fattigdom og fremme ytringsfrihet og andre menneskerettigheter. Det skaper store ringvirkninger, noe jeg selv fikk se og høre da jeg var på et såkalt virtuelt besøk i Nepal nå i mars.

Noe av det som kan skape aller flest ringvirkninger, og som gir størst evne til å skape sin egen vekst, er økt matsikkerhet. Gjennom handlingsplanen for bærekraftige matsystemer, som vi la fram i 2019, og som ble referert til av interpellanten, støtter vi over 50 tiltak med om lag 1,2 mrd. kr.

I Nepal, som ellers i verden, gjelder det å utnytte den nære koblingen mellom matsikkerhet og klimainnsats og mellom matsatsingen og den nye strategien for klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer og sultbekjempelse som vi la fram 12. april.

Norsk støtte har bidratt til å utvikle det som er blitt en forskningsinstitusjon i verdensklasse, særlig når det gjelder klimaendringene i Himalaya og Hindu Kush: ICIMOD. ICIMODs forskning har gitt økt forståelse av hvordan klimaendringene påvirker økosystemer og landbruk, og støtter bønder med praktiske tiltak, slik at de kan ta i bruk ny teknologi, dele kunnskap om mer naturbaserte løsninger og få fram avlinger som er tilpasset klimaendringene. Det gir økte og mer forutsigbare avlinger, økte inntekter og mulighet til å investere tilbake igjen i sine egne lokalsamfunn. Siden jordbruket i Nepal i stor grad drives av kvinner, styrker det også likestillingen, og likestilling styrker som kjent både velferd og velstand.

Takket være ICIMODs digitaliseringsinnsats har bøndene nådd markedene med sine varer også under pandemien. I november 2019 besøkte jeg en klimautsatt landsby som en del av ICIMODs prosjekter. Ut med helseskadelige kjemikalier, inn med mer naturbaserte løsninger: oppsamling av regnvann, solkraft til vannpumper, biogjødsel, biogass, nye typer avlinger og digitale løsninger. En av bøndene fortalte meg at hun hadde tjuedoblet omsetningen takket være en app på telefonen som ga henne tilgang til både værmelding og marked.

Som interpellanten på en engasjerende måte framhevet, er arbeid knyttet til landbruk og matsikkerhet utrolig avgjørende for å utrydde fattigdom, oppnå bærekraft og at ingen må utelates. Nå – for å motvirke mange av de forsterkede utfordringene pandemien har

ført til: 70–80 pst. av dem vi må nå for å utrydde fattigdom og bekjempe sult, lever nettopp av småskalajordbruk. Derfor vil jeg takke både for engasjementet og for muligheten for denne viktige debatten.

Liv Signe Navarsete (Sp) [17:22:46]: Eg takkar for svaret. Det viser vel, som eg kanskje hadde ein mistanke om, at Noreg er spreidd på veldig mange ulike område i bistandspolitikken ein fører overfor Nepal. Ein skal passe seg vel for å seie kva som er rett og feil, men det eg etterlyser, er ei meir praktisk og synleg prioritering av nettopp det som statsråden avslutta med – alle dei som kan få eit betre liv med ganske enkle middel, at dei kan løftast ut av fattigdom og svolt gjennom nokre forholdsvise enkle tiltak.

Klimatilpassa landsbyar – Climate Adapted Villages, CAV – er éin metode, statsråden nemnde ein annan. Det går jo på det same. Det er klimatilpassa lokalsamfunn, det å byggje berekraftig produksjon, og det er sjølv sagt ei heil rekkje element, som eg òg nemnde i stad.

No går tida fort, ser eg. FN's generalforsamling vedtok hausten 2018 erklæringa om rettane til bønder og andre arbeidsfolk i bygder – eit omfattande dokument som gav sosial og økonomisk aksept til verdas meir enn 1,2 mrd. småbønder, fiskarar, beitebrukarar, arbeidsfolk i landbruket og familien deira. For verdssamfunnet er ikkje desse store yrkesgruppene på veg ut, men ein del av framtida, med rett til å kjempe for sine interesser, levemåtar, jordeigedomar og driftsmåtar.

Men vedtaket i FN var ikkje samrøystes: 119 land røysta for, 7 land røysta imot, og 49 land avstod frå å røyste. Mellom landa som røysta blankt, var Noreg. Mellom dei som røysta imot, var Sverige og USA. Eg må spørje statsråden: Kvifor røysta Noreg blankt i denne saka når me veit kor viktig rolle landbruket spelar i å oppnå berekraftsmål 2, om å avskaffe svolt og fattigdom, og i å arbeide med klimatilpassing for å gjere land meir motstandsdyktige mot framtidige utslag av klimaendringane? Kvifor røysta ikkje Noreg for FN-fråsegna? Og det tredje spørsmålet er: Vil utviklingsministeren syte for at denne saka vert teken opp at, og at Noreg kan slutte seg til fråsegna som FN gjorde i 2018?

Ein treng midlar, men ein treng òg å verte anerkjent – for å bruke eit dårleg nynorsk ord. Ein treng å verte sett. Og akkurat den FN-fråsegna var jo ein bit av det biletet, nemleg å sjå alle dei som treng å verte sett.

Statsråd Dag-Inge Ulstein [17:26:12]: Interpellanten viste til angivelig manglende prioriteringar. Men i den partnerlandstrategien vi har med Nepal, ligger det under kapittelet for prioriterte områder veldig tydelig som et av kulepunktene der: klimatilpassing, bekjempe sult og det å skaffe inntektsbringende arbeid for

kvinner og sårbare grupper, som er akkurat det som blir etterspurt her.

Vi samarbeider med nepalske myndigheter, som har en landbruksstrategi som strekker seg fram til 2035, og som identifiserer en rekke utfordringer knyttet til bl.a. klimaendringer, tilgang på arbeidskraft og andre strukturelle forhold.

Jordbrukssektoren i Nepal er utrolig viktig. Den utgjør om lag en tredjedel av den nepalske økonomien, to tredjedeler av arbeidsplassene for den økonomisk aktive befolkningen er i jordbruket, og de fleste er kvinner, som det blir sagt her. Det krever altså langsiktige investeringer og helhetlige tilnærminger, som vi både har fra ICIMOD og også ser hos andre sivilsamfunnsorganisasjoner, som bl.a. Utviklingsfondet, som har hatt dette engasjementet helt siden 1982. De har jobbet med matsikkerhet, inntektsskaping, klimatilpassing og deltagelse, som jeg nevnte. Det er en god tilnærming. De kjenner de lokale utfordringene godt, og jeg er glad for at vi har slike samarbeidspartnere.

Det er bakgrunnen for at det bl.a. legges opp til planlagt aktivitet til rundt 10 mill. kr for bare Utviklingsfondet. Det blir en utrolig viktig del av satsingen på landbruk, matsikkerhet og klima framover også i Nepal.

Så må jeg bare si at det blir sagt her at det liksom er strategier på glanset papir. Det stemmer ikke. Det er kunnskapsbaserte prosjekter som er igangsatt, og det er mye midler som er bevilget og prioritert. Det blir nærmest som å slå opp åpne låvedører her.

Jeg håper virkelig at interpellanten også blir glad når hun hører at vi har bidratt, ikke minst når det gjelder IFAD, som interpellanten vet er det internasjonale fondet for jordbruksutvikling. Vi har altså økt dette med 40 pst. for perioden 2022–2024, og vi har nettopp annonsert et bidrag på 508 mill. kr, som er helt avgjørende for å nå nettopp småbøndene på landsbygda i utviklingsland. Det må en som sagt gjøre. Skal vi klare å utrydde fattigdom, må vi engasjere nettopp de gruppene også. IFAD gjennomfører en rekke programmer som gir både bedre inntekt og bedre levekår for fattige familier.

Så til at dette ikke er prioritert, og når det gjelder anerkjennelse: Vi er jo utrolig aktivt inne bl.a. når det gjelder FN's arbeid med klimatilpassing og koblingen mellom klimatilpassing og matsikkerhet, der nettopp jordbruket og småskalabønder har en viktig rolle. Vi kommer til å ha det høyt på agendaen videre, og vi har nettopp lansert en strategi som jeg håper interpellanten vil lese og sette seg godt inn i. Så skal vi fortsette kampen for å utrydde fattigdom og sult også i Nepal.

Liv Signe Navarsete (Sp) [17:29:39]: Eg vil nytte anledningen til å takke statsråden for svara og for forsikringane om at ein òg er oppteken av landbruksbistand.

Sidan eg ikkje fekk sagt alt eg hadde tenkt i innlegget mitt i stad, bad eg om ordet ein gong til. Det er slik at i løpet av dei siste 25 åra har over fem millionar ungdomar forlate Nepal på jakt etter jobb i andre land. Det svarar til nesten heile befolkninga i Noreg.

Me har alle fått bretta ut avsløringane om dei grufulle arbeidsforholda som framandarbeidarar møter når dei kjem til ein plass som Qatar. Over 1 600 unge nepalesarar har mista livet under bygginga av VM-stadion. Eg vil seie: All ære til dei fotballklubbane som har teke det opp og diskuterer det etiske aspektet ved dette.

Me veit òg at dei ungdomane som reiser f.eks. til Qatar frå Nepal, ikkje ynskjer å vere der. Dei veit det er livsfarleg, og dei veit at dei vert behandla dårleg, får bu dårleg og må vere borte frå familien i årevis. Men dei vert jo tvinga til å reise fordi dei òg skal forsørge familien sin. Det er ingen 15-åring som ynskjer å reise frå alt ein kjenner. I Nepal er det mange unge menn som må reise ut av landet for å sikre inntekter.

Etter det store jordskjelvet i 2015 kom òg mange tilbake fordi dei måtte vere med på å byggje opp att. Då hadde òg Noreg og Utviklingsfondet ei satsing for auka lokal matproduksjon med enkle, rimelege drivhus i plast, dryppvatning og gjødsel frå husdyr. Det som var interessant med det, var at berre etter eit par sesongar tente desse ungdomane meir på det enn dei gjorde med den jobben dei hadde, anten dei var berarar i India eller dei var snikkarar eller anleggsarbeidarar ein annan plass. I tillegg kunne dei ta vare på ungar og familien. Når me veit at Nepal importerer halvparten av all maten frå India, er det lett å sjå at her er det store moglegheiter.

Eg stilte òg eit anna spørsmål, og det er kvifor Noreg ikkje ynskje å røyste for erklæringa om rettar til bønder og andre arbeidsfolk i landområde som FN's generalforsamling vedtok hausten 2018. Vil statsråden gjere noko med det? Vil han ta det opp att? Det var i den samanhengen eg snakka om at grupper har bruk for å verte sett.

Eg håpar statsråden kan svare på det, og eg vil igjen takke for at han stiller og svarar utfyllande på interpellasjonen.

Statsråd Dag-Inge Ulstein [17:32:56]: Jeg vil takke for debatten. Det er utrolig viktig og riktig at vi debatterer hvordan bistanden skal innrettes, og hvordan vi kan få mest mulig utvikling for hver krone.

Jeg synes også det har vært en fin anledning til å synliggjøre regjeringens satsinger innenfor bistanden i Nepal og hvordan vi kan videreutvikle den også.

Jeg opplever som utviklingsminister at det er mange gode formål, og regjeringen må prioritere. Vi jobber hele veien med å finne balansen mellom innsatser i ulike sektorer, mellom bilateral bistand og multila-

teral bistand og den bistanden vi gir gjennom sivilsamfunnet. Det er klart at vi nå også er i en fase hvor det blir utrolig viktig hvordan vi kan være med på å bidra til å ta noen av utviklingslandene, lavinntektslandene, ut av krisen også. Nyhetene viser at nabolandet India, som var nevnt her i forbindelse med importen, har 300 000 nye smittede i dag. Vi vet at Nepal også har hatt en dramatisk økning. Det kommer til å påvirke mange av prosjektene og arbeidet, og det vil dessverre også føre til at arbeidet med å nå bærekraftsmålene blir enda mer krevende. Men vi kommer i alle fall til å videreføre satsingen, som jeg har vist til her, og kan forsikre om at sivilsamfunnet vil være en utrolig viktig kanal for norsk bistand også i framtiden.

Så var det et spørsmål knyttet til noe som var før jeg kom inn i den rollen jeg har i dag, så jeg kjenner ikke til prosessene rundt det som er nevnt av interpellanten. Men jeg kan betrygge interpellanten om at når det gjelder engasjement, og når det gjelder det å være til stede og også anerkjennelsen av Norges engasjement på dette feltet, får vi i alle fall veldig tydelig tilbakemelding på det fra ledende aktører i FN-organisasjoner, fra sivilsamfunnet og fra andre lands myndigheter som engasjerer seg i temaet matsikkerhet og ikke minst hvordan vi kan se dette i sammenheng.

Så igjen – takk for debatten. Tallene for utviklingssamarbeid, den ODA-godkjente bistanden for 2020, er akkurat blitt offentliggjort. Norsk bistand lå altså på et rekordhøyt nivå, på 39,5 mrd. kr, som utgjør 1,11 pst. av BNI. Prosentmålet er viktig for å kunne motivere andre land til å gjøre mer på bistandsfeltet. Men det handler om resultatet av det vi faktisk klarer å få til gjennom disse midlene, og også at vi kan sikre langsiktighet, slik at vi når de målsettingene som er satt i dette arbeidet.

Fordi vi er i en pandemi, er det norske bidraget viktigere enn noensinne. Det gjelder også for samarbeidet med Nepal.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er dermed avsluttet.

Sak nr. 8 [17:36:01]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Kjønnaas Kjos og Per-Willy Amundsen om å styrke og forbedre vergemålsordningen (Innst. 285 S (2020–2021), jf. Dokument 8:77 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver parti-gruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter

innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte tale-tid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ingunn Foss (H) [17:36:48] (ordfører for saken): Vergemålsordningen skal verne om sårbare mennesker som ikke er i stand til å ivareta sine egne interesser. Den skal bidra til at de som trenger det, får den hjelpen som er nødvendig for å ta viktige beslutninger, og får bi-stand til å kunne fungere på lik linje med andre. Verge-målet kan omfatte både personlige og økonomiske for-hold. Vergers oppgave er hovedsakelig å disponere midler og ivareta rettigheter til vergehaveren. Verge-målet skal tilpasses de behov vergehaveren har, og hjel-pen skal ikke være mer omfattende enn behovet tilsier. Det er viktig at vi sikrer dem som trenger det, et godt vergemålssystem, at vi sørger for at systemet gir perso-ner med verge tilstrekkelig støtte, og at vergen kan ar-beide på en god og effektiv måte.

Vergemålsloven er relativt ny, og den er til god hjelp for dem som trenger det, men vi ser behov for endringer i både regelverk og praksis. Mye av dette arbeidet er i gang. Det jobbes bl.a. med endringer i ver-gemålsloven og tilhørende forskrift om godtgjøring. Forslaget har vært på høring, og regjeringen jobber nå med å finne en riktig balanse mellom ulike interesser.

Det skal også legges fram en stortingsmelding om sikring av utviklingshemmedes menneskerettigheter. Regjeringen gjennomfører forpliktelser som følger av CRPD, om å tydeliggjøre selvbestemmelsesretten og om å gi nære familiemedlemmer en noe utvidet klage-rett. Dette har vært på høring, og det jobbes nå med en lovproposisjon. Det jobbes også med å etablere et full-maktsregister som gjør at verger kan få tilgang til ulike offentlige og digitale tjenester. Dette vil forenkle ver-gers oppdrag i mye større grad.

Vi har også Statens sivilrettsforvaltning, som job-ber med forenkling og utvikling av praksis. Det er, som et eksempel, nettopp utarbeidet en ny e-opplæring som bl.a. tar for seg vergers rolle, og det jobbes videre med en rettleiding om vergers rolle.

Høyre støtter en fortsatt gjennomgang av ordningen, der det ved behov fremmes forslag til lovendringer som kan styrke og forbedre vergemålsordningen. På denne bakgrunn støtter vi forslaget fra Fremskrittspartiet om en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen.

Presidenten: Skal representanten ta opp forslaget?

Ingunn Foss (H) (fra salen): Ja.

Presidenten: Da har representanten Ingunn Foss tatt opp det forslaget som Høyre er en del av.

Jenny Klinge (Sp) [17:39:24]: Den såkalla Tolga-saka vart avdekt i VG hausten 2018. Saka gjorde eit sterkt inntrykk på mange og førte til at fylkesmenn, no statsforvaltarar, fekk i oppdrag å undersøkje 17 000 ver-jemålssaker. Dette resulterte i at 255 verjemål vart opp-heva eller var i ferd med å bli det i 2020. Ved utgangen av 2019 hadde 403 personar meldt frå om at dei hadde eit verjemål dei ikkje ønskte.

CRPD-konvensjonen peiker på retten til sjølvbe-stemming også hos personar med svekte kognitive evner. Ein person som er under frivillig verjemål, tek som utgangspunkt sine egne avgjerder og rår over egne midlar. Men lova opnar for unntak når ein person ikkje er i stand til å forstå innhaldet av disposisjonen. I dei tilfella kan verja overstyre og fatte avgjerder på veg-ner av personen som er under verjemål. I realiteten betyr det at verja heilt eller delvis kan ta frå den perso-nen som er under frivillig verjemål, den rettslege hand-leevna ved å seie at vedkomande ikkje forstår innhaldet av egne disposisjonar.

Dagens verjemålsordning baserer seg på at ei verje har som oppdrag å vareta interessene til den personen som er under verjemål, sjølv om verja ikkje alltid kjen-ner eller er vald av personen sjølv. Ei eventuell vedtaks-støtteordning kan fremje og beskytte sjølvbestemminga til personen. Eit system for vedtaksstøtte kan styrkje per-sonen sitt høve til å ta avgjerder i tråd med egne ønske.

CRPD-komiteen har gjeve klare signal om at dagens verjemålssystem ikkje er tilfredsstillande, og komiteen har tilrådd at Noreg går over til ei vedtaks-støtteordning.

Vi i Senterpartiet står saman med Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti bak komiteen si tilråding om at regjeringa føretek

«en helhetlig gjennomgang av vergemålsordnin-gen, herunder vurdere alternativer som en beslut-ningsstøtteordning i tråd med CRPD, og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer lovverket for personene som ordningen er ment å omfatte».

Martin Henriksen (A) [17:41:45]: Vergemålsord-ningen skal sikre at interessene til mindreårige og voks-ne som ikke kan handle på egen hånd, blir ivaretatt. Det påhviler derfor vergene som påtar seg denne viktige og ofte veldig krevende oppgaven, et stort samfunnsan-svar. Utfordringen med vergemålsordningen er godt kjent og har vært belyst i media gjennom flere saker de siste årene. Det gjelder verger som sitter med altfor mange klienter for på den måten å kunne leve av det, personer som ikke får profesjonelle verger til å ta deres sak fordi den er for komplisert og krever for mye tid, og

personer under vergemål som har tapt penger på grunn av konkurs hos vergen.

Vi vet også at behovet for vergemål har vært økende og antas å stige i årene framover. Derfor er Arbeiderpartiet glad for tilrådinga som Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti står bak, om at

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen, herunder vurdere alternativer som en beslutningsstøtteordning i tråd med CRPD».

I en sårn gjennomgang mener Arbeiderpartiet i likhet med de andre rød-grønne partiene at det er flere problemstillinger som bør belyses, f.eks. et mulig krav om ansvarsforsikring for profesjonelle verger, krav til kompetanse for forskjellige grupper av profesjonelle verger, en mulig oppdeling av vergebehov i forskjellige nivå, en egnet kompensasjonsmodell for personer med psykiske lidelser og utfordringer med voldelige personer som trenger verge. Det kan også være behov for å se på andre ordninger som bør fungere ved siden av vergemålsordningen.

Regjeringa har så langt ikke akkurat handlet raskt i denne saken, og forslaget regjeringa har sendt på høring, har i liten grad tatt tak i det vi mener er de største utfordringene som er belyst. Derfor er det bra at denne saken kommer opp i Stortinget, og vi vil oppfordre justisministeren og regjeringa til å ta den gjennomgangen, som forhåpentligvis blir gjennomført, på største alvor, også med de forholdene som de rød-grønne partiene tar opp i innstillinga.

Statsråd Monica Mæland [17:44:26]: Vergemålsloven som trådte i kraft i 2013, var en viktig reform. Den innebar endringer som sikret gjennomføring av forpliktelsene etter CRPD-konvensjonen. Vergemålsloven har vært til stor hjelp og nytte for mange i samfunnet vårt. Likevel er det behov for videreutvikling, noe regjeringen har prioritert.

Vi har bl.a. tydeliggjort at vergehaveres rett til selvbestemmelse skal være styrende for vergemålsmyndighetens arbeid og utvikling. Flere viktige regelverksendringer har vært sendt på høring. Dette gjelder bl.a. terminologi for å understreke frivillighet og vergegodtgjøring. Departementet arbeider nå med flere viktige endringer, bl.a. en lovproposisjon for å presisere retten til selvbestemmelse og forsterket gjennomføring av CRPD-konvensjonen.

Som jeg uttalte i brev 20. januar i år, skjer videreutviklingen på området skritt for skritt og i riktig retning, samtidig som vi må tenke helhet. Jeg mener at det har vært en god fremgangsmåte, men jeg støtter også forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet om en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen.

En helhetlig gjennomgang bør se på samspillet mellom vergehaver, verger og pårørende og omsorgspersoner for vergehaverne. Det å sikre reell selvbestemmelse krever noe av hele samfunnet. Vergen skal utfylle andre offentlige og private ordninger.

En helhetlig gjennomgang vil også bidra til spre informasjon og korrigere feilinformasjon. I offentlige debatter fremstår det ofte som om man ikke har fått med seg alt som har skjedd etter Tolga-saken, og mange tror at vergehavere har færre rettigheter og svakere vern enn de faktisk har.

Det er viktig for meg å få frem at loven ikke åpner for unntak fra selvbestemmelse der personen ikke har samtykkekompetanse. Vergen kan ikke frata personer under frivillig vergemål handleevnen ved å si at vergehaveren ikke forstår sitt eget beste. Vergehaverens vilje og preferanser skal alltid legges til grunn ved alminnelig vergemål.

Vergemål fungerer godt for tusenvis av mennesker i hele Norge. Vi må ikke glemme alt det gode arbeidet som verger gjør i dag, og mange av vergene er nærstående som arbeider hardt for å hjelpe sine nærmeste.

Jeg er derfor glad for at justiskomiteen har kommet frem til et forslag som kan bidra til å fremme selvbestemmelse og hindre diskriminering blant de aller mest sårbare i samfunnet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [17:46:58]

Interpellasjon fra representanten Nicholas Wilkinson til justis- og beredskapsministeren:

«I Stortingets høring om rusreformen kom det fram at politiet bruker mer tvang i møte med brukere av illegale rusmidler enn det er hjemmel for. Riksadvokaten var tydelig på at bruk alene ikke åpner for å ransake for eksempel telefon. Likevel viste en rekke andre høringsinstanser til at dette var vanlig praksis, deriblant statsadvokaten og Norsk Narkotikapolitiforening. I media har vi sett eksempler på omfattende ransaking utelukkende basert på bruk, uten at det er mistanke om for eksempel salg. Statsadvokaten uttalte også følgende: «Jeg tror nok at det har vært ransaket på denne måten i Norge i alle år, og jeg har ikke vært borti noen gang at det ikke skal være lov.»

Kan statsråden klargjøre at politiet vil beholde nødvendige hjemler de har i dag, om brukerdoser avkriminaliseres, og samtidig bekrefte at det i dag er ulovlig med ransaking av for eksempel mobiltelefon og hjem i mindre alvorlige saker?»

Nicholas Wilkinson (SV) [17:47:58]: Jeg var forbauset og bekymret etter den digitale høringen om rusreformen. Der kom det fram at flere i politiet misbruker sine fullmakter i russaker. Det er et alvorlig maktovergrep som jeg nå håper statsråden vil rydde opp i. For jeg regner med at hun er enig med meg i at rusbrukere skal møtes med samme lovverk og verdighet som det jeg som stortingsrepresentant gjør.

Flere i politiet sa på høringen at de vil miste metoder hvis rusreformen går igjennom i Stortinget, og at de ikke kan ransake boliger og mobiltelefoner hvis personen bare har en brukerdose. Etter at SV krevde en interpellasjon om dette temaet, sendte Riksadvokaten brev til politiet om saker om personer med bare en brukerdose og mistanke om bare personlig bruk og besittelse. Riksadvokaten har sagt at det ikke skal være mobilransaking, husransaking og tvungen blod- eller urinprøve i disse sakene. Politiet vil ikke miste disse verktøyene for personer med bare en brukerdose siden dette allerede er ulovlig.

SV forventer at justisministeren svarer tydelig på hva som er lovlig, og informerer politiet om det. Målet er at de skal slutte å bruke inngripende tiltak som er ulovlige. Det er viktig, riktig og lovlig for politiet å bruke inngripende tiltak for å avsløre salg, smugling, produksjon osv., men denne interpellasjonen handler om brukerdoser.

Jeg viser til informasjonen vi har fått i høringen om rusreformen, og noen pressesaker.

Riksadvokaten sa dette i høringen om rusreformen om bruk av forholdsmessige tvangsmidler:

Tvangsmiddelet skal stå i forhold til det lovbruddet man søker å forfølge. For det andre så forutsetter tvangsmiddelbruken at man forfølger et etterforskningsmål som er relevant ut fra mistanken i saken. Så dersom en person bare er mistenkt for bruk av narkotika, så vil det også i dag være ulovlig å gjennomgå mobiltelefonen for å kanskje finne bevis for narkotikasalg eller eventuelt andre tilfeldige mulige lovbrudd.

En statsadvokat sa i høringen om ransaking av en narkotikabruker som har bare en brukerdose:

Da er det snakk om å ransake person, lommer og ikke minst telefon. Og videre: Jeg tror nok at det har vært ransaket på denne måten i Norge i alle år, og jeg har ikke vært borti noen gang at det ikke skal være lov.

Det er tydelig at Riksadvokaten, sjefen, og denne statsadvokaten er uenige om hva som er lovlig og ikke lovlig.

Norsk Narkotikapolitiforening, som er en organisasjon, ikke politiet, skriver tydelig at politiet vil miste verktøy hvis rusreformen går igjennom. For eksempel mener de at de vil miste muligheten til å ransake mobil-

telefoner og boliger også når personen har en brukerdose. Men det er ulovlig i dag. Jeg forstår at denne statsadvokaten er nestleder i Norsk Narkotikapolitiforening, men jeg forventer at denne statsadvokaten forstår loven og følger loven selv om han er medlem i Norsk Narkotikapolitiforening.

Den 12. april, etter brevet fra Riksadvokaten, sa denne statsadvokaten til Rett24:

«Politiet har fortsatt full adgang til å ransake person ved mistanke om bruk, og både husvære og mobiltelefon vil etter omstendigheten også kunne ransakes.»

Han avviser at Riksadvokatens redegjørelse gir vesentlig kursendring. Jeg har noen eksempler som tydelig viser at det må være en kursendring:

Fire politikontakter i Værnes-regionen skrev:

«(...) en ung mann framstår som ruset. Det gir politiet muligheten til å ransake person, telefon og bolig.»

De påstår altså, svart på hvitt, at mistanke om bruk alene, eller besittelse av en liten mengde, gir grunnlag for både mobiltelefonransaking og husransaking.

En ung mann på 21 år som røykte cannabis, det vil si bruk og besittelse av bare en brukerdose, sa følgende:

«Vi måtte dra av oss bukse og bokser, og så fikk vi beskjed om å holde opp pungen, slik at de kunne lyse med lykt under. De lyste også rundt rumpen. Jeg aner ikke hva de mente å kunne finne der.»

Det er alvorlig maktmisbruk fra betjentene som hadde dette oppdraget.

Denne interpellasjonen er ikke en kritikk av statsråden. Det var samme praksis da SV satt i regjering. Debatten om rusreformen har gitt de sårbare en stemme. Vi har nå lært hva som skjer bak kulissene, og det vi ser, er at det har vært systematisk maktmisbruk mot brukere av illegale rusmidler. Derfor sier jeg, på vegne av SV, unnskyld for at vi ikke stoppet det før. Uansett rusreform eller ikke rusreform – praksisen må endres.

Vi har mange andre saker, slik som mannen som ringte 113 for å redde livet til vennen da han tok en overdose. Personen fikk en bot siden han hadde en brukerdose. Et annet eksempel er mannen som ble mistenkt for bruk av narkotika, og som ble tvunget til urinprøve og blodprøve.

Når det er systematisk maktmisbruk, må Stortinget og regjeringen finne ut hva som har skjedd. Derfor vil SV fremme forslag om en politikommisjon.

Alle disse maktmisbrukssakene, med overgrep fra noen i politiet, er en politiskandale. Derfor må det være en uavhengig gransking, så det ikke bare blir til at justis-sektoren gransker seg selv. Kan statsråden klargjøre at politiet i saker om bruk og besittelse av brukerdoser ikke kan ransake mobil og boliger eller foreta andre

inngrepene tiltak, som tvungen urin- eller blodprøve, i dagens system?

Presidenten: Presidenten forstår at det å bruke sitater er fint for å levendegjøre innlegget, men minner om forretningsordenen § 55, som sier at sitater bare bør brukes i begrenset utstrekning.

Statsråd Monica Mæland [17:58:27]: Representantens spørsmål tar opp grensene for politiets og påtalemyndighetens maktbruk mot enkeltindivider. Dette er et område hvor det ikke bør være rom for tvil.

Regjeringens forslag til rusreform legger til grunn at politiet fortsatt skal ha en sentral rolle i å avdekke og forebygge ulovlig bruk og besittelse av narkotika. Det er foreslått nye regler for politiets adgang til å visitere personer der det er mistanke om ulovlig besittelse av narkotika til eget bruk. Politiet vil etter de nye reglene fremdeles kunne avdekke ulovlig besittelse av mindre mengder narkotika til eget bruk og ta beslag i dette. Politiet vil også kunne gi pålegg om oppmøte til rusveiledning hos kommunal rusrådgivningsenhet.

De foreslåtte reglene om visitasjon tar hensyn til at mindre mengder narkotika til eget bruk ikke skal være straffbart. Dette gir føringer for hvor langt det er rimelig å gå for å avdekke en mistanke om bruk. I lovproposisjonen er det pekt på at adgangen til visitasjon omfatter en ytre besiktigelse av personens kropp, og at det ikke er adgang til avkledding av personen.

Ved konkret mistanke om salg av narkotika og ved befatning med narkotika som overskrider de straffrieterskelverdiene for mindre mengder narkotika, vil politiet ha de samme hjemlene som i dag til å ransake personer og gjennomgå mobiltelefoner.

Jeg mener at politiet etter rusreformens forslag fortsatt vil ha de nødvendige hjemler til å avdekke befatning med narkotika, enten det er ulovlig besittelse til eget bruk eller mer alvorlig straffbar befatning som salg.

Representanten ber meg om å «bekrefte at det i dag er ulovlig med ransaking av for eksempel mobiltelefon og hjem i mindre alvorlige saker». Svaret på det spørsmålet avhenger av den enkelte saks faktum veid opp mot de nærmere angitte vilkårene i straffeprosessloven. Jeg viser i denne sammenheng til Riksadvokatens brev av 9. april i år med en grundig orientering om adgangen til å foreta ransaking i saker om mulig overtredelse av narkotikalovgivningen. Jeg viser særlig her til punkt 6.4 i brevet, om «Funn av små mengder narkotika», der det bl.a. framgår:

«Er det etter omstendighetene grunn til å tro at narkotikaen er til egen bruk, vil det uten andre opplysninger ikke være grunnlag for ransaking av bolig eller gjennomgang av mistenktes mobiltelefon. Men dersom mengden narkotika, måten den er

pakket på, eventuelle narkotikaregnskap eller andre forhold gir skjellig grunn til mistanke om at vedkommende er involvert i salgsvirksomhet, vil det gjennomgående være grunnlag for ransaking både av bopel og telefon» på dette grunnlag.

Det er Riksadvokaten som har det øverste ansvaret for påtalemyndigheten i politiet og det overordnede ansvaret for etterforskningen i straffesaker – også narkotikasaker. Riksadvokatens skriv vil gi grunnlag for å sikre at politi og påtalemyndighet har en omforent praksis som er i samsvar med straffeprosesslovens regler.

Det skal selvsagt ikke herske tvil om politiets praksis ved bruk av tvangsmidler i narkotikasaker. Jeg er derfor veldig glad for at Riksadvokaten i brev av 13. april i år har pålagt statsadvokatene å gjennomføre en kartlegging og vurdering av politi og påtalemyndighets praksis på dette området. Dette er en gjennomgang som politidirektøren støtter og vil samarbeide om. En slik gjennomgang vil gi oversikt over praksisen og vil også vise om den er i samsvar med reglene i straffeprosessloven. Ikke minst vil en slik gjennomgang vise om det er behov for ytterligere tiltak. Statsadvokatene skal rapportere til Riksadvokatembetet innen 1. oktober i år, og vi skal selvsagt følge opp de funn man da vil framlegge.

Tone Wilhelmsen Trøen hadde her gjeninn tatt presidentplassen.

Nicholas Wilkinson (SV) [18:02:40]: Jeg er glad for at regjeringen er enig i at vi skal følge Riksadvokaten, men det har skjedd mye før Riksadvokaten sendte brev. For eksempel var det en kvinne som demonstrerte for å legalisere cannabis – SV er imot det, men det er lovlig å demonstrere – som politiet mente så litt ruset ut, så de tok kvinnen inn. Hun hadde barn i barnevogn, så politiet tok barnet til barnevernet en natt. Hun måtte ta to rustester, men hun var ikke ruset.

Det er mange saker, og vi har ikke sett på disse gamle sakene. Som jeg sa, skal SV foreslå en politikommisjon. Jeg vet at statsråden ikke skal gå inn i debattene i helse- og omsorgskomiteen, men jeg vil gjerne spørre: Vil regjeringen se på gamle russaker og se om det har vært maktmisbruk fra noen i politiet i russaker, slik at vi kan få vite hva som har skjedd, og kanskje hjelpe mange av de andre som har blitt straffet, men ikke burde ha blitt det? Jeg sier straffet, for når man har blitt strippet på gaten eller blitt tvunget til urin- eller blodprøve, er det nesten som straff, også når man ikke har ruset seg.

Statsråd Monica Mæland [18:05:09]: Mitt og regjeringens klare utgangspunkt er selvsagt at politiet skal følge alle lover og regler. Jeg har også lyst til å si at Riksadvo-

katen i sitt brev av 9. april sier at han ikke har grunn til å tro at det foreligger noen grov systemsvikt eller noen utbredt feilpraktisering, men det er nå oppstått en debatt, og det kommer historier som den representanten gjenga her. Det er utrolig viktig at vi har tillit til politiet, og det har vi. Vi har veldig høy tillit til politiet i Norge.

Tvangsbruk og personransaking er noe av det mest inngripende vi som samfunn gjør overfor enkeltpersoner, og derfor er det viktig når dette blir en debatt, at man går inn i det, at man ser på hvilken praksis som foreligger, og at man faktisk gjør seg opp en mening om det er ting man må gripe fatt i, eller ikke. Jeg vil ikke reklamere for ett spesielt medium, men det er et veldig godt intervju i Bergens Tidende i dag med politimesteren i Vest, som forteller at hans inntrykk er at det ikke er bevisste brudd, men at loven kan være anvendt feil, også fordi tidene endrer seg, og med dem endrer også praksis seg. Mobiltelefonene var noe helt annet for ti år siden enn i dag. I dag har vi stort sett hele livet vårt inne på mobilen, for ti år siden var det en telefon.

Mye endrer seg, og vi må ha et lovverk som er oppdatert. Riksadvokatens rundskriv er grundig, det er godt. Mitt klare inntrykk er at politiet tar dette på alvor. Det er også slik at politiet står i mange vanskelige situasjoner og skal ta raske avgjørelser knyttet til bevisets stilling og til skjønn, og avgjørelsen må tas der og da. Men vi må vite at praksis er i tråd med de regler vi har, og nå får vi et svar på det. Først da synes jeg det er naturlig å diskutere hva som eventuelt skulle skje videre.

Martin Henriksen (A) [18:07:38]: Vi har et godt politi i Norge som Arbeiderpartiet gjerne skulle sett det var flere av, særlig lokalt, hvor gjennomføringen av politireformen – den såkalte nærpolitireformen – ikke har vært god nok. Likevel: Saken SV tar opp i dag, er viktig, og den er helt nødvendig å komme til bunns i.

For Arbeiderpartiet er det viktig at justisministeren sørger for at all tvil fjernes knyttet til politiets bruk av tvangsmidler, og vi mener det er positivt at Riksadvokaten har satt i gang en bred gjennomgang. Det var overraskende at Riksadvokaten og en representant for Statsadvokaten ikke var enig om dagens praksis i høringsen helsekomiteen og justiskomiteen hadde om rusreformen.

I den første klargjøringen fra Riksadvokaten uttalte han at det ikke «gir grunnlag for å trekke den slutning at det foreligger en grov systemsvikt eller utbredt feilpraktisering av reglene på dette området». Likevel støtter vi en full gjennomgang, slik Riksadvokaten har varslet.

Riksadvokaten uttaler også i forbindelse med den varslede gjennomgangen at eventuelle feil skal håndteres i hvert enkelt tilfelle – noe som er bra, siden den fulle gjennomgangen først vil være ferdig 1. oktober. Vi

mener en slik gjennomgang er helt rett, og mener også det helt uavhengig av debatten om rusreform. Uavhengig av hva man måtte mene om generell avkriminalisering av narkotika, må tvil rundt ransakelsespraksisen fjernes. Politiet skal følge norsk lov.

Dersom det er sånn at det er ulike synspunkter eller usikkerhet rundt metoder politiet kan bruke, må det ryddes opp i. Hvis praksis ikke er forenlig med det som står i loven, må det ryddes opp. Og det er klokt at Riksadvokaten tar dette på alvor.

Jeg er enig med justisministeren i at det er bra at en gjennomgang er igangsatt, og merker meg det hun sier om at av og til må politiet ta raske avgjørelser. Det er en krevende jobb politiet ofte står i, derfor er det særlig viktig at regelverket er klart og tydelig, at alle i politiet har kjennskap til hva lovens bokstav er.

Vi forventer at justisministeren også følger opp Riksadvokatens brev og den gjennomgangen som skal gjøres av Riksadvokaten, slik at det ikke kan herske noen tvil om politiets metoder på dette feltet.

Carl-Erik Grimstad (V) [18:10:41]: La meg begynne med å takke både interpellanten og statsråden for innleggene i denne saken – i særdeleshet statsrådens klare tale.

Elefanten i rommet – som det heter – når det gjelder politiets adgang til maktbruk overfor rusbrukere, er selvsagt den pågående behandlingen i helse- og omsorgskomiteen av regjeringens forslag til rusreform. Men det dreier seg ikke bare om en elefant, men en hel dyrehage av problemstillinger som gjelder forholdet mellom politi, påtalemyndighet, lokale myndigheter på den ene siden og rusbrukerne på den andre. En ukultur ser ut til å ha bygget seg opp over mange tiår i deler av justisapparatet.

Jeg forstår de rusavhengige og deres organisasjoners sterke engasjement i denne saken. Helt fra 1960-tallet har grupper av det som må kalles tungt pleietrengende, vært jaget gjennom sentrumsgatene i våre største byer, ransaket vilkårlig, ydmyket på åpen gate, innbrakt og fengslet, til dels applaudert av et fordomsfullt publikum uten innsikt i at det ofte i realiteten dreide seg om psykiatriske pasienter med et helt register av traumer og forferdelige opplevelser i bagasjen.

I debatten som har oppstått etter høringsen om rusreformen – og som er bakgrunnen for dagens interpellasjon – er det blitt tydelig at det i denne tiden har utviklet seg et inntrykk i deler av politiet av at den enkelte tjenesteperson nærmest har ubegrensede fullmakter under ransaking ved mistanke om bruk og besittelse av illegale rusmidler. Det dreier seg om det som også helsearbeidere har omtalt som den såkalte verktøykassa i behandlingen av rusbrukerne.

Riksadvokaten er tydelig på at verktøykassa i en viss forstand er et tomt skrin, og har i sin klargjøring av 9. april drøftet både mistankekrav, forholdsmessighet og gjennomføring ved den ransakingspraksis som synes å ha etablert seg.

Til tross for Riksadvokatens tydelige påpekninger har deler av politikorpset, støttet av en statsadvokat, sagt seg uenig i den høyere påtalemyndighetens konklusjoner. Vi kan selvsagt ikke leve med en slik situasjon, og jeg er således glad for at riksadvokat Maurud 13. april har gått til det skritt å be de regionale statsadvokatembetene om en omfattende klargjøring av bl.a. rutiner ved ransaking «hva gjelder kroppslige undersøkelser i slike saker, i form av urinprøve, blodprøve eller undersøkelse av kroppens hulrom», slik det framgår.

Det er et omfattende pålegg som kommer fra Riksadvokaten – åpenbart med full støtte fra justisministeren – og det er vanskelig å tolke dette som annet enn et tydelig signal om at det er behov for en skikkelig loftsrydding med hensyn til politiets metoder. Jeg håper i tillegg at den pågående behandlingen av rusreformproposisjonen i helse- og omsorgskomiteen kan føre til ytterligere klargjøring av politiets fullmakter.

Justis- og beredskapsministeren har lagt vekt på politiets fortsatte rolle ved en eventuelt vedtatt rusreform. Dette er en viktig påpekning fra statsrådets side. Politiet vil alltid ha en vesentlig rolle å spille i kontakt med utsatte grupper. Vi har en klar parallell til denne situasjonen i situasjonen i 1970, da løsgjengerloven § 16 ble avskaffet. Den lovbestemmelsen dreide seg om forbud mot å vise seg åpenbart beruset på offentlig sted – i realiteten en avkriminalisering da den ble opphevet. Som følge av dette ble politiets oppgaver endret til å dreie seg om å gå fra å straffe til å hjelpe dem som var en fare for seg selv og/eller andre, gjennom bestemmelser i politiloven. Dette medførte opplagt en rolleavklaring for politietaten, som på lengre sikt har vært med på å styrke politiets tillit i samfunnet.

Det sies gjerne at tillit ikke er noe som kan vedtas eller tildeles. Den må fortjenest. Mitt håp for behandlingen av rusreformen er at påtalemakten vil ta med seg de signalene som er kommet gjennom debatten om rusreformen, og at den kan bidra til en fornyet legitimitet for politiet. Jeg håper det kan finne sted uaktet utfallet av rusreformproposisjonen, og jeg mener dagens interpellasjon på mange måter peker på et veiskille for både justissektoren og helsevesenet.

Ut fra dette gatekrysset går det to veier: fortsatt stigmatisering, fornedrelse og elendighet eller frihet og muligheter for alle. Det bør være vel kjent hvilken vei Venstre foretrekker.

Nicholas Wilkinson (SV) [18:15:14]: Det er veldig bra at Arbeiderpartiet er med og er enig med oss i at vi må se på disse sakene, og også Venstre, som sa at vi nå er ved et veiskille. Det må endres. Vi må endre kulturen og systemet.

Men det er et innspill til justisministeren. Jeg tror at justisministeren sa at Riksadvokaten har sagt at det ikke har vært systematisk svikt. Det er feil – Riksadvokaten har ikke sagt det. Riksadvokaten har sagt at de ikke har informasjon om at det har skjedd, men nå henter de inn informasjon. Så vi vet ikke om det har vært systematisk maktmisbruk eller ikke. Jeg vet at noen prøver å si at de ikke har sagt at det har vært maktmisbruk. Men Riksadvokaten har heller ikke sagt at det ikke har vært maktmisbruk.

Vi har spesialenheten, som jobber med disse sakene. Over 80 saker har de jobbet med, og alt har blitt avvist. Spesialenheten har sendt brev til Justisdepartementet og politiet om at det kan ha vært ulovlig praksis i mange år. Ingen har jobbet med disse brevene og fulgt opp det denne enheten har sagt. Det er også et problem at Justisdepartementet ikke har fulgt opp det spesialenheten har påpekt i mange år. Derfor håper jeg at justisministeren vil svare på det, og at Justisdepartementet vil følge opp informasjon fra spesialenheten, som har påpekt dette problemet i flere år.

Statsråd Monica Mæland [18:18:05]: La meg starte med å takke interpellanten. Jeg synes det er veldig bra at man setter på dagsordenen viktige saker som diskuteres i samfunnet. Det gir jo også regjeringen en god anledning til å svare på saker som ikke til vanlig ligger i Stortinget. Det er jeg veldig glad for, fordi dette er viktige debatter.

Så synes jeg vel et øyeblikk at representanten kanskje snudde et godt prinsipp og la til grunn omvendt bevisbyrde. Jeg synes det er et greit rettslig prinsipp at man er uskyldig fram til det motsatte er bevist. Det gjelder også politiet. Så er de våre fremste i å opprettholde lov og orden, og de skal også være våre fremste i å håndtere og følge lov og orden. Det sier seg selv.

Vi har et politi – det er også viktig for meg å si – som nyter veldig høy tillit. 94 pst. av befolkningen har tillit til politiet, og innbyggerne i Norge har stor trygghet. Det er veldig bra. Men den gjelder selvsagt alle.

Vi må nå gå igjennom og se at det ikke er grunnlag for å tro at det er noen systematisk svikt eller praktisering i strid med reglene. Det vil vi ikke ha.

Det representanten korrigerer, var det jeg sa om Riksadvokatens uttalelse, og for å være helt presis sa han at «verken statsadvokatens inspeksjonsrapporter eller annen tilgjengelig informasjon gir grunnlag for å trekke den slutning at det foreligger en grov systemsvikt eller utbredt feilpraktisering av reglene på

dette området».

Det var altså en påstand basert på den kunnskapen man da hadde. Så vil vi jo nå få vite mer når man går igjennom dette, og det er viktig å gjøre.

Så er det sånn at vi har fulgt opp og politiet følger opp de saker som kommer fra spesialenheten. Hvert år kommer det rundt 50 saker som skal følges opp i distriktene. Det gjøres også. Jeg legger selvfølgelig til grunn at både Politidirektoratet og politidistriktene tar dette på alvor. Så er det også slik at i tildelingsbrevet til Politidirektoratet både i fjor og i år har vi vært tydelige på at erfaringslæring fra spesialenheten skal prioriteres. Dette er et viktig arbeid, og det er en del av det å utføre politiarbeidet.

Jeg takker for interpellasjonen, og jeg takker for debatten. Så skal vi helt sikkert snakkes igjen når vi får resultatet av gjennomgangen.

Presidenten: Debatten i sak nr. 9 er omme.

Sak nr. 10 [18:20:46]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke referat.

Dermed er dagens kart ferdigdebattert.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 18.21.

